

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

РУСЕЦЬКА ОКСАНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 347.952-021.414

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПРАВОВИЙ СТАТУС УЧАСНИКІВ ВИКОНАВЧОГО
ПРОВАДЖЕННЯ**

081 – Право

08 – Право

подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ О.О. Русецька

Науковий керівник –
ВОЛКОВА Наталія Василівна,
доктор юридичних наук, професор

Одеса – 2025

АНОТАЦІЯ

Русецька О.О. Правовий статус учасників виконавчого провадження. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2025.

Дисертація є першим в українській науці виконавчого провадження спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних питань правового статусу учасників виконавчого провадження.

У дисертації обґрунтовано, що «суб'єкти виконавчого провадження» є набагато ширшою категорією ніж «учасники виконавчого провадження» та державних, приватних виконавців необхідно віднести до окремої групи, що входять до складу суб'єктів виконавчого провадження, а не до учасників виконавчого провадження.

Надано аргументацію щодо недоцільності віднесення суду до кола суб'єктів виконавчого провадження, в силу його правового статусу.

Запропоновано виокремити в окрему групу представника як самостійного учасника виконавчого провадження та запровадити надання правничої допомоги у виконавчому провадженні виключно адвокатом, якщо сторона виконавчого провадження є фізичною особою. Конкретизовано, коло осіб, які можуть бути представниками у виконавчому провадженні.

Додатково аргументовано про необхідність віднесення до учасників виконавчого провадження орган державної влади, орган місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб, якщо за їхньою заявою було розпочато судовий процес та ухвалене відповідне рішення, яке підлягає виконанню у примусовому порядку.

Узагальнено існуючі в науковій літературі точки зору щодо класифікації суб'єктів виконавчого провадження. З урахуванням критерія юридичної заінтересованості у вчиненні виконавчих дій та залежно від правового статусу особи у виконавчому провадженні, запропоновано класифікувати суб'єктів

виконавчого провадження на наступні види: виконавець (державний, приватний); учасники виконавчого провадження. У свою чергу учасників виконавчого провадження необхідно поділити на: 1) особи, які беруть участь у виконавчому провадженні; 2) представники; 3) інші учасники виконавчого провадження.

На підставі аналізу теоретичних розробок та судової практики встановлено, що судовий контроль за виконанням судового рішення є одним із засобів захисту порушених прав, свобод та інтересів сторін виконавчого провадження. А при здійсненні контролю за виконанням судових рішень, при розгляді скарг сторін виконавчого провадження щодо рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, суд відправляє правосуддя та в наслідок чого ухвалює відповідне рішення.

Підтримано змішану модель примусового виконання рішень. Запропоновано на законодавчому рівні поступово розширити обсяг повноважень приватного виконавця щодо примусового виконання окремих рішень, що належать до виконання тільки державним виконавцям. Також обґрунтовано доцільність надання приватному виконавцю право виносити постанову про встановлення тимчасового обмеження прав боржника, за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці.

Доведено необхідність віднесення помічника приватного виконавця до інших учасників виконавчого провадження з розширенням його повноважень і надання йому право проводити опис майна боржника та представляти інтереси приватного виконавця в державних органах за дорученням приватного виконавця.

Обґрунтовано висновок про доцільність надання приватними виконавцями такої послуги як констатація фактів з установленням порядку та меж реалізації цих повноважень на законодавчому рівні.

На підставі аналізу теоретичних розробок удосконалено поняття стягувач та боржник у виконавчому провадженні, в частині, що стягувачем є особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ, за яким відкрито виконавче провадження, а боржником є особа, на яку покладається обов'язок щодо виконання рішення за виконавчим документом, за яким відкрито виконавче провадження. Конкретизовано коло осіб, які є стягувачами та боржниками у виконавчому провадженні, включаючи фізичну особу-підприємця.

У роботі обґрунтовано єдиний концептуальний підхід до розуміння змісту «зловживання правами у виконавчому провадженні» як правопорушення учасників виконавчого провадження (сторін, їхніх представників) при примусовому виконанні рішень, що здійснюється всупереч завданню та принципам виконавчого провадження, у формі діяльності або бездіяльності, з метою отримання певної неправомірної вигоди, наслідком якої є вчинення перешкод щодо примусового виконання рішень або неможливості виконання рішень та заподіяння шкоди правам та інтересам інших учасників виконавчого провадження. У зв'язку з цим запропоновано законодавчо закріпити механізм притягнення сторін та їх представників, у разі зловживання правами до відповідальності. А саме: у випадку встановлення зловживання правами стороною її представником щодо виконання рішень суду, виконавець з власної ініціативи або за клопотанням учасників виконавчого провадження звертається до суду, який видав виконавчий документ для притягнення їх до відповідальності. Щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб) виконавець звертається до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом. Суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню правами у вигляді накладення штрафу, передбаченим законодавством.

На підставі проведеного всебічного аналізу законодавства та сучасних доктринальних положень удосконалено визначення поняття «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням», який

включає умисне вчинення будь-яких свідомих дій або бездіяльність боржника, спрямованих на невиконання зобов'язань покладеного на нього відповідним рішенням з грубим порушенням строків виконання рішень у примусовому порядку, якщо для такого виконання є всі належні умови (наявне майно, кошти тощо), що має наслідки неможливість виконання рішень у примусовому порядку та порушують права та інтереси учасників виконавчого провадження.

Зроблено висновок про необхідність трактування, за явності ознак умисного ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням як спосіб невиконання рішень, який передбачає кримінальну відповідальність відповідно до КК України. Конкретизована, що за наявності ознак умисного ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, виконавець складає акт про порушення і звертається до органів досудового розслідування з повідомленням про вчинення кримінального правопорушення боржником.

Набув подальшого розвитку науковий підхід до розмежування понять «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням» та «зловживання правами у виконавчому провадженні» в частині зазначення про їхню різну правову природу, зміст, суб'єктний склад тощо. Ухилення від виконання зобов'язань за рішенням може стосуватися тільки боржника, якщо він умисно їх не виконує, оскільки саме на боржника покладені такі зобов'язання, а зловживати правами у виконавчому провадженні може як і боржник, так і стягувач та їхні представники, якщо вони порушують свої процесуальні права у виконавчому провадженні.

Доведено необхідність відновлення авансового внеску у виконавчому провадженні з розширенням кола осіб, які б звільнялись від сплати такого внеску з урахуванням їхнього майнового стану. А також звільнення від сплати такого внеску стягувачів за рішеннями, де боржником є держава, державний орган та звільнити від сплати авансового внеску прокурора.

Визначено теоретичні засади подальшого удосконалення положень про розмежування підстав залучення експертів та спеціалістів у виконавчому провадженні. Спеціаліст залучається до участі у виконавчому провадженні для надання технічної допомоги та роз'яснення питань, що виникають при вчиненні виконавчих дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень тощо). Експерт – для роз'яснення питань, що виникають у виконавчому провадженні і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла та інших сферах.

Аргументовано про недоцільність залучення понятих до виконавчого провадження та запропоновано з метою ефективного та прозорого здійснення виконавцями виконавчих дій щодо примусового виконання рішень проводити повну відеофіксацію технічними засобами.

Розроблено пропозиції щодо вдосконалення норм чинного законодавства, зокрема норм ЦПК України, ГПК України, Закону України «Про виконавче провадження», Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» щодо учасників виконавчого провадження та примусового виконання рішень.

Ключові слова: виконавче провадження, виконання рішень, учасники виконавчого провадження, державний виконавець, приватний виконавець, стягувач та боржник, зобов'язання, зловживання правами, юрисдикція, цивільне судочинство, судовий контроль, цивільний процес, судова практика.

SUMMARY

Rusetska O. O. Legal status of participants of enforcement proceedings. – Qualifying scientific work as a manuscript.

A thesis for a PhD degree in the branch of knowledge 08 – Law with specialization in 081 – Law. – National University «Odesa Law Academy», Odesa, 2025.

The thesis is the first comprehensive study in Ukrainian science of enforcement proceedings, focusing on the theoretical and practical aspects of the legal status of participants of enforcement proceedings.

The thesis substantiates that «subjects of enforcement proceedings» is a much broader category than «participants of enforcement proceedings», and state and private enforcement officers should be classified as a separate group that is part of the subjects of enforcement proceedings, rather than as participants of enforcement proceedings.

The pointlessness of including the court among the circle of subjects of enforcement proceedings, due to its legal status, was argued.

It was proposed to single out a representative as an independent participant of enforcement proceedings in a separate group and to introduce the provision of legal assistance in enforcement proceedings exclusively by a lawyer, if the party to enforcement proceedings is a natural person. The circle of persons who may be representatives in enforcement proceedings has been specified.

Additionally, the necessity of including a state authority, a local government body, natural persons, and legal entities among the participants of enforcement proceedings was argued if, upon their application, a court proceeding has been initiated and a corresponding decision was rendered that is subject to compulsory execution.

The existing points of view in the scientific literature regarding the classification of subjects of enforcement proceedings were generalized. Taking into account the criterion of legal interest in committing enforcement actions and depending on the legal status of the person in enforcement proceedings, it was

proposed to classify subjects of enforcement proceedings into the following types: enforcement officer (state, private); participants of enforcement proceedings. In its turn, the participants of enforcement proceedings have to be divided into: 1) persons who take part in enforcement proceedings; 2) representatives; 3) other participants of enforcement proceedings.

Based on the analysis of theoretical developments and judicial practice, it has been established that the judicial control over the implementation of court decisions is one of the remedies of violated rights, freedoms, and interests of parties to enforcement proceedings. And when exercising control over the implementation of court decisions, when considering complaints of the parties to enforcement proceedings regarding the decisions, actions or failure to act by a state enforcement officer or another official of a state enforcement service body or a private enforcement officer during the implementation of a court decision, the court administers justice and, as a result, renders an appropriate decision.

The mixed model of compulsory execution of decisions was supported. It was proposed at the legislative level to expand gradually the scope of powers of a private enforcement officer regarding the compulsory execution of individual decisions that are subject to execution only by state enforcement officers. Moreover, the reasonability of granting a private enforcement officer the right to issue a decree establishing a temporary restriction of the debtor's rights upon availability of arrears in the payment of alimony, the total amount of which exceeds the amount of the relevant payments for four months, is also substantiated.

The necessity of including the assistant of a private enforcement officer among other participants of enforcement proceedings, with the expansion of his powers and granting him the right to conduct an inventory of the debtor's property and represent the interests of the private enforcement officer in state authorities on behalf of the private enforcement officer, has been proven.

The conclusion of the reasonability of provision of such service as a statement of facts with an establishment of a procedure and limits of exercise of these powers at the legislative level by private enforcement officers, was substantiated.

Based on the analysis of theoretical insights, the term «creditor» and «debtor» in enforcement proceedings was improved with regard to the fact that the creditor is a person in favour of which or in the interests of which the writ of execution was issued, under which enforcement proceedings were initiated, and the debtor is a person on whom the obligation concerning the execution of the decision, according to the writ of execution under which enforcement proceedings were initiated, was placed. The circle of persons who are creditors and debtors in enforcement proceedings, including natural persons-entrepreneurs, has been specified.

The paper substantiates a single conceptual approach to understanding the meaning of «abuse of rights in enforcement proceedings» as an offense committed by participants of enforcement proceedings (parties, their representatives) during the compulsory execution of decisions, which is carried out contrary to the task and principles of enforcement proceedings, in the form of activity or failure to act, for the purpose of obtaining a certain improper advantage, the consequence of which is obstructing the compulsory execution of decisions or the impossibility of executing decisions and causing harm to the rights and interests of other participants of enforcement proceedings. As a result, it is proposed to legislate a mechanism for bringing the parties and their representatives to responsibility in the event of abuse of rights. In particular, in the event of ascertainment of the fact of abuse of rights by the party or its representative concerning execution of court decisions, the executor, upon his own initiative or upon a petition of participants of enforcement proceedings, refers to the court that issued the writ of execution for bringing them to responsibility. The executor has to refer to the corresponding administrative court regarding the implementation of decisions of other authorities (officials) according to the procedure established by law. The court shall be obliged to take measures for the prevention of abuse of rights in the form of the imposition of a fine as provided for in the legislation.

Based on the conducted comprehensive analysis of law and current doctrinal provisions, the definition of the term "debtor's avoidance of an obligation imposed on him according to the decision" was improved. This term includes intentional

commission of any conscious actions or debtor's failure to act focused on the avoidance of an obligation imposed on him according to the corresponding decision with a gross violation of terms of decisions implementation in a compulsory manner provided that there are all proper conditions for such implementation (available property, resources, etc.), carrying consequences in the form of impossibility of decisions implementation in a compulsory manner and violating the rights and interests of participants of enforcement proceedings.

It is concluded that it is necessary to interpret the presence of signs of intentional debtor's avoidance of an obligation imposed on him according to the decision as a method of non-compliance with decisions, which provides for criminal liability in accordance with the Criminal Code of Ukraine. It was specified that, upon the availability of signs of intentional debtor's avoidance of an obligation imposed on him according to the decision, the executor draws up an act of violation and refers to the bodies of pre-trial investigation with a notification of the commission of a criminal offense by the debtor.

The scientific approach to differentiating the concepts of «debtor's avoidance of an obligation imposed on him according to the decision» and «abuse of rights in enforcement proceedings» has been further developed in terms of indicating their various legal nature, content, subject matter, etc. Avoidance of an obligation according to the decision may only refer to the debtor if he intentionally fails to fulfill it, since it is the debtor who is subject to such obligations, and both the debtor and the creditor, and their representatives, may abuse their rights in enforcement proceedings if they violate their procedural rights in enforcement proceedings.

The necessity of restoration of the advanced contribution in enforcement proceedings, with the expansion of the circle of persons who would be exempted from paying such a contribution, taking into account their financial status, has been proven. As well as exemption from paying such a contribution of creditors according to decisions where the debtor is a state, state authority, or the prosecutor.

Theoretical foundations for further improvement of the provisions on the distinction of grounds for involving experts and specialists in enforcement

proceedings have been determined. A specialist has to be involved in participation in enforcement proceedings for the purpose of providing technical assistance and explanation of issues arising in the course of commission of enforcement actions related to the application of technical means (taking photos, mapping, planning survey, drafting, etc.). An expert has to be engaged for the explanation of issues arising in enforcement proceedings and requiring special knowledge in the field of science, art, engineering, craft, and other areas.

The pointlessness of the involvement of identifying witnesses in enforcement proceedings was justified. It was proposed to carry out video recording by technical means for the purpose of the efficient and transparent commission of enforcement actions concerning compulsory execution of decisions by the executor.

Offers concerning the improvement of current statutory provisions, in particular, the provisions of the Code of Civil Procedure of Ukraine, Code of Commercial Procedure of Ukraine, the Act of Ukraine «On enforcement proceedings», the Act of Ukraine «On the authorities and persons who carry out compulsory execution of court decisions and decisions of other authorities» in regard to the participants of enforcement proceedings and compulsory execution of decisions, were elaborated.

Keywords: *enforcement proceedings, execution of decisions, participants of enforcement proceedings, state enforcement officer, private enforcement officer, creditor and debtor, obligation, abuse of rights, jurisdiction, civil legal proceedings, judicial control, civil process, judicial practice.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Русецька О. О. Права та обов'язки сторін у виконавчому провадженні. *Науковий Вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 6. С. 26-30. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2023/6/6.pdf>
2. Русецька О. О. Щодо повноважень суду у виконавчому провадженні : окремі аспекти. *Київський часопис права*. 2024. № 4. С. 18-22. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/530/506>
3. Русецька О. О. Окремі аспекти розмежування юрисдикції щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2025. № 73. С. 65-68. URL: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2025.73.13>
4. Русецька О. О. Щодо ефективності роботи приватного та державного виконавців при примусовому виконанні рішень суду: порівняльний аналіз. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право*. 2025. Вип. 90. Ч.2. С. 192-196. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/29-1.pdf>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Русецька О. О. Окремі питання представництва у виконавчому провадженні. *Приватне право в умовах війни* : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д. ю. н., проф. Є. Харитонова, д. ю. н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2022. С. 364-367. URL: <https://hdl.handle.net/11300/25241>
6. Русецька О. О. Окремі аспекти зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.) / за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої. Одеса : Фенікс, 2022. С. 137-139. URL: <https://hdl.handle.net/11300/23006>
7. Русецька О. О. Щодо визначення класифікації суб'єктів виконавчого провадження. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в*

цифрову еру : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 28 груд. 2023 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. С. 96-98. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/2e691c45-6b3f-4c2f-8eeb-3b873c56d62a>

8. Русецька О. О. Прокурор як учасник виконавчого провадження щодо здійснення представницьких функцій інтересів громадян : окремі аспекти. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру* : матер. Всеукр. наук. практич. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 20 груд. 2024 р.) / упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. В. Андронов, О. О. Полуніна [та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; «НУ ОЮА». Одеса : Юридична література, 2025. С.55-57. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.29344>

9. Русецька О. О. Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо здійснення судового контролю за виконанням рішень. *Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження* : матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 5 травня 2025 р.) / упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. А. Яніцька, О. В. Сатановська; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої; Нац. ун-т «Одес.юрид. академія». Одеса : Юридична література, 2025. 108 с. С.90-92. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

Інші публікації, що додатково висвітлюють основний зміст дисертації:

10. Русецька О. О. Звернення стягнення на частку, частину частки боржника в статутному капіталі товариства. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2023. № 1.С.69-71.

11.Русецька О. О. Запобігання та протидії зловживання процесуальними правами учасниками виконавчого провадження : окремі аспекти. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 1. (2). С. 141-143.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУБ'ЄКТІВ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	16
1.1 Методологічне забезпечення наукового дослідження щодо правового статусу учасників виконавчого провадження.....	16
1.2 Суб'єкти виконавчого провадження та їх класифікація	24
1.3. Повноваження суду щодо примусового виконання рішень	40
РОЗДІЛ 2. ВИКОНАВЦІ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВІ СУБ'ЄКТИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	62
2.1. Система (модель) примусового виконання рішень	62
2.2. Державний виконавець та його правовий статус	78
2.3. Приватний виконавець та його правовий статус.....	86
РОЗДІЛ 3. СТОРОНИ ЯК УЧАСНИКИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ	104
3.1. Поняття сторін у виконавчому провадженні	104
3.2. Правовий статус сторін у виконавчому провадженні	112
3.3. Зловживання правами у виконавчому провадженні	133
РОЗДІЛ 4. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОКРЕМИХ УЧАСНИКІВ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	142
4.1. Участь прокурора у виконавчому провадженні	142
4.2. Представництво у виконавчому провадженні	149
4.3. Інші учасники виконавчого провадження	160
ВИСНОВКИ	177
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	193
ДОДАТКИ.....	222

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГПК України – Господарський процесуальний кодекс України

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України

КК України – Кримінальний кодекс України

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України

СК України – Сімейний кодекс України

ЄСПЛ – Європейський Суд з прав людини

ДВС – Державна виконавча служба

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Невиконання чи несвоєчасне виконання судових рішень та рішень інших уповноважених органів створює загрозу гарантіям державного захисту конституційних прав і свобод, законності та право порядку в суспільстві. Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення законодавства про виконавче провадження, процесуального законодавства України, правозастосовної діяльності судів у справах, що пов'язані з оскарженням рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби тощо, приведення національного законодавства у відповідність до міжнародно-правових актів, що регулюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) (далі – рішення), потребою у зміні державної політики в цій сфері. Введення воєнного стану стало поштовхом для внесення відповідних корективів до примусового виконання рішень. Однак навіть в умовах воєнного стану право на виконання рішень, гарантується Конституцією України та не підлягає обмеженню.

У більшості наукових досліджень проблематика учасників виконавчого провадження як до здобуття Україною незалежності, так і сучасними правниками здебільшого висвітлювалася щодо окремих учасників виконавчого провадження, таких як державний виконавець, сторони виконавчого провадження тощо. Однак до цього часу відсутні у вітчизняній науці саме комплексні дослідження щодо правового статусу всіх учасників виконавчого провадження. Також державою було проведено реформування системи примусового виконання рішень в Україні, зокрема були внесені кардинальні зміни до законодавства про виконавче провадження. До основних змін необхідно віднести запровадження інституту приватних виконавців; запровадження Єдиного реєстру боржників та Єдиного реєстру приватних виконавців. Були внесені зміни щодо добровільного виконання рішень, а саме: при відкритті виконавчого провадження строк для самостійного

(добровільного) виконання рішення боржнику вже не надається. Змінено строки вчинення вагомих виконавчих дій, реалізація майна боржника відповідно до змін здійснюється на електронних торгах. Виконавець, при відкритті виконавчого провадження, зобов'язаний одразу накласти арешт на майно (кошти) боржника, а після відкриття виконавчого провадження виконавець зобов'язує боржника подати декларацію про доходи та майно та багато ін.. Однак, незважаючи на це, деякі питання правового статусу учасників виконавчого провадження дотеперішнього часу є не вирішеними, потребують теоретичного осмислення та законодавчого уточнення.

Актуалізує дослідження також наявність суперечностей між нормами цивільного процесуального, господарського процесуального та виконавчого законодавства України тощо. Аналіз судової практики щодо примусового виконання рішень також свідчить про наявність низки проблем, що стосуються правового статусу учасників виконавчого провадження та відсутність єдиного підходу до їх вирішення. Тому правові питання, пов'язані визначенням правового статусу учасників виконавчого провадження потребують подальшого наукового осмислення.

Теоретичну основу дослідження. При дослідженні теми використовувались праці вітчизняних науковців, в яких розглядалася взагалі проблематика примусового виконання рішень та, зокрема учасників виконавчого провадження, серед яких: А. М. Авторгов, І. В. Андронов, Ю. В.

Білоусов, Н. В. Волкова, О. Б. Верба, А. В. Гайченко, Н. Ю. Голубєва, Н. М. Грабар, К. В. Гусаров, Д. Є. Забзалюк, П. П. Заворотько, Д. Ю. Іщенко, М. Є.

Кисельов, Д. Д. Луспеник, П. В. Макушев, Ю. Д. Притика, В. М. Притуляк, Л. Л. Тарасенко, С. Я. Фурса, С. А. Чванкін, М. Й. Штефан, С. В. Щербак та ін.

Серед робіт із виконавчого провадження, які присвячені в тій чи іншій мірі учасникам виконавчого провадження, слід відзначити такі дисертаційні дослідження: А. І. Пеперелиця «Організаційно-правові засади діяльності державної виконавчої служби в Україні» (2005 р.); Р. В. Ігонін «Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження» (2007 р.); А. М.

Авторгов «Адміністративно-правовий статус державного виконавця» (2008 р.); Ф.В. Бортняк «Форми та методи діяльності державної виконавчої служби» (2008 р.); О.Б. Вербя-Сидор «Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні» (2012 р.); В.М. Притуляк «Повноваження при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах» (2016 р.); О.О. Чумак «Адміністративно-правові засади діяльності Державної виконавчої служби в Україні в умовах реформування органів виконавчої влади» (2016 р.); П.В. Макушев «Державна виконавча служба в Україні: адміністративно-правове дослідження» (2017 р.); О.М. Гришко «Адміністративно-правовий статут органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів» (2018 р.); Л.В. Крупнова «Система виконавчого провадження в Україні: теоретико-правові та праксеологічні аспекти» (2018 р.); Д. В. Смотрич «Процесуально-правові засади виконання судових рішень в адміністративних справах» (2021 р.); В. С. Боєру «Приватний виконавець як суб'єкт виконавчих процесуальних правовідносин» (2023 р.); Д.Ю. Іщенко «Інструменти діяльності приватних виконавців у системі права України» (2023 р.) тощо. Утім, цілісного системного дослідження правового статусу учасників виконавчого провадження, в якому були б комплексно розглянуті питання правового статусу всіх учасників виконавчого провадження, таких як: державний виконавець, приватний виконавець, сторони, представник, прокурор, експерт, спеціаліст, перекладач тощо, у вітчизняній науці до теперішнього часу не розроблене. Також немає єдності й у підходах щодо визначення ролі суду у виконавчому провадженні; класифікації суб'єктів виконавчого провадження; правового статусу як державного так і приватного виконавця та їх повноважень; з'ясування сутності та окреслення меж повноважень представника та прокурора у виконавчому провадженні та інших учасників виконавчого провадження; визначення поняття та змісту зловживання правами у виконавчому провадженні та протидії їх зловживанню тощо.

Необхідність приведення законодавства про виконавче провадження України до європейських стандартів з метою ефективного виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) у примусовому порядку, що також зумовлює актуальність дисертаційного дослідження. Таким чином, вибір теми дисертації зумовлений необхідністю розвитку науки виконавчого провадження, зокрема дослідженні правового статусу учасників виконавчого провадження, вдосконалення чинного законодавства України в цій сфері та практики його застосування.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, акти національного законодавства, які регулюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія» «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» на 2021–2025 рр., що є складовою частиною плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини в людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в розробці концептуальних положень визначення правового статусу учасників виконавчого провадження. Для досягнення мети в дисертаційній роботі вирішувалися такі завдання:

- обґрунтувати основні сучасні методологічні підходи до дослідження правового статусу учасників виконавчого провадження;
- визначити поняття суб'єктів виконавчого провадження та надати їх класифікацію;
- розкрити повноваження суду щодо примусового виконання рішень;

- встановити систему (модель) примусового виконання рішень;
- охарактеризувати правовий статус державних та приватних виконавців;
- визначити поняття сторін та їх правовий статус у виконавчому провадженні;
- виявити специфіку зловживання правами та встановити зміст механізму запобігання та протидії зловживанням процесуальними правами у виконавчому провадженні;
- розкрити зміст поняття та структури правового статусу прокурора, представника та інших учасників виконавчого провадження;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового статусу учасників виконавчого провадження, актів чинного законодавства України в цій сфері з урахуванням міжнародних та європейських стандартів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають між учасниками виконавчого провадження та іншими суб'єктами виконавчого провадження в процесі примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб).

Предметом дослідження є правовий статус учасників виконавчого провадження.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дисертаційного дослідження в процесі роботи застосовані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ. Використання історико-правового методу дозволило визначити основні етапи становлення та розвитку системи (моделі) примусового виконання рішень (розділ 1 дисертації). Порівняльно-правовий (компаративістський) метод застосовувався при дослідженні актів цивільного процесуального, господарського процесуального, адміністративного законодавства та актів про виконавче провадження вітчизняного та зарубіжного законодавства тощо, зарубіжної наукової літератури, що сприяло виявленню аналогічних правових конструкцій правового статусу учасників виконавчого провадження (розділи 1, 2, 3 та 4 дисертації). Метод безпосереднього аналізу матеріалів судової практики з виконавчого

провадження дозволив одержати необхідні знання та виокремити загальні та відмінні ознаки (елементи), притаманні окремим правовим категоріям, та визначити їх належність саме до виконавчого провадження (розділи 2, 3, 4 дисертації). За допомогою методу системно-структурного аналізу було визначено загальну систему і здійснено внутрішню структуризацію правового статусу виконавців, сторін, представників, прокурора та інших учасників виконавчого провадження (розділи 2, 3, 4 дисертації). Формально-логічний метод застосовувався для надання та аргументації наукових висновків та пропозицій щодо удосконалення законодавства (розділи 1, 2, 3, 4 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в українській науці виконавчого провадження спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем правового статусу учасників виконавчого провадження, виконаним на матеріалах оновленого виконавчого, цивільного процесуального, господарського процесуального, адміністративного законодавства України.

У дисертаційному дослідженні отримані такі результати, що мають наукову новизну:

вперше:

- сформульовано єдиний концептуальний підхід до розуміння змісту зловживання правами у виконавчому провадженні як правопорушення учасників виконавчого провадження (сторін, їхніх представників) при примусовому виконанні рішень, що здійснюється всупереч завданню та принципам виконавчого провадження, у формі діяльності або бездіяльності, з метою отримання певної неправомірної вигоди, наслідком якої є вчинення перешкод щодо примусового виконання рішень або неможливості виконання рішень та заподіяння шкоди правам та інтересам інших учасників виконавчого провадження;

- запропоновано встановити порядок (механізм) притягнення до відповідальності сторін та їх представників за зловживання правами у виконавчому провадженні на законодавчому рівні. А саме: у випадку

встановлення зловживання правами стороною її представником щодо виконання рішень суду, виконавець з власної ініціативи або за клопотанням учасників виконавчого провадження звертається до суду, який видав виконавчий документ для притягнення їх до відповідальності. Щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб) виконавець звертається до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом. Суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню правами у вигляді накладення штрафу передбаченим законодавством;

- запропоновано на законодавчому рівні встановити право пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, з метою захисту прав та інтересів інших осіб, якщо за їхньою заявою було розпочато судовий процес та ухвалене відповідне рішення. Конкретизовано віднести зазначених суб'єктів до учасників виконавчого провадження;

- запропоновано судовий контроль за виконанням судового рішення розглядати як один із засобів захисту порушених прав, свобод та інтересів сторін виконавчого провадження, а оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби - як здійснення правосуддя судом;

- доведено необхідність віднести помічника приватного виконавця до інших учасників виконавчого провадження;

- доведено необхідність розширення суб'єктного складу осіб, які мають право заявляти відводи виконавцю, і наділити таким правом прокурора;

вдосконалено:

- зміст категорії «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням» який включає умисне вчинення будь-яких свідомих дій або бездіяльність боржника, спрямованих на невиконання зобов'язань покладеного на нього відповідним рішенням з грубим порушенням строків виконання рішень у примусовому порядку, якщо для

такого виконання є всі належні умови (наявне майно, кошти тощо), що має наслідки неможливість виконання рішень у примусовому порядку та порушують права та інтереси учасників виконавчого провадження;

- поняття стягувача у виконавчому провадженні в частині, що стягувачем є особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ, за яким відкрито виконавче провадження. Конкретизовано коло осіб, які є стягувачами у виконавчому провадженні, включаючи фізичну особу-підприємця;

- поняття боржника у виконавчому провадженні в частині, що боржником є особа, на яку покладається обов'язок щодо виконання рішення за виконавчим документом, за яким відкрито виконавче провадження. Конкретизовано коло осіб, які є боржниками у виконавчому провадженні, включаючи фізичну особу-підприємця;

- науковий підхід щодо класифікації суб'єктів виконавчого провадження в частині виокремлення їх в різні види з розширенням їхнього переліку. З урахуванням критерія юридичної заінтересованості у вчиненні виконавчих дій та залежно від правового статусу особи у виконавчому провадженні, запропоновано класифікувати суб'єктів виконавчого провадження на наступні види: виконавець (державний, приватний); учасники виконавчого провадження. У свою чергу учасників виконавчого провадження поділяються на 1) особи, які беруть участь у виконавчому провадженні: сторони (стягувач, боржник), прокурор (у разі представництва інтересів держави в суді), органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи (у разі захисту прав та інтересів інших осіб у суді); 2) представники; 3) інші учасники виконавчого провадження (помічник приватного виконавця, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності-суб'єкт господарювання, особи, права інтелектуальної власності яких порушені, за виконавчими документами про конфіскацію та знищення майна, поняті, працівники поліції, представники органів опіки і піклування, інші органи та установи у порядку, встановленому законом);

- науковий підхід про необхідність запровадження надання правничої допомоги у виконавчому провадженні виключно адвокатом, у разі якщо сторона виконавчого провадження є фізичною особою. Конкретизовано, коло осіб, які можуть бути представниками у виконавчому провадженні, включаючи особу, яка досягла вісімнадцяти років та має повну цивільну дієздатність, у разі, якщо вона приймала участь у суді як представник у малозначних справах та отримала відповідне рішення по справі, що підлягає примусовому виконанню;

набило подальшого розвитку:

- висновок про необхідність відновлення авансового внеску у виконавчому провадженні з розширенням кола осіб, які б звільнялись від сплати такого внеску з урахуванням їхнього майнового стану. А також звільнення від сплати такого внеску стягувачів за рішеннями, де боржником є держава, державний орган та звільнення від сплати авансового внеску прокурора;

- теза про неможливість віднесення суду до кола суб'єктів виконавчого провадження, у силу його правового статусу;

- висновок про необхідність трактування, за наявності ознак умисного ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням як спосіб невиконання рішень, який передбачає кримінальну відповідальність відповідно до КК України. Конкретизовано, що за наявності ознак умисного ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, виконавець складає акт про порушення і звертається до органів досудового розслідування з повідомленням про вчинення кримінального правопорушення боржником;

- висновок про доцільність надання приватному виконавцю права за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці, виносити постанову про встановлення тимчасового обмеження прав боржника;

- висновок про необхідність на законодавчому рівні поступово надати приватним виконавцям більший обсяг повноважень щодо примусового виконання окремих рішень, що належать до виконання тільки державним виконавцям. Конкретизовано, що розширення повноважень приватного виконавця повинно відбуватись поступово, а саме: вже сьогодні, у період воєнного стану, приватним виконавцям слід надати повноваження щодо виконання рішень на користь держави та рішень адміністративних судів, де боржником не виступає держава, після закінчення воєнних дій - рішень про стягнення з державних комунальних підприємств та рішень про вселення і виселення фізичних осіб, натомість рішення ЄСПЛ, рішення про відібрання дітей, рішення щодо неповнолітніх необхідно віднести до компетенції тільки державних виконавців;

- висновок про необхідність розширення повноважень помічника приватного виконавця, а саме: надати право помічнику приватного виконавця за його дорученням проводити опис майна боржника, представляти інтереси приватного виконавця в державних органах. Обґрунтовано необхідність встановлення механізму виконання доручення щодо проведення опису майна боржника помічником приватного виконавця, зокрема слід передбачити на законодавчому рівні здійснення певних виконавчих дій щодо цього, а саме: приватний виконавець вносить постанову про опис майна боржника та письмове доручення про здійснення реалізації такого опису. Помічник приватного виконавця здійснює всі необхідні дії, які визначені приватним виконавцем у дорученні. Після закінчення опису майна боржника помічником, приватний виконавець перевіряє виконання доручення та вносить постанову про арешт описаного майна;

- науковий підхід до розмежування понять «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням» та «зловживання правами у виконавчому провадженні» в частині зазначення про їхню різну правову природу, зміст, суб'єктний склад тощо. Ухилення від виконання зобов'язань за рішенням може стосуватися тільки боржника, якщо він умисно

їх не виконує, оскільки саме на боржника покладені такі зобов'язання, а зловживати правами у виконавчому провадженні може як і боржник, так і стягувач та їхні представники, якщо вони порушують свої процесуальні права у виконавчому провадженні;

- теза про розмежування підстав залучення експертів та спеціалістів у виконавчому провадженні. Спеціаліст залучається до участі у виконавчому провадженні для надання технічної допомоги та роз'яснення питань та, що виникають при вчиненні виконавчих дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень тощо). Експерт – для роз'яснення питань, що виникають у виконавчому провадженні і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла та інших сферах;

- теза про доцільність надання приватними виконавцями послуг констатації фактів з установленням меж реалізації цих повноважень на законодавчому рівні;

- висновок про необхідність впровадження атестації та єдиного державного реєстру перекладачів;

- теза про недоцільність залучення понятих до виконавчого провадження. Обґрунтовано замінити участь понятих на повну відеофіксацію технічними засобами при здійсненні виконавцями виконавчих дій щодо примусового виконання рішень.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у:

науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження теоретичних та практичних питань правового статусу учасників виконавчого провадження; правотворчій діяльності – для підготовки проектів законів про внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження» з метою удосконалення правового статусу учасників виконавчого провадження; правозастосовній діяльності – при примусовому виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб); навчальному процесі – при викладанні

курсів «Виконавче провадження», підготовці підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, практикумів із зазначеної дисципліни.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію виконано та обговорено на кафедрі цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Теоретичні висновки, сформульовані у дисертації, доповідалися та обговорювалися на всеукраїнських науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науковій конференції «Приватне право в умовах війни» (м. Одеса, 15 листопада 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану» (м. Одеса, 16 грудня 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» (м. Одеса, 28 грудня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» (м. Одеса, 20 грудня 2024 р.); Науковій конференції «Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження» (м. Одеса, 5 травня 2025 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, відображено в 4 наукових статтях, які опубліковано в наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також у 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях та у 2 інших публікаціях, що додатково висвітлюють основний зміст дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (246 найменувань) і додатків. Повний обсяг дисертації становить – 232 сторінок, з яких основний текст – 192 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУБ'ЄКТІВ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

1.1 Методологічне забезпечення наукового дослідження щодо правового статусу учасників виконавчого провадження

Як справедливо зазначає І.В. Андронов, «успіх будь-якого наукового дослідження в сфері юриспруденції багато в чому залежить від грамотного володіння вченим методами пізнання правової реальності» [16, с. 32]. Так, насправді, неможливо провести жодне наукове дослідження без застосування знань щодо методології.

Науковці вказують, що методологія є дуже важливою при будь-якому науковому дослідженні, оскільки вона розкриває та доповнює вже існуючі дослідження, «деталізує окремі положення, критично осмислює наявну нормативно-правову базу, формулює нові практичні рекомендації. Тому інтенсивність дослідження методологічних питань можна пояснити насамперед потребами більш глибокого проникнення й усебічного пізнання складних процесів суспільного буття та перспектив його перетворення» [127, с. 6].

Загальнонаукова методологія застосовується майже у всіх науках, оскільки будь-яке наукове відкриття має не лише змістовний, а й методологічний аспект. Воно спонукає переосмислювати існуючі поняття, фактори впливу, умови виникнення явищ і підходи до обґрунтування досліджуваного матеріалу [122, с. 33].

В. П. Мороз визначає, що забезпечення примусового виконання судових рішень має стати одним із пріоритетів державної політики, тому ця сфера потребує ретельного всебічного вивчення й постійного покращення. При розгляді питань примусового виконання – особливо щодо ролі суду в правозастосовчому процесі – методологічний підхід відіграє ключову роль: він допомагає правильно сформулювати дослідницьке завдання, вибрати адекватні інструменти аналізу і дій, а також коректно інтерпретувати отримані

результати. Методологія не тільки доповнює попередні напрацювання, а й дає змогу по кроках розробити чіткі процедури, роз'яснити чинну нормативну базу й підготувати практичні рекомендації для підвищення ефективності примусового виконання рішень [123, с.33].

Н. В. Волкова звертає увагу, що «методологія дає можливість більш детально пізнати коло проблем обраної теми наукового дослідження, дослідити нормативно-правову базу та сформулювати нові підходи, рекомендації» [45, с. 22]. Н. В. Ходєєва вказує на те, що «...методологія дослідження відображає його мету, емпіричну базу, рівень (об'єктивні категорії), рівень кваліфікації дослідника та керівника; правильно обрані методи забезпечують результативність дослідження та можливість верифікації результатів» [217, с. 141]. О. В. Сурілов ще свого часу зазначав, що «методологічна забезпеченість конкретного юридичного дослідження є важливою передумовою його позитивного результату» [204].

Загальнонаукові методи дослідження науковці поділяють на три великі групи: «методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимір, експеримент, моніторинг); методи теоретичного дослідження (сходження від абстрактного до конкретного, ідеалізація, уявний експеримент, формалізація, аксіоматичний метод або дедуктивно-аксіоматичний); загальні методи, використовувані як на емпіричному, так і на теоретичному рівні дослідження (абстрагування й конкретизація, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абдукція, моделювання, аналогія, історичний і логічний методи, метод графів)» [58, с. 15].

До методів експериментально-теоретичного рівня належать аналіз і синтез, експеримент, індукція та дедукція, гіпотетичний метод, моделювання, а також логічний і історичний підходи. Ці методи допомагають досліднику виявляти нові достовірні факти та об'єктивно описувати явища, що вивчаються. З їх допомогою відбувається нагромадження наукових даних і перевірка їх достовірності через порівняння. Водночас отримані факти мають справжню наукову цінність лише тоді, коли вони упорядковані,

систематизовані, між ними встановлені закономірні зв'язки, а також визначено причинно-наслідкові залежності [122, с. 49].

Розглядаючи питання загальнонаукових методів дослідження, Г. С. Цехмістрова зазначила, що «оскільки ці методи дослідження використовуються майже в усіх науках, то вони базуються на загальнонаукових принципах дослідження: історичному, логічному, системному, моделювання» [223, с. 79]. Інші дослідники у своїх працях вказували, що «до загальнонаукових методів належать не тільки емпіричні та теоретичні методи, а й також методи, що використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження» [201, с. 88]. А. М. Колотило та І. М. Чуб до загальнонаукових методів відносять «спостереження, порівняння, рахунок, вимірювання, експеримент, узагальнення, абстрагування, формалізацію, аналіз і синтез, індукцію і дедукцію, аналогію, моделювання, ідеалізацію, ранжирування, а також аксіоматичний, гіпотетичний, історичний і системні методи» [85, с. 26].

До основних методів дисертаційного дослідження правового статусу учасників виконавчого провадження необхідно віднести як загальнонаукові методи, так і спеціальні методи наукового пізнання. До загальнонаукових методів відносяться, такі методи пізнання як: порівняльно-правовий метод, історико-правовий метод, діалектичний метод, системний метод, метод аналізу та синтезу тощо.

Порівняльно-правовий метод застосовувався при дослідженні питань щодо правового статусу учасників виконавчого провадження, який полягає у виявленні подібностей і відмінностей між державно-правовими поняттями, явищами та процесами за певними ознаками. У наукових джерелах зазвичай розрізняють два основні різновиди цього підходу: порівняльно-правовий метод – передбачає порівняння правових понять і явищ у межах одного історичного періоду або в рамках певної теоретичної моделі; порівняльно-історичний метод – застосовується для аналізу правових явищ у ретроспективі, тобто з урахуванням їхнього історичного розвитку й змін у різні часи. Таким

чином, обидва методи дають змогу глибше зрозуміти сутність правових процесів, простежити їхню еволюцію та виявити закономірності розвитку держави і права [30, с. 6]. На підставі цього методу було проведено порівняння систем примусового виконання в Україні та в ін. країнах, таких як: Бельгія, Великобританія, Греція, Грузія, Естонія, Канада, Казахстан, Латвія, Франція тощо. За допомогою цього методу також проведено наукове дослідження щодо питань виникнення та становлення інституту приватного виконання, визначення системи примусового виконання, констатація фактів як надання послуги у виконавчому провадженні тощо.

Не менш важливим при дослідженні правового статусу учасників виконавчого провадження є історико-правовий метод. Як справедливо зазначав Ю. М. Оборотов, що одним із ключових питань методології юридичної науки, зокрема історичної методології права, є розгляд історичного розвитку права у тісному зв'язку з історією конкретної держави, а не лише в межах загальної чи євроцентричної історичної концепції, що спирається на принципи лінійності й детермінізму. Сучасний світ має поліцентричний характер, який сформувався під впливом екологічних, культурних і політичних криз. Ці процеси привели до появи нових, непередбачуваних результатів у розвитку суспільств і правових систем. Для юриспруденції важливо, щоб концепція місцевої цивілізації як самобутньої культури була врахована при формуванні глобальних суспільних і правових моделей. Адже саме така культура здатна реалізувати свій потенціал впливу на світ, зокрема через релігійні та ідеологічні системи, які відображають життєві проекти цивілізацій і формують їхнє правове мислення [130, с. 41]. І. М. Рассоха вважає, що «історичний метод дає змогу дослідити виникнення, формування і розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей [170, с. 35]. Отже, саме історико-правовий метод дослідження відображає специфіку правового регулювання інституту примусового виконання, зокрема учасників виконавчого провадження в певний історичний період розвитку суспільства,

він яскраво відображається в питаннях розвитку класифікації суб'єктів виконавчого провадження, їх правового статусу, введення інституту приватного виконання в Україні у 2016 році тощо. Історико-правовий метод надав можливість проаналізувати нормативно-правові акти за весь період існування примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) (далі – рішення) та виокремити тільки ефективні, дієві норми регулювання цього інституту. Розкриваючи зміст історико-правового методу В. П. Мороз прийшла до висновку, що «у період з моменту здобуття незалежності, використання історико-правового методу є досить актуальним (об'єктивний метод - відображення держави і правової дійсності в науковому знанні; спеціальний метод - пояснення всіх ситуацій, в яких знаходиться об'єкт, у даному випадку - примусове виконання судових рішень, що мають значний вплив на адміністративно-правове регулювання явища; плюралізм, також відомий як багатогранний підхід у будь-яких дослідженнях)» [123, с. 41].

С. А. Чванкін зазначає, що «найважливішим серед усіх методів наукових досліджень вважаємо діалектичний метод, який дозволяє дослідити і описати взаємовплив різних правових, соціальних, політичних, економічних тощо явищ на теоретичному рівні» [228, с.46]. Діалектичний метод при дослідженні учасників виконавчого провадження дозволив скласти цілісну систему уявлень про сутність, зміст та послідовність вчинення примусових дій державними та приватними виконавцями у виконавчому провадженні тощо.

Щодо системного методу наукового дослідження, то з цього приводу слушно зауважує Н.В. Ходєєва, що «право в тій чи іншій державі, як відомо, завжди характеризується певною системою» [217, с. 140]. Виконавче провадження розглядається як система, що складається із взаємозалежних елементів (виконавців, стягувачів, боржників, правових актів тощо). Системний метод застосовувався для дослідження елементів правового статусу учасників виконавчого провадження, з'ясування їх змісту та місця в структурі кожного суб'єкта виконавчого провадження. Зазначений метод

дозволив розглянути суб'єктів виконавчого провадження як єдину систему, виявляючи зв'язки між ними та їх роль у виконавчому провадженні, визначає їх правовий статус.

До методології дослідження В. О. Нікітенко відносить метод сходження від абстрактного до конкретного, який полягає в тому, що наукове пізнання рухається від узагальнених понять до конкретного розуміння явищ. Це відображає закон пізнання дійсності, коли мислення поступово переходить від теоретичних уявлень до практичного, реального змісту. Метод ідеалізації передбачає створення уявних моделей об'єктів, яких не існує в реальності або які не можна відтворити на практиці. Метою такого підходу є очищення об'єкта від випадкових чи другорядних властивостей і наділення його гіпотетичними характеристиками, що дозволяє краще зрозуміти його сутність. Формалізація – це метод, який полягає у вивченні об'єктів через їхнє відображення у символічній (знаковій) формі, наприклад, мовою логіки чи математики. Завдяки цьому складні процеси або системи можна точно описати, моделювати й аналізувати, що підвищує об'єктивність і точність дослідження [128]. У науковій літературі термін «абстрактне» використовується для опису певного рівня людського знання, коли увага зосереджується лише на окремих властивостях, рисах або зв'язках об'єкта. Таке знання є неповним і однобічним, оскільки не відображає предмет у всій його цілісності. Відповідно, абстрагування – це процес виділення однієї істотної ознаки або сторони явища та свідоме відволікання від інших, менш важливих характеристик. Натомість термін «конкретне» має два основні значення: конкретне – це сама реальність, об'єкти в їхній повноті, зі всіма властивостями, зв'язками й відносинами; конкретне знання – це повне, систематизоване й деталізоване розуміння об'єкта, що враховує всі його суттєві сторони. Таким чином, пізнання рухається від абстрактного до конкретного – від часткового, спрощеного розуміння до цілісного, повного осмислення явища [58, с. 19]. При здійсненні дослідження правового статусу учасників виконавчого провадження послідовно дотримано принцип

сходження від абстрактного до більш конкретного. Від дослідження суб'єктів виконавчого провадження як узагальненої категорії до кожного із учасників виконавчого провадження, які входять до складу суб'єктів. Проведена класифікація суб'єктів виконавчого провадження в залежності від юридичної заінтересованість осіб, які приймають участь у виконавчому провадженні. Проаналізовано такі питання як: правосуб'єктність, права та обов'язки учасників виконавчого провадження, протидія зловживанню правами у виконавчому провадженні.

Аналітичний та комплексний методи використовувались при дослідженні повноважень державних та приватних виконавців при примусовому виконанні рішень. В. П. Мороз стосовно цього методу зазначає, що такий «...аналіз дозволяє зробити багато наукових абстракцій у певних аспектах об'єкта дослідження та визначити певні поняття. Подальше їх поєднання (синтез) призводить до вивчення більш глибокої природи загального досліджуваного явища» [123, с. 43].

Формально-логічний метод при дослідженні учасників виконавчого провадження займав особливе місце та використовувався для формулювання визначення відповідних понять, а саме: «стягувач», «боржник», «зловживання правами у виконавчому провадженні» тощо. За допомогою методу логіки проведено класифікацію суб'єктів виконавчого провадження на відповідні види за певними ознаками. Здійснено аналіз таких правових питань як: правовий статус державних виконавців, приватних виконавців, сторін, прокурора, представника, експерта, спеціаліста, перекладача, понятих у виконавчому провадженні тощо.

Крім загальнонаукових методів дослідження використовувались і спеціальні методи наукового дослідження, що дозволило, як справедливо про це зазначає Н. Д. Петренко «...не зводити дослідження до описового процесу, а й розробити новий науковий результат шляхом застосування методів моделювання та прогностичного методу, як спрямовані на досягнення одного

із завдань дослідження – розробка пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства» [136, с. 24].

У дисертаційному дослідженні також використовувався метод статистичного аналізу, а саме: при визначенні ефективності роботи державних та приватних виконавців щодо примусового виконання рішень були застосовані статистичні дані їх роботи. Проведено анонімне голосування виконавців, для розуміння, яку модель примусового виконання найкраще застосовувати для нашої країни та за результатами такого опитування отриманні наступні результати: за змішану систему виступають 76,8% опитаних приватних виконавців, де 36, 2% за повноцінну змішану та 40,6% за змішану де державні виконавці мають вузьку направленість на соціально важливі рішення та рішення проти держави і лише 23, 2 % є прихильниками повністю приватної системи (Додаток Г).

Вивчення та аналіз норм законодавства про виконавче провадження, що регулює правовий статус учасників виконавчого провадження, призвело до надання певних пропозицій щодо внесення змін, зокрема до ЦПК України, ГПК України, КАС України, Закону України «Про виконавче провадження», Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» тощо з метою вдосконалення правового статусу учасників виконавчого провадження. Для реалізації запропонованих змін застосовувався метод моделювання.

Необхідно зауважити, що були застосовані й інші методи наукового дослідження щодо правового статусу учасників виконавчого провадження. В якості одного із спеціальних методів необхідно назвати метод аналізу та узагальнення судової практики, що належать до емпіричних методів наукового дослідження, оскільки ґрунтується на вивченні реальних фактів і прикладів із правозастосовної діяльності. Практика в цьому контексті виступає критерієм істинності теорії, тобто дозволяє перевірити, наскільки теоретичні положення відповідають реальним умовам. Завдяки дослідженню судової практики можна оцінити ефективність конкретних правових норм, зрозуміти, як вони

застосовуються на практиці, а також виявити проблеми або недоліки процесуальних форм. Такий метод допомагає не лише підтвердити або спростувати теоретичні припущення, а й розробити рекомендації для вдосконалення законодавства та правозастосування [17, с. 37]. Отже, в роботі на підставі аналізу судової практики були встановлені існування тих чи інших проблем при здійсненні примусового виконання та шляхи їх подолання. Також аналіз практики застосування законодавства дозволив оцінити, як норми законодавства, що регулюють правовий статус учасників виконавчого провадження реалізуються практично судом, виконавцями та іншими учасниками виконавчого провадження.

Дослідження правового статусу учасників виконавчого провадження здійснювалося з урахуванням процесів уніфікації та гармонізації законодавства про виконавче провадження у сфері встановлення правового статусу учасників виконавчого провадження та їх повноважень при здійсненні примусового виконання рішень з відповідними міжнародними та європейськими стандартами.

Підсумовуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що кожний науковий метод пізнання, який використовувався при здійсненні дослідження правового статусу учасників виконавчого провадження має велике значення та застосування цих методів у науковій роботі дало можливість прийти до певних виважених висновків та пропозицій, та внесення відповідних змін до норм законодавства.

1.2 Суб'єкти виконавчого провадження та їх класифікація

Визначаючи суб'єктів виконавчого провадження, необхідно зазначити, що в юридичній літературі відповідно до встановлених законодавчих приписів завжди застосовували термін учасники виконавчого провадження.

Слушним є висловлювання науковців, що від правильного встановлення суб'єктів, зокрема суб'єктів виконавчого провадження залежить сприяння наукового тлумачення «місця окремого суб'єкта в конкретних

правовідносинах для того, щоб комплексом прав та обов'язків врівноважити його статус і запобігти можливим правопорушенням суб'єктів правовідносин» [215, с. 65].

Ю. В. Білоусов визначає суб'єктів виконавчого провадження через їх права та обов'язки [23, с. 44]. Р. В. Ігонін, визначаючи суб'єктів виконавчого провадження, вказує на те, що це є фізична особа або юридична особа, яка є учасником виконавчого провадження «або безпосередньо сприяє його ефективному здійсненню через реалізацію наданих їй повноважень» [72, с. 211].

На підставі вищенаведеного вбачається, що в юридичній літературі з виконавчого провадження зустрічаються такі терміни як: учасники виконавчого провадження, суб'єкти виконавчого провадження та суб'єкти виконавчих правовідносин.

Деякі науковці ототожнюють ці поняття та зазначають, що «питання про правосуб'єктність тісно пов'язане з суб'єктами правовідносин у виконавчому провадженні, але суб'єкти правовідносин, що виникають у виконавчому провадженні, та суб'єкти виконавчого провадження це тотожні поняття» [215, с.64]. У свою чергу науковці далі у своєму дослідженні вказують, що поняття учасники виконавчого провадження є набагато вужчим ніж суб'єкти та аргументують свою позицію тим, що до учасників виконавчого провадження необхідно віднести тільки тих осіб, які мають заінтересованість, а всіх інші осіб, які приймають участь у виконавчому провадженні, але не мають інтересу віднести до суб'єктів виконавчого провадження [215, с. 70]. Схожої думки дотримуються й інші науковці та вважають, що до учасників виконавчого провадження не можна віднести осіб, «які внаслідок реалізації контрольних повноважень стосовно виконавчого провадження (наприклад, орган державної виконавчої служби, суд) виступають як суб'єкти виконавчого провадження» [73, с.19]. Така точка зору науковців є справедливою, однак з певними зауваженнями, оскільки науковці відносять суд до суб'єктів виконавчого провадження, що має дискусійний характер, про що мова йде далі.

Аналізуючи норми законодавства з виконавчого провадження щодо вищезазначеного питання, необхідно звернути увагу на ч. 1 ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження», яка до учасників виконавчого провадження відносить: виконавців як державних так і приватних, сторін (стягувача та боржника), представника, прокурора, експерта, спеціаліста, перекладача, суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання, а також осіб, права інтелектуальної власності яких порушено [157]. Також виконавець має право за потреби залучати понятих, працівників поліції, представників органу опіки та піклування, інших органів і установ для проведення виконавчих дій (ч. 2 ст. 14 Закону «Про виконавче провадження»). Зазначених суб'єктів законодавець відносить до осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій. Отже, з аналізу вищенаведеної норми вбачається, що законодавець об'єднав майже всіх суб'єктів виконавчого провадження та надав їм статус учасників виконавчого провадження. Визначена законодавцем класифікація не відображає головну ознаку – юридичну заінтересованість. З такими законодавчими приписами не можна погодитись, з огляду на те, що зазначені суб'єкти мають різний юридичний інтерес та правовий статус при примусовому виконанні рішень. На це також свого часу звертав увагу М. Й. Штефан та зазначав, що законодавець об'єднав всіх учасників до однієї групи не зважаючи на те, що вони є різні за певними ознаками, а саме: юридичного інтересу та функціями, які вони виконують [235, с.18]. Науковець визначав, що законодавець помилко відносить державного виконавця до учасників виконавчого провадження та аргументував це тим, що державні виконавці виконують покладені на них функції щодо виконання рішень в примусовому порядку та не мають заінтересованості в результаті примусового виконання рішень [235, с. 18-19]. Варто погодитись з такою точкою зору, оскільки державний виконавець або приватний виконавець буде заінтересований у виконанні рішення, то він підлягає відводу або має право заявити самовідвід. Схожої позиції дотримується С. В. Щербак, яка вважає, що позиція законодавця щодо віднесення виконавців до учасників виконавчого

провадження є невдалою, оскільки виконавець є обов'язковим суб'єктом, який здійснює виконавчі дії «тобто фактично здійснює виконавчий процес та керує ним, що зовсім не враховано законодавцем при віднесенні його до групи учасників виконавчого провадження» [239, с. 36].

Необхідно також зазначити, що однією із характерних ознак учасників виконавчого провадження є юридичний інтерес у примусовому виконанні. Так, наприклад, якщо сторони виконавчого провадження мають певний юридичний інтерес, як матеріально-правовий так і процесуально-правовий, то державний чи приватний виконавці, не мають такого інтересу при здійсненні примусового виконання, крім того в них різні права та обов'язки. В юридичній літературі з цього приводу є зауваження, що державний виконавець реалізує функцію органу державної виконавчої служби та не має заінтересованості в результаті примусового виконання рішень, тому необхідно його віднести до «окремого суб'єкта правовідносин, що виникають у виконавчому провадженні» [235, с. 18-19]. Така точка зору є обґрунтованою та слід також враховувати, що як уже зазначалось у разі заінтересованості державного чи приватного виконавців законодавець передбачає приведення їх до відводу або самовідводу відповідно до ч. 1 ст. 23 Закону України «Про виконавче провадження».

На підставі вищезазначеного вважаємо, що суб'єкти виконавчого провадження є набагато ширшою категорією ніж учасники виконавчого провадження та державних, приватних виконавців необхідно віднести до окремої групи, що входять до складу суб'єктів виконавчого провадження, а не до учасників виконавчого провадження. Також є й інші особи, яких законодавець відносить до учасників виконавчого провадження, наприклад, експерт, спеціаліст, понятті тощо, що також не відповідає їхньому правовому статусу у виконавчому провадженні, про що мова буде йти далі.

В юридичній літературі з виконавчого провадження, справедливо зазначається, що розкрити правовий статус суб'єктів виконавчого провадження в повному обсязі можливо «лише завдяки їх класифікації, яка

сприятиме подальшим теоретичним розробкам та впровадженню отриманих результатів у законотворчу діяльність та практику виконавчого провадження» [42, с. 7].

На сьогодні серед науковців-правознавців, які займаються вивченням виконавчого провадження, немає єдиної позиції щодо визначення системи суб'єктів як наслідок чого вони пропонують різні класифікації суб'єктів виконавчого провадження. Так, Ю. В. Білоусов суб'єктів виконавчого провадження поділяє на три групи: «а) державний виконавець; б) особи, які беруть участь у виконанні; в) особи, які не беруть участі у виконанні, але сприяють йому» [23, с. 44]. Д. М. Сибільов поділяє учасників виконавчого провадження також на три групи та надає майже схожу класифікацію [191, с. 18]. Однак, необхідно зауважити, що таке визначення науковців є дещо застарілим, оскільки у 2016 році в Україні було введено інститут приватного виконання та відповідно до прийнятих законів України «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» з'являється ще один суб'єкт, якій здійснює примусове виконання рішень – приватний виконавець. Тому наведена класифікація суб'єктів виконавчого провадження не відповідає чинному законодавству. Вбачається, що класифікація суб'єктів виконавчого провадження повинна бути більш конкретизованою, щоб відобразити весь склад осіб у виконавчому провадженні на теперішній час, враховуючи їхній правовий статус та юридичний інтерес.

Інші науковці, надаючи класифікацію суб'єктів виконавчого провадження, поділяють їх на основних суб'єктів, тих які сприяють та тих, які залучаються до виконання [73, с. 37]. Необхідно зазначити, що така класифікація майже відтворює законодавчі приписи та до учасників виконавчого провадження відносять виконавця, сторін, представників, прокурора та ін.. Якщо говорити про таких учасників виконавчого провадження як приватного чи державного виконавців та сторін виконавчого провадження тощо, то, як вже зазначалось, вони мають різний юридичний

інтерес у примусовому виконанні рішень. Крім того, виконавці (державний, приватний) відповідно до законодавства реалізують свої повноваження щодо примусового виконання рішень суду та інших органів (посадових) осіб та здійснюють виконавчі дії щодо примусового виконання рішень, тому об'єднувати в одну групу виконавців і сторін та їх представників, прокурора тощо є неприпустимим. Також дуже спірне питання щодо віднесення суду до суб'єктів виконавчого провадження. Крім того, така класифікація також не передбачає й приватного виконавця, це пов'язане з тим, що на той час не існувало такого інституту як приватне виконання.

На сучасному етапі дослідження суб'єктів виконавчого провадження науковці вже включають до кола зазначених суб'єктів приватного виконавця. Так, наприклад, І. Л. Булик пропонує розділити всіх суб'єктів виконавчого провадження на три групи та не конкретизує їх зміст, щодо державного та приватного виконавців, визначаючи їх як владні органи, що здійснюють виконання [27, с. 57-58]. Інші науковці також пропонують поділити суб'єктів виконавчого провадження на три види, однак відносять до їхнього складу різних суб'єктів, а саме: «особи, наділені у законодавчому порядку спеціальними владними чи «делегованими» від держави повноваженнями у сфері виконавчого провадження (органи примусового виконання, суд, прокуратура, банки, небанківські фінансові установи, емітенти, власники реєстру, депозитарії); особи, які мають матеріальну зацікавленість у здійсненні примусового виконання (стягувач і боржник); особи, які сприяють виконанню законних вимог, що створюють своїми діями умови для примусової реалізації судових актів, актів інших органів та посадових осіб» [118, с. 44].

М. В. Ковалів та В. С. Боровікова, надаючи класифікацію суб'єктів виконавчого провадження, зазначають про необхідність поділити їх на види не тільки за науковими позиціями, ай що це сприяло полегшенню практичних завдань «...щодо застосування та тлумачення норм законодавства про виконавче провадження, з'ясування особливостей правового статусу кожного

суб'єкта» [79, с. 25]. Далі науковці надають свою класифікацію суб'єктів виконавчого провадження, однак їх класифікація має певні зауваження, оскільки вони відносять до суб'єктів виконавчого провадження таких суб'єктів як орган або посадова особа, яка видала виконавчий документ, та суд, що не відповідає нормам чинного законодавства. З цього приводу також справедливо зазначає Ю.В. Білоусов «проблема участі суду у виконавчому провадженні полягає у тому, чи є суд суб'єктом виконавчих правовідносин» та приходить до висновку, що суд не є суб'єктом виконавчого провадження. [23, с.44-45]. Так, така точка зору науковця є слушною, крім того необхідно зауважити, що суд, наприклад, при розгляді заяви про оскарження дії чи бездіяльність державного або приватного виконавця в цивільному судочинстві, не є суб'єктом виконавчих правовідносин, він безпосередньо здійснює покладені на нього повноваження відповідно до цивільного процесуального законодавства, та набуває статусу суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин. С. В. Щербак також не відносить суд до учасників виконавчого провадження [236].

Однак є інші точки зору науковців, так, наприклад, О.Б. Верба-Сидор вважає, що хоч суд не є часником виконавчого провадження відповідно до Глави 2 Закону України «Про виконавче провадження» «проте він є суб'єктом правовідносин, які виникають на стадії виконання рішення». Та аргументує це тим, що «законодавством передбачені виключні повноваження суду у виконавчому провадженні, процесуальна форма, в якій суд здійснює ці повноваження»[34, с. 33-34].

Досліджуючи питання учасників виконавчого провадження на стадії його відкриття, А. С. Спектор приходить до висновку, що учасником виконавчого провадження є суд, оскільки він «вчиняє процесуальні дії на стадії відкриття виконавчого провадження»[198, с.328].

Є. О. Ятченко також дотримується позиції, що суд є суб'єктом виконавчого провадження, але відносить його до окремої групи суб'єктів виконавчого провадження [246, с. 238]. Далі науковець пропонує поділяти

суб'єктів виконавчого провадження на певні групи, до яких також відносить і суд, крім того до складу органів та осіб, які здійснюють і беруть участь у здійсненні виконання рішень науковець пропонує віднести «органи державної виконавчої служби, держаний виконавець, начальник органу державної виконавчої служби, особа, відповідальна за ведення книги обліку депозитних сум ... тощо» [246, с. 239]. Що також не є дуже вдалим віднесення до суб'єктів виконавчого провадження, наприклад, осіб, відповідальних за ведення книги обліку депозитних сум тощо. Д. В. Смотрич взагалі пропонує віднести суд до учасників виконавчого провадження [194, с. 130].

Не підтримуючи жодних вищенаведених позицій науковців, що суд є суб'єктом виконавчого провадження, а особливо, що суд є учасником виконавчого провадження, необхідно зазначити про неможливість віднесення суду до кола суб'єктів виконавчого провадження, в силу його правового статусу.

Необхідно звернути увагу, що Закон України «Про виконавче провадження» не передбачає у складі учасників виконавчого провадження, таких суб'єктів як органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які мають право на звернення з виконавчими документами до виконання рішень у примусовому порядку. Однак, відповідно до ст. 56 ЦПК України, такі органи мають право звертатись до суду в інтересах інших осіб з метою їх захисту. Підставами участі в цивільному судочинстві зазначених органів є норми законодавства, що надають їм повноваження захищати права та інтереси інших осіб. Так, наприклад, відповідно до норм сімейного законодавства, органи опіки та піклування уповноважені на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав (ст. 165 СК України) в інтересах дитини, як правило разом з вимогою про позбавлення батьківських прав вирішується питання про стягнення аліментів на утримання дитини. Аналізуючи правовий статус органів опіки та піклування у цивільному процесі, Н. В. Волкова зазначає, що такий орган «займає самостійне місце в цивільному процесі та відповідно до ст. 56 ЦПК України є органом, яким

законом надано право звертатися до суду в інтересах дитини» [48, с. 99–100]. Отже, відповідні органи повинні мати право в разі ухвалення рішення про позбавлення батьківських прав щодо дитини та стягнення аліментів на її користь звернутися з виконавчим документом щодо примусового виконання рішення щодо вимог про стягнення аліментів з батьків або одного з них на утримання дитини в примусовому порядку. Органи опіки та піклування в цьому випадку не займали статусу позивача в цивільній справі в суді та представляли не свої власні інтереси, а інтереси дитини, і саме дитина має право на утримання аліментів. Крім того, як справедливо зауважує Н. В. Волкова, саме дитина у справах про стягнення аліментів є позивачем у справі [45, с.116]. Отже, якщо дитина в цій справі займала правовий статус позивача, то і правовий статус стягувача у виконавчому провадженні буде займати саме вона, у разі задоволення судом вимог щодо неї. Оскільки органи опіки та піклування представляли інтереси дитини в суді та за їх зверненням була відкрита, розглянута справа та ухвалене відповідне рішення, яке підлягає примусовому виконанню, то вважаємо, що такі органи необхідно віднести до учасників виконавчого провадження та надати їм право звернення з виконавчим документом до примусового виконання. Необхідно мати на увазі, що на практиці можлива участь у виконавчому провадженні інших органів державної влади та місцевого самоврядування, а також фізичних та юридичних осіб, які мали право на звернення до суду з метою захисту прав та інтересів інших осіб. Відповідно до аналізу норм процесуального законодавства, слід вважати, що виконавчий лист має видаватися саме особам та органам, які зверталися за захистом іншої особи до суду. Відповідно до цього, вважаємо, що органи та особи мають право пред'явити виконавчий документ до примусового виконання та вступати у виконавче провадження як учасник виконавчого провадження, з метою захисту прав та інтересів інших осіб, якщо за їх заявою було відкрито провадження у суді. В силу цього необхідно підвищити роль органів державної влади та місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб та закріпити у Законі України

«Про виконавче провадження» можливість їхньої участі у виконавчому провадженні, якщо за їхнім зверненням розглядалась справа у суді.

Також, необхідно зауважити, що є випадки, коли рішення набрало законної сили у справах про позбавлення батьківських прав, але той з батьків (батьки), який відповідно до рішення суду був позбавлений батьківських прав не передає дитину добровільно для її подальшого влаштування, то може бути застосовано примусове виконання щодо відібрання дитини та її передачу відповідно до норм законодавства. Таке примусове виконання щодо відібрання дитини та її передачу здійснюється за обов'язковою участю органів опіки та піклування [226, с. 527-528].

Виконання рішення в частині відібрання дитини регулюється ст. 64 Закону України «Про виконавче провадження» та Порядком примусового виконання рішень про відібрання дитини, затвердженого Міністерством юстиції [138]. Виконання рішення про позбавлення батьківських прав в частині відібрання дитини, як вже зазначалось здійснюється тільки державним виконавцем, оскільки відповідно до ч. 2 п. 1 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» приватний виконавець позбавлений права здійснювати примусове виконання рішень про відібрання дитини. Також виконання такого рішення в частині відібрання дитини здійснюється тільки за участю представників органу опіки та піклування (ч. 1 ст. 64 Закону України «Про виконавче провадження»).

Отже, такі органи можуть приймати участь у виконавчому провадженні у формі вступу у вже розпочате виконавче провадження з метою захисту прав та інтересів дитини, а також з метою сприяння державному виконавцю. Якщо відповідні органи вступають у виконавче провадження з метою сприяння державному виконавцю, то їх необхідно віднести до іншої групи суб'єктів виконавчого провадження, а саме: до осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій.

Також у науці виконавчого провадження ведуться певні дискусії щодо віднесення представника до кола учасників виконавчого провадження.

Більшість науковців, з наведених вище класифікацій суб'єктів виконавчого провадження, відносять представника до учасників виконавчого провадження. Однак існують й інші точки зору науковців щодо цього. Так, наприклад, М. М. Мальський зазначає, що «... у Законі України «Про виконавче провадження», на відміну від ЦПК, значно менше уваги приділено регламентації питань представництва, хоча у цих двох процесах вони мають бути узгоджені між собою». Далі, розглядаючи різні позиції науковців, погоджується з тим, що представника не варто відносити до складу якоїсь певної групи учасників виконавчого провадження, оскільки його правовий статус є специфічним та приходить до висновку «...що представник є окремим суб'єктом виконавчого провадження, самостійність і повноваження якого, водночас, тісно пов'язані із правами та обов'язками сторони, яку він представляє» [116, с. 357].

Підтримуючи таку точку зору, необхідно зазначити, що представництво у виконавчому провадженні є самостійним правовим інститутом.

Представники мають певну відмінність від інших учасників виконавчого провадження. Так, можна визначити основні відмінності від таких учасників виконавчого провадження, як сторін (стягувача та боржника), а саме, що представник захищає не власні інтереси, а інтереси довірителя (стягувача, боржника). Представник заінтересований у самому процесі примусового виконання рішень, отже, у нього відсутня матеріально-правова заінтересованість у виконанні рішення. Він здійснює дії в інтересах сторони виконавчого провадження та своїми діями прагне досягти результату для неї відповідно до її інтересів та на її користь. Однак така ознака властива й прокурору, який приймає участь у виконавчому провадженні. Тому необхідно зазначити, що представник приймає участь у виконавчому провадженні за ініціативою сторін відповідно до договору або довіреності, законний представник приймає участь у виконавчому провадженні за власною ініціативою на захист прав та інтересів неповнолітньої особи, недієздатної або обмеженої в дієздатності особи. З цього приводу Н.А. Сергієнко зазначає, що

прокурора можна віднести також до специфічного учасника виконавчого провадження. Він вказує, що прокурор здійснює представницькі функції не «самої сторони (нею ж є відповідний орган державної влади тощо), а інтереси саме держави» [190].

Також, в юридичній літературі та в нормах виконавчого законодавства не визначено правовий статус помічника приватного виконавця, зокрема до кола яких суб'єктів його необхідно віднести. Так, з аналізу норми ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження» помічних не відноситься до учасників виконавчого провадження. Стаття 28 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» передбачає право приватного виконавця мати помічників та визначає вимоги до помічника приватного виконавця [164]. Щодо обмежень на заняття посади приватного виконавця в тому числі й помічника приватного виконавця передбачено п.п.2-6 ч. 2 ст. 18 та ч. 3 ст. 18 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [164].

З аналізу вищенаведених норм законодавства вбачається, що помічник приватного виконавця – це особа, яка допомагає приватному виконавцю в підготовці та організації забезпечення примусового виконання рішень та підзвітний лише відповідному приватному виконавцю. Крім того, необхідно зазначити, що помічник приватного виконавця не виконує рішення в примусовому порядку, а лише здійснює дії, передбачені нормами законодавства, щодо сприяння ефективному, своєчасному виконання рішень. Тому вважаємо, що таких суб'єктів виконавчого провадження необхідно віднести до інших учасників виконавчого провадження.

Проаналізувавши різні точки зору науковців та норми законодавства, необхідно зазначити, що Закон України «Про виконавче провадження» щодо визначення суб'єктів виконавчого провадження має певні недоліки, до яких необхідно віднести:

по-перше, назва статті 14 «Учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій» Закону України «Про виконавче провадження» є ширшою за назву Розділу III «Учасники виконавчого провадження»;

по-друге, термін «учасники виконавчого провадження», який передбачений у ч. 1 ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження» не в повному обсязі збігається з правовим статусом зазначених у ній суб'єктів. Як вже зверталась увага, це стосується виконавців як державних так і приватних, а також і представників;

по-третє, викликає зауваження віднесення експерта, спеціаліста, перекладача, суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання, осіб, права інтелектуальної власності яких порушені, - за виконавчими документами про конфіскацію та знищення майна до учасників виконавчого провадження, оскільки вони не мають юридичної заінтересованості у виконавчому провадженні. Необхідною передумовою, для участі наприклад, експерта, спеціаліста, перекладача у виконавчому провадженні є їхня незаінтересованість, на забезпечення якої спрямований інститут відводів у виконавчому провадженні. Крім того, необхідно зазначити, що такі суб'єкти присутні не в кожному виконавчому провадженні, а лише за необхідності виконавці залучають їх до проведення окремих виконавчих дій, а саме для сприяння виконанню рішень. Доцільніше їх було включити до інших учасників виконавчого провадження. Схожу точку зору, свого часу висловлювала С. В. Щербак та зазначала, що «оскільки такі особи залучаються до проведення виконавчих дій лише за необхідністю та й зацікавленість у них лише функціональна» [215, с. 69-71]. Досліджуючи норми Закону України «Про виконавче провадження» стосовно цього питання Є.О. Ятченко вважає, що зазначених суб'єктів виконавчого провадження виконавці залучають для проведення виконавчих дій, то вони не мають юридичного інтересу «у наслідках виконавчого провадження, зміст їхньої діяльності у виконавчому провадженні має епізодичний характер і зводиться до сприяння у провадженні

виконавчих дій». Та приходить до висновку, що зазначених суб'єктів «слід віднести до осіб, органів та установ, які залучаються до проведення виконавчих дій» [246, с. 238].

Підбиваючи підсумки, необхідно зазначити, що поняття суб'єкти виконавчого провадження» є значно ширшим, ніж поняття учасники виконавчого провадження», тому термін суб'єкти виконавчого провадження більш відповідатиме загальній характеристиці всіх суб'єктів правовідносин у виконавчому провадженні. Також редакція Закону України «Про виконавче провадження» має відтворювати весь склад суб'єктів виконавчого провадження, а тому класифікація повинна відповідати дійсності. З урахуванням критерія юридичної заінтересованості у вчиненні виконавчих дій та залежно від правового статусу особи у виконавчому провадженні, вважаємо за необхідне класифікувати суб'єктів виконавчого провадження на наступні види: виконавець (державний, приватний); учасники виконавчого провадження. У свою чергу учасників виконавчого провадження необхідно поділити на:

1) особи, які беруть участь у виконавчому провадженні: сторони (стягувач, боржник), прокурор (у разі представництва інтересів держави в суді), органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи (з метою захисту прав та інтересів інших осіб, якщо за їх заявою було відкрито провадження у суді);

2) представники;

3) інші учасники виконавчого провадження (помічник приватного виконавця, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, особи, права інтелектуальної власності яких порушені, - за виконавчими документами про конфіскацію та знищення майна, поняті, працівники поліції, представники органів опіки і піклування, інших органи та установи в порядку, встановленому законом).

Особи, які беруть участь у виконавчому провадженні, - це всі ті учасники виконавчого провадження, які мають певну юридичну заінтересованість

(матеріально- та (або) процесуально-правову) та виступають у виконавчому провадженні або від свого імені, або від імені інших осіб на захист своїх інтересів, інтересів інших осіб, державних та суспільних інтересів. Як кваліфікуючі ознаки поняття осіб, які беруть участь у виконавчому провадженні, слід запропонувати два елементи: юридичний інтерес; здатність виступати від свого імені на захист своїх інтересів чи інтересів інших. Ці дві ознаки пов'язані між собою через те, що одні особи, які беруть участь у виконавчому провадженні (сторони), маючи юридичний інтерес (матеріальний та процесуальний), захищають свої права чи інтереси. Інші (прокурор, представники органів державної влади та органів місцевого самоврядування), також маючи юридичний інтерес (процесуальний), через пряму вказівку закону, захищають права та інтереси інших осіб.

Дещо інший правовий статус займає представник, про що мова йшла вище, тому представники утворюють окрему підгрупу учасників виконавчого провадження, оскільки захищають права та інтереси інших осіб від їхнього імені. Представник у виконавчому провадженні має юридичний інтерес (у формі процесуально-правового) - це обумовлено законом (законне представництво) або волевиявленням суб'єкта, що представляється (договірне представництво).

Інші учасники виконавчого провадження не мають юридичного інтересу, вони залучаються для виконання своїх специфічних обов'язків, тієї чи іншої службової чи іншої функції, яка може мати як одноразовий, і багаторазовий характер. Участь зазначених осіб у виконавчому провадженні обумовлено не їх особистим бажанням чи бажанням інших, а вимогою закону. Також до такої групи інших учасників виконавчого провадження необхідно віднести помічника виконавчого провадження, оскільки в нього також відсутній юридичний інтерес, та він здійснює певні дії визначені законом щодо організаційних питань забезпечення належного виконання рішень у примусовому порядку приватним виконавцем.

На підставі вищенаведеного пропонуємо внесення змін та доповнень до Закон України «Про виконавче провадження», а саме: перейменувати Розділ III «Учасники виконавчого провадження» в «Суб'єкти виконавчого провадження». Та статтю 14 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у такій редакції:

«Стаття 14 Суб'єкти виконавчого провадження

Суб'єктами виконавчого провадження є виконавець (державний, приватний) та учасники виконавчого провадження».

Також доповнити ст. 14-1 Закону України «Про виконавче провадження» та викласти у наступній редакції:

«Стаття 14. Учасники виконавчого провадження

1. Учасниками виконавчого провадження є особи, які беруть участь у виконавчому провадженні; представники сторін; інші учасники виконавчого провадження.

2. Особами, які беруть участь у виконавчому провадженні є сторони (стягувач, боржник), прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи. Прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи, які беруть участь у виконавчому провадженні з метою захисту прав та інтересів інших осіб, якщо за їхньою заявою розпочато судовий процес та ухвалене відповідне рішення.

3. Іншими учасниками виконавчого провадження є помічник приватного виконавця, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, особи, права інтелектуальної власності яких порушені, - за виконавчими документами про конфіскацію та знищення майна на підставі статей 176, 177 і 229 Кримінального кодексу України, статті 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

4. Для проведення виконавчих дій виконавець за потреби залучає працівників поліції, представників органів опіки і піклування, інших органів та установ у порядку, встановленому цим Законом».

1.3. Повноваження суду щодо примусового виконання рішень

Відповідно до законодавчих приписів суд не є учасником виконавчого провадження (ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження»), але він наділений колом повноважень щодо вирішення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням рішень суду, а також здійснення судового контролю за їх виконанням. Очевидно і те, що суд після ухвалення рішень не усувається абсолютно від фактичної реалізації положень, що містяться у виконавчому документі, продовжуючи цим впливати на подальшу судьбу виконання рішення, що настає після його прийняття та вступу в законну силу. Судовий контроль за виконанням судових рішень виступає основним засобом зміцнення законності, дієвою гарантією досягнення завдань судочинства. Судовий контроль за виконанням судових рішень у цивільних, господарських справах, на відміну від судового контролю в інших сферах, направлений не лише на забезпечення законності та захисту прав, свобод та інтересів осіб при примусовому виконанні рішень, а й на забезпечення реального виконання таких рішень, що безумовно виступає ефективною гарантією досягнення певної мети та завданням правосуддя, авторитету суду і судової гілки влади загалом. Насамперед зазначимо, що суд здійснює непрямий контроль над діями державного чи приватного виконавців, такий контроль реалізується виключно за умови звернення певної особи з заявою про оскарження дії державного чи приватного виконавців тощо. Інакше кажучи, така функція суду немає перманентного характеру, а є варіативною. З цього приводу є висловлювання О. Б. Верба-Сидор, яка справедливо зауважує, що «специфіка судового контролю за виконанням рішень судів та інших юрисдикційних органів полягає у тому, що суд здійснює контроль лише у випадку звернення особи за захистом (зі скаргою на діяння виконавця), тобто, контроль суду не є ні періодичним чи поточним, ні плановим чи позаплановим тощо, на відміну від відомчого контролю; суд перевіряє законність діянь виконавця, а не їх доцільність; контроль суду здійснюється в межах процесуальної форми» [33, с. 88].

Щодо здійснення судового контролю за виконанням судових рішень у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у справі №905/2458/16 від 28.05.2019 року зазначено, що реалізація принципу обов'язковості рішення суду та відповідно до законодавчих приписів обов'язок суду щодо здійснення судового контролю за виконанням рішення суду зобов'язує суд, при здійсненні оцінки певних обставин, «враховувати, чи сприяє вчинення будь-якої процесуальної дії (в тому числі судом) виконанню остаточного судового рішення чи, навпаки, перешкоджає такому виконанню. При цьому слід акцентувати на тому, що виконання судового рішення є прямим обов'язком боржника (ч. 2 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження»). Отже, при наявності сумнівів з приводу правомірності чи неправомірності вчинення виконавцем певних дій останні підлягають оцінці з точки зору їх спрямованості на забезпечення виконання остаточного судового рішення» [149].

Ефективний захист прав та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, та інтересів держави можливий не тільки завдяки здійсненню правосуддя в Україні, але також і завдяки забезпеченню належного та своєчасного виконання судових рішень. Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 13.12.2012 року № 18-рп/2012 «виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави» [175]. Інше рішення Конституційного Суду України встановлює, що «невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом» (рішення Конституційного Суду України від 25.04.2012 року № 11-рп/2012) [176].

За відповідною практикою Європейського суду з прав людини право на виконання судового рішення є також складовою права на справедливий суд, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року, для цілей якої «виконання рішення, ухваленого

будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина судового розгляду» (рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шмалько проти України» від 20.07.2004 року заява № 60750/00) [173].

Також необхідно звернути увагу на Висновок Консультативної ради Європейських суддів № 13 (2010) «Щодо ролі суддів у виконанні судових рішень» (Висновок № 13 (2010) Консультативної ради європейських суддів щодо ролі суддів у виконанні судових рішень ССЈЕ(2010)2 Final м. Страсбург, 19 листопада 2010 року) в якому зазначається, що «на заключному етапі саме суддя повинен вжити всіх можливих заходів, щоб забезпечити виконання рішення» [40].

Як справедливо зазначає А. М. Авторгов, що хоч примусове виконання рішень відповідно до законодавства покладено на виконавців, суд відіграє у виконавчому провадженні багатогранну та важливу роль, оскільки суд у виконавчому провадженні має певні повноваження щодо «розгляд заяв (подань) виконавця або сторін виконавчого провадження стосовно вирішення певних питань, які виникають у виконавчому провадженні і розгляд скарг на дії або бездіяльність виконавця» [12].

Визначаючи роль суду у виконавчому провадженні, В. В. Комаров вказував, що на суд покладається дві основні функції у виконавчому провадженні: забезпечувальна та контрольна [102, с. 958]. У свою чергу, про це також писав Д. Д. Луспеник, «судовий контроль на стадії виконавчого провадження, крім вирішення судом ряду процесуальних питань, коли суд стає учасником певних процесуальних правовідносин, ... передбачає також контроль, в ході якого оцінюються законність дій (бездіяльності) державного виконавця, а також законність прийнятих ним рішень» [109].

Законодавство України, що регулює питання судового контролю за виконанням рішень суду, не містить єдиного підходу до розуміння цієї категорії. У той же час, у науковій літературі існує чимало дискусій щодо визначення поняття судового контролю, здійснення судового контролю та класифікації форм судового контролю за виконанням рішень.

В. М. Притуляк визначає, що судовий контроль у виконавчому провадженні є формою реалізації судової влади, системою визначених законодавством процесуальних засобів, що спрямовані на «недопущення незаконного обмеження прав і охоронюваних законом інтересів особи у процесі примусового виконання судових рішень та актів інших юрисдикційних органів, а також відновлення цих прав особи, яка полягає в перевірці діяльності органів примусового виконання та їх посадових осіб, а також застосування до них заходів впливу, передбачених процесуальним законодавством» [156, с. 4].

Досліджуючи питання судового контролю як організаційно-правову форму реалізації судової влади, О. З. Хотинська зазначала про неможливість ототожнення та розмежування таких понять як судовий контроль та правосуддя та вказувала, що «правосуддя і судовий контроль – поняття різного порядку, які, водночас, відносяться до одного родового поняття – судова влада, та є самостійними формами її реалізації» [219, с. 15].

Досліджуючи питання щодо визначення взагалі поняття правосуддя, то в юридичній літературі є різні наукові позиції з цього приводу. В. С. Бігун визначає правосуддя як форму здійснення судової влади [20, с. 32]. В. М. Лаговський як функцію державної (судової) влади [105, с. 20]. Н. В. Сібільова ще свого часу зазначала, що правосуддя це вид державної діяльності та спосіб реалізації судової влади [192, с. 196]. І. В. Андронов вважає, що правосуддя - це «нерозривна єдність діяльності суду щодо вирішення матеріально-правового спору та її результату» [16, с. 112].

О. В. Константиї зазначає, що «здійснення правосуддя означає реалізацію правозахисної (спрямованої на захист прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб) діяльності з вирішення відповідних юридичних спорів судами адміністративної, господарської та цивільної юрисдикції, заснованої на приписах процесуальних законів» [87, с. 106].

М. О. Колоколов вказує на те, що суд при здійсненні правосуддя «виконує процесуальну функцію вирішення справи по суті, що є підсумком судового розгляду та його головним призначенням. Судово-контрольна діяльність є відокремленою від етапу, на якому здійснюється правосуддя, та не пов'язана з вирішенням справи по суті» [83, с. 32].

О. В. Кондратьєв також вважає, що судовий контроль не може бути пов'язаний з вирішенням справи по суті та приходить до висновку про неможливість віднесення судового контролю до правосуддя, «оскільки він виступає самостійною специфічною функцією судової влади» [86, с. 12]. М. О. Гетьманцев також не ототожнює процесуальну діяльність суду із здійснення судового контролю за виконанням судових рішень з правосуддям [51, с. 266]. Деякі науковці взагалі зазначають, що судова влада реалізується через наступні повноваження: відправлення правосуддя; здійснення контролю, який включає в себе конституційний контроль та контроль за законністю, обґрунтованістю рішень, дій державних органів і посадових осіб; роз'яснення та тлумачення норм законодавства щодо правильного їх застосування судами загальної юрисдикції; створення державної судової адміністрації; формування суддівського самоврядування [21, с. 176].

Г. А. Майданевич відносить судовий контроль до окремої самостійної форми реалізації судом своїх повноважень щодо виконання рішень суду [110, с. 234]. Л. П. Сушко також визначає, що судовий контроль є самостійною організаційно-правовою формою реалізації судової влади [205, с.15]. В. М. Притуляк дотримується схожої точки зору та стверджує, що судова влада має два напрямки: правосуддя та судовий контроль [155, с. 143].

Незважаючи на те, що вищенаведені точки зору науковців майже є схожими, однак як справедливо зауважується у доктрині права, що деякі науковці трактують судовий контроль як самостійну функцію або форму здійснення судової влади та визначають, що термін функція визнається як «напрямок діяльності, спосіб діяння об'єкта, спрямований на досягнення певних

результатів (С. Гусарєв, О. Тихомиров), водночас форма – це є джерело в формально-юридичному значенні (С. Гусарєв, О. Тихомиров)» [106, с.192].

Звертаючись до законодавчих приписів, необхідно зазначити, що відповідно до ч. 2 ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судова влада реалізовується шляхом здійснення правосуддя. Частина 1 ст. 5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає, що правосуддя здійснюється виключно судами відповідно до встановлених законодавством процедур судочинства. Отже, вбачається, що в законодавчих приписах дотримується певна логічна послідовність щодо розмежування понять функції та форм здійснення судової влади, «...яка полягає в тому, що функцією судової влади є правосуддя, а формами її здійснення – судочинство» [106, с.193].

Слушною є думка І. В. Андронova щодо співвідношення понять правосуддя в цивільних справах та цивільне судочинство. Так, науковець звертає увагу, що некоректно ототожнювати такі поняття як правосуддя та цивільне судочинство лише як зміст і форму. Науковець визначає, що цивільне судочинство пов'язане «з самим процесом розгляду та вирішення цивільних справ (процесуальною діяльністю), а правосуддя – з його результатом» [16, с. 110].

Однак не всі науковці дотримуються цієї точки зору, щодо необхідності розмежування понять судовий контроль та правосуддя. Так, наприклад, Д. М. Шадура, аналізуючи норми цивільного процесуального та виконавчого провадження, досліджуючи порядок оскарження дій та рішень державного виконавця, вказує на те суд не здійснює жодних дій щоб, які знаходяться поза межами правосуддя [231, с. 14].

У свою чергу Д. М. Притика, звертає увагу, що «контрольні повноваження судових органів є складовою загальної мети правосуддя та видом державної діяльності, яка реалізується у формі розгляду та розв'язання соціальних спорів і конфліктів, пов'язаних із порушенням норм права (іноді з обов'язковим їх тлумаченням), створення правотворчих прецедентів судами,

виконання контрольних та інших повноважень (наприклад, визначення юридичних фактів)» [154, с. 85].

Досліджуючи питання функцій правосуддя, К. В. Гусаров до функцій правосуддя включає також судовий контроль та вважає, що судовий контроль є складовою правосуддя [62, с. 17].. І. В. Лимарь аналізуючи різні точки зору науковців щодо змісту правосуддя та місця в ньому контрольної функції, підтримує позиції К. В. Гусарова та Д. М. Притики [108, с. 76].

Д. Д. Луспеник у свою чергу звертає увагу, що на підставі законодавчих приписів розділу VII ЦПК України вбачається відсутність спору про право між учасниками, але законодавець відносить їх до цивільної юрисдикції [109].

Відповідно до ухвали Конституційного Суду України від 14 жовтня 1997 року № 44-з про відмову у відкритті конституційного провадження в справі № 016/1241-97 щодо тлумачення ст. 124 Конституції України та Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» зазначив, що «відповідно до ст. 124 Конституції України правосуддя - це самостійна галузь державної діяльності, яку суди здійснюють шляхом розгляду й вирішення в судових засіданнях в особливій, встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ» [213]. Аналізуючи вищезазначені конституційні приписи та процесуальний режим здійснення правосуддя, В.В. Комаров визначає основні ознаки правосуддя, до яких відносить: «1) здійснення його лише спеціально створеним органом - судом; 2) здійснення його шляхом розгляду й вирішення в судових засіданнях цивільних і кримінальних справ; 3) здійснення його лише в передбаченому законом порядку (процесуальній формі); 4) можливість застосування заходів державного примусу; 5) наявність спеціальних цілей» [102, с. 22]. В. М. Кравчук дотримується позиції, що при відправленні правосуддя, суд реалізує завдання цивільного судочинства, однак воно не обмежується тільки прийняттям рішення, а також його виконання, що і є головною метою судового контролю за виконанням судових рішень [95, с. 81]. Так, насправді необхідно підтримати таку точку зору, оскільки розгляд справи по суті як правило

завершується ухваленням рішення та після його набрання законної сили, суд, наділений певними повноваженнями щодо здійснення контролю за його виконанням. Далі науковець, оперуючи тим, що «суд після вирішення спору і набрання рішенням законної сили продовжує виконувати активну роль у реалізації сторонами прав, щодо захисту яких він прийняв судове рішення» приходять до висновку, що «від здійснення судом належного контролю за виконанням судового рішення прямо залежить і ефективність правосуддя» [95, с. 81].

В. В. Ладиченко, С. О. Потьомкін не відносять судовий контроль до функцій судової влади та вважають, що судовий контроль не може бути самостійною функцією, аргументуючи це тим, що судовий контроль «не виконує завдання, відмінне від правосуддя, ... судовий контроль не може існувати та здійснюватися без правосуддя, оскільки підставою його ініціювання є наявність судового рішення за результатами вирішення спору, яке набрало законної сили, і щодо якого здійснюється процедура примусового виконання» [106, с. 193-194]. Також, науковці у своєму дослідженні активно критикують наукову позицію тих, хто визначає судовий контроль як функцію влади та підтримують точку зору, що судовий контроль необхідно розуміти як складову правосуддя, а не окрему функцію судової влади [106, с. 194].

Окремої уваги заслуговує точка зору О. М. Сасевич, який запропонував розглядати судовий контроль як самостійний правовий інститут [184]. У доктрині права також є прихильники такої позиції, та погоджуються з точкою зору О. М. Сасевичем [106, с. 195].

При дослідженні питання правової природи судового контролю за виконанням судових рішень деякі науковці вважають, що судовий контроль є правовим механізмом діяльності судової влади. Так, наприклад, В. В. Ладиченко та С. О. Потьомкін дотримуються зазначеної позиції та приходять до висновку, що судовий контроль це комплексне поняття, яке необхідно розглядати як правовий механізм і як окремий інститут [106, с. 194-195].

Визначаючи правову природу повноважень суду щодо здійснення ним контролю за виконанням судових рішень, О. Б. Верба-Сидор вважає, що «дієвий механізм контролю суду за виконанням судових рішень сприяє ефективності завершальної стадії кожного з видів юридичного процесу та реального поновлення порушених прав осіб. Судовий захист з урахуванням універсальності судової юрисдикції є гарантією забезпечення законності на стадії виконання рішення, зокрема є важливою гарантією поновлення порушених прав осіб» [33, с. 88].

Отже, як вбачається з вищенаведеного, що в юридичній літературі роль суду визначається по-різному. Одні науковці вказують на двоїстість ролі суду у виконавчому провадженні з одного боку, він є хоч і не обов'язковим суб'єктом, але здійснює певні процесуальні дії щодо виконання рішень у примусовому порядку, з іншого – на нього покладено контроль за виконанням судових рішень. Інші вважають, що роль суду у виконавчому провадженні полягає не у відправленні правосуддя, а у здійсненні контрольних функцій за діями (бездіяльністю) виконавця, крім того погляди науковців різняться щодо того, що є судовим контролем – функцією, формою чи механізмом дії судової влади тощо. Також висувається точка зору деяких науковців, що суд не може здійснювати контроль за виконанням судових рішень поза межі правосуддя.

Проаналізувавши різні точки зору науковців, норми законодавства та судову практику щодо правової природи судового контролю за примусовим виконанням рішень, необхідно зазначити, що судовий контроль дійсно здійснюється судом та відповідно до норм законодавства проводиться з метою захисту прав, свобод та інтересів сторін виконавчого провадження. Так, наприклад, у ЦПК України є Розділ VII «Судовий контроль за виконанням судових рішень» та відповідно до ст. 447 ЦПК України у цивільному судочинстві суд здійснює судовий контроль за виконанням судових рішень, який розглянув справу як суд першої інстанції[225].

З аналізу норм процесуального законодавства передбачається, що суд у рамках судового контролю за виконанням судових рішень розглядає скарги

сторін виконавчого провадження, якщо вони вважають, що їх право порушено рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення та приймає відповідне рішення. Аналогічне положення міститься у ГПК України.

Отже, можна припустити, що судовий контроль за виконанням судового рішення відповідно до норм процесуального законодавства України є одним із засобів захисту порушених прав, свобод та інтересів сторін виконавчого провадження, оскільки такі порушення вчиняються саме при здійсненні виконання рішень у примусовому порядку, а саме: такі порушення здійснюються рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час примусового виконання судового рішення.

У контексті досліджуваного питання варто також підтримати позицію науковців, але з певним уточненням щодо відправлення правосуддя при здійсненні контролю за виконанням судового рішення. Вважаємо, що суд при здійсненні контролю за виконанням судових рішень, з позиції тлумачення норм процесуального законодавства, при розгляді скарг сторін виконавчого провадження щодо рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, відправляє правосуддя та в наслідок чого ухвалює відповідне рішення.

Невиконання судового рішення, що набрало законної сили, порушує саму суть права на судовий захист, тому суд повинен контролювати дії щодо належного виконання судових рішень. Оскільки основною метою судочинства є захист прав свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб та інтересів держави. Необхідно зазначити, що однією із важливих гарантій при виконанні судових рішень є право сторін виконавчого провадження на оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавця та

посадових осіб органів державної виконавчої служби до суду, який ухвалив таке рішення.

Таким чином, можна стверджувати, що ефективність правосуддя прямо залежить від виконання судових рішень, відповідно завдання цивільного судочинства не може обмежуватись тільки їх ухваленням, оскільки після того як рішення суду набрало законної сили, воно в деяких випадках підлягає примусовому виконанню та відповідно до цього суд наділений повноваженнями щодо здійснення судового контролю за виконанням судових рішень, оскільки сама мета судочинства є ефективний захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав і інтересів юридичних осіб та інтересів держави, яка буде досягнута не тоді, коли рішення ухвалено або набрало законної сили, а тоді, коли воно реально виконано. Крім того, суд здійснює контрольні функції саме щодо того рішення, яке він ухвалив та яке підлягає примусовому виконанню, наприклад, коли неможливо виконати рішення без зміни способу його виконання або заміни сторони у виконавчому провадженні тощо. Отже, необхідно зазначити, що хоч і суд не відноситься до кола суб'єктів виконавчого провадження, однак згідно з законодавчими приписами суд, наділений повноваженнями щодо здійснення контролю у виконавчому провадженні щодо рішення, який він ухвалив.

Питання щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби та визначення юрисдикції, передбачені у ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» [157]. Відповідно до положень цієї норми законодавства таке оскарження щодо рішень суду може бути пред'явлено стороною, іншим учасником та особою до суду, який ухвалив рішення та видав виконавчий документ щодо нього. Якщо необхідно оскаржити виконання рішення інших органів (посадових осіб), а також постанови державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанови приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів, то таке

оскарження здійснюється в адміністративному судочинстві (ч.ч.1-2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження») [157].

Згідно ч. 3 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» передбачений порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності державного виконавця до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець. З такою заявою можуть звернутися стягувач та інші учасники виконавчого провадження (крім боржника). Щодо рішень, дій та бездіяльності начальника відділу, то вони можуть бути оскаржені до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня [157]. Необхідно звернути увагу, що звернення з оскарженням до начальника відділу ДВС щодо рішень дій або бездіяльності виконавця можливо тільки щодо державного виконавця. Крім того законодавець позбавив право боржника на таке звернення.

Отже, суб'єктний склад щодо оскаржень рішення, дії чи бездіяльності виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби різниться в залежності від форми захисту. Загальний порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби встановлено ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження». Крім того, питання судового контролю за виконанням рішень регулюються нормами ЦПК України, ГПК України, КАС України).

Також необхідно звернути увагу, що розгляд такої скарги про оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби здійснюється тільки у випадку звернення сторін виконавчого провадження та інших осіб визначених у вищенаведеному законі до суду з метою захисту своїх прав [225]. На це також звертають увагу й науковці, так наприклад, М.М. Ясинок вказує, на те що судовий контроль здійснюється тільки у випадку, якщо особа звертається за таким захистом [245, с. 463].

Є. О. Загорулько зазначає, що в юридичній літературі зазначено про два види оскаржень рішень, дій чи бездіяльності посадових осіб органів державної виконавчої влади, а саме: адміністративний та судовий [68, с. 19].

У судовому порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців, посадових осіб органів державної виконавчої служби можуть бути оскаржені в порядку цивільної, господарської або адміністративної юрисдикції. Таке роз'яснення було надано ще в листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28.01.2013 року «Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення у цивільній справі» визначено критерій розмежування юрисдикції судів та зазначено, що «вирішення справ з приводу оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення є юрисдикційна належність суду, який видав виконавчий документ, та статус позивача як сторони у виконавчому провадженні» (ч. 4 п. 2) [165].

Щодо розмежування юрисдикції суду про оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців, посадових осіб органів державної виконавчої служби, відповідно до норм міжгалузевого законодавства та єдиного підходу до питання про розмежування юрисдикції щодо такого оскарження має певні зауваження як в доктрині права так й в судовій практиці. Аналізуючи судову практику, варто відмітити, що є різні трактування розмежування юрисдикції щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби. Як справедливо з цього приводу зазначає І. В. Лимарь, що законодавець визначає декілька форм оскарження таких рішень або дій виконавця та зазначає, що сторона виконавчого провадження має право звернутися до суду (цивільного або господарського), в залежності від того який суд ухвалив таке рішення. Якщо звернення здійснюється іншою особою, яка не є стороною – до адміністративного судочинства. Автор зазначає, що така «законодавча конструкція, на перший погляд, не породжує конфлікту визначення юрисдикційних аспектів реалізації права на звернення зі скаргою у даній категорії справ. Проте застосування на

практиці згаданих правових норм викликає суперечливі питання для роздуму» [108, с.113].

Отже, розглянемо судову практику з цього питання. Так, Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 12 грудня 2018 року у справі № 757/61236/16-ц, визначив, що оскарження рішення, дій (бездіяльності) державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС «...виданого судом у кримінальній справі, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства» [148]. Аналізуючи вищезазначену постанову, необхідно зазначити, якщо виконується вирок суду з кримінальної справи в частині задоволеного саме цивільного позову, то воно здійснюється за правилами ЦПК України та оскарження дій, рішень чи бездіяльності виконавця здійснюється також за правилами ЦПК України.

Щодо розмежування юрисдикції суду про оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців, посадових осіб органів державної виконавчої служби науковці у своєму дослідженні наводять судову практику та вказують, що Верховний Суд у своїй постанові від 16.09.2020 року у справі № 356/397/17 ухвалив виключне рішення: «скасування постанов державного виконавця щодо стягнення з боржника виконавчого збору та витрат на проведення виконавчих дій відноситься до юрисдикції адміністративних судів, але непослідовність національного суду створила перешкоди та невизначеність у реалізації права на судовий захист, тому ВС постановив розглядати цю справу в порядку цивільного судочинства» [36, с. 28]. Аналізуючи таку постанову, науковець зазначає про наявність певної проблеми «яка потребує нагального вирішення, яке ми вбачаємо у систематизації та інкорпорації відповідного законодавства з метою спрощення його розуміння і сприйняття» [36, с. 28]. З цього приводу, необхідно зазначити, що оскарження постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, витрат виконавчого провадження відноситься до юрисдикції адміністративного суду відповідно до ч. 2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» отже, таке питання вирішено на законодавчому рівні.

В іншій постанові Великої палати Верховного Суду від 23 листопада 2021 року у справі № 175/1571/15 зазначено, «що судовий контроль здійснюють суди тієї юрисдикції, у межах якої була вирішена справа та роз'яснила, що у зведеному виконавчому провадженні судовий контроль здійснює суд адміністративної юрисдикції незалежно від того, у яких судах слухалася відповідна справа. Якщо ж виконавчі провадження не були об'єднані у зведене виконавче провадження, то справа слухається в суді тієї юрисдикції, у межах якої справа була розглянута по суті». Також у постанові зазначено, «що оскарження дій начальника відділу ДВС підлягає вирішенню також у суді загальної юрисдикції» [142].

Необхідно звернути увагу, що відповідно до ч. 3 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» «рішення, дії та бездіяльність начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, можуть бути оскаржені до керівника органу державної виконавчої служби вищого рівня. Начальник відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, при здійсненні контролю за рішеннями, діями державного виконавця під час виконання рішень має право у разі, якщо вони суперечать вимогам закону, своєю постановою скасувати постанову або інший процесуальний документ (або їх частину), винесені у виконавчому провадженні державним виконавцем, зобов'язати державного виконавця провести виконавчі дії в порядку, встановленому цим Законом» [157]. Однак сторона виконавчого провадження не позбавлена права на звернення до суду щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби у тому числі щодо оскарження дії начальника відділу державної виконавчої служби (далі ДВС), який не скасував постанову виконавця про направлення виконавчого провадження до іншого відділу ДВС. Крім того, як правильно зазначив Верховний Суд у вищезазначеній постанові, що «до юрисдикції адміністративних судів належать справи про оскарження рішень, дій або бездіяльності державних, приватних виконавців, посадових осіб органів ДВС у процедурі виконання

рішень інших органів, у тому числі щодо виконавчого збору, витрат, пов'язаних з організацією та проведенням виконавчих дій і накладенням штрафу, як виконавчих документів в окремому виконавчому провадженні». А оскільки була подана скарга на дії начальника відділу державної виконавчої служби (ДВС), який не скасував постанову виконавця про направлення виконавчого провадження до іншого відділу ДВС та оскільки ця справа вирішувалася в судах загальної юрисдикції, то Верховний Суд дійшов висновку, що «оскарження дій начальника відділу ДВС підлягає вирішенню також у суді загальної юрисдикції» [142].

Необхідно зазначити, що відповідні процесуальні кодекси також передбачають положення щодо визначення юрисдикції суду про оскарження рішень або діянь виконавців чи інших посадових осіб органів державної виконавчої служби. Так, наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 447 ЦПК України «судовий контроль за виконанням судових рішень у цивільних справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції». Крім того ЦПК України був доповнений статтею 447⁻¹ «Право на звернення із скаргою до суду» відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень» № 4094-IX від 21.11.2024 року, яка передбачає право сторін виконавчого провадження на звернення до суду із скаргою на рішення, дію або бездіяльність виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до ЦПК України, якщо порушенні їх права [225]. Аналогічна норма за змістом міститься у ст. 339⁻¹ ГПК України [56].

З аналізу норм законодавства вбачається, що зі скаргою щодо оскарження рішень, дій або бездіяльність виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС може звертатись до цивільного чи господарського судочинства тільки сторона, а саме: стягувач та боржник. А згідно з ч.1 ст. 287 КАС України таким правом звернення до адміністративного судочинства наділені учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного

виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій [81]. Також відповідно до законодавчих приписів ЦПК України та ГПК України щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС подається скарга, а відповідно до КАС України – подається позовна заява.

Отже, скарга або позовна заява на оскарження рішень або дій виконавців чи інших посадових осіб ДВС подається до юрисдикції того суду, який ухвалив таке рішення. На постанову державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанову приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів заява подається до адміністративного суду.

Необхідно зазначити, що здійснення судового контролю за виконанням рішень у судовому порядку зазнало певних змін відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень» [158]. Розглянемо такі зміни на прикладі цивільного судочинства, а саме змін зазнали наступні статті ЦПК України: 148, 264, 265, 353, 432, 435, 447, 448, 449, 450, 451. Також окремо було доповнено ЦПК України ст. ст. 447-1, 453-1-453-4.

Отже, відповідно до внесених змін, законодавець більш детально визначає порядок подання скарг на дії або бездіяльність державних чи приватних виконавців, посадових осіб органу державної виконавчої служби в разі примусового виконання рішень суду. Аналізуючи певні зміни до цивільного процесуального законодавства щодо здійснення судового контролю за виконанням рішень, необхідно звернути увагу на наступні зміни:

по-перше, законодавець у новій редакції ст. 447 ЦПК України передбачає, що «судовий контроль за виконанням судових рішень у цивільних справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції». Та доповнює ЦПК України нормою ст. 447-1, яка передбачає право на звернення до суду з скаргою, що по суті відтворює зміст ст. 447 минулої редакції ЦПК

України до внесення змін [225]. Отже, аналізуючи вищенаведені норми, необхідно зазначити, що саме суд першої інстанції, який розглядав справи здійснює контроль за виконанням судових рішень у цивільних справах та розгляд такої скарги здійснюється тільки у випадку звернення сторін виконавчого провадження до суду з метою захисту своїх прав, а саме: за зверненням стягувача або боржника. Відповідно до ч. 1 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що сторони, інші учасники та особи мають право на звернення до суду, який видав виконавчий документ щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавця та посадових осіб органів ДВС. Аналізуючи вищенаведені норми законодавства, вбачається певна розбіжність. Оскільки в цивільному процесуальному законодавстві право на звернення з такою скаргою надається тільки сторонам виконавчого провадження, а саме: стягувачу та боржнику. Крім того необхідно зазначити, що така норма носить вичерпний характер. А відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», крім сторін таке право надається і іншим учасникам та особам;

по-друге, нова редакція ст. 448 ЦПК України, на відміну від старої редакції, встановлює чіткі вимоги до такої скарги. Необхідно зазначити, що такі зміни є позитивними, оскільки раніше в цивільному процесуальному законодавстві взагалі не передбачалось вимог щодо такої скарги;

по-третє, внесення змін до ч. 1 ст. 450 ЦПК України передбачає збільшення строку для розгляду такої скарги, а саме: стара редакція ч.1 ст. 450 ЦПК України передбачала – десять днів, то чинна редакція цієї ж статті встановлює вже строк – двадцять днів з дня прийняття скарги до розгляду в судовому засіданні;

по-четверте, законодавець надає право суду з власною ініціативи зобов'язати відповідача подати у встановлений судом строк звіт про виконання такого рішення. Такий звіт розглядається за правилами статей 453-3 і 453-4 ЦПК України. А також новелою є те, що законодавець у ст. 453-2 ЦПК України встановлює порядок розгляду заяви про зобов'язання подати

звіт про виконання судового рішення, а в ст. 453-3 ЦПК України передбачається порядок розгляд звіту про виконання судового рішення. Стаття 453-4 ЦПК України передбачає рішення за наслідками розгляду звіту про виконання судового рішення.

Крім судового контролю за виконанням рішень суду, норми цивільного законодавства передбачають також певні повноваження суду щодо здійснення процесуальних дій, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах, господарських та адміністративних справах та рішень інших органів (посадових осіб).

Цікавою є позиція С. Я. Фурси, яка вважає, що поняття «судовий контроль за виконанням судового рішення та оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців необхідно розрізняти. «Оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців є лише однією з форм судового контролю за виконанням судового рішення і не йдеться про те, що саме ця форма є основною з усіх можливих» [214, с. 824–825]. Отже, науковиця судовий контроль за виконанням судового рішення розглядає в широкому розумінні та зазначає, що це не єдина форма судового контролю за виконанням судових рішень.

Щодо форм судового контролю, О. З. Хотинська у своїй роботі пропонує поділити судовий контроль за критерієм ступеня втручання суду в діяльність виконавчих органів [218, с. 52].

О. Б. Верба вважає, що суд не може здійснювати контроль за діяльністю виконавців з власної ініціативи, а також не може приймати участь «...у правовідносинах виконавця з іншими суб'єктами виконавчого провадження, але при цьому він впливає на ці правовідносини». Авторка наголошує, що судова діяльність не має закінчуватися ухваленням рішення та питання щодо виконавчого провадження, «перебувають у сфері судового попереднього та подальшого контролю» [32, с. 66]. Щодо попереднього та подальшого контролю, то науковці вказують на те, що «попередній контроль полягає в тому, що найважливіші, основні дії виконавця в ході виконавчого

провадження здійснюються лише на підставі постановлених ухвал суду. Подальший судовий контроль за діями виконавця полягає, здебільшого, в можливості їх оскарження до суду» [59, с.70].

Не вдаючись до дискусій, необхідно зазначити, що до повноважень суду щодо здійснення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах, господарських та адміністративних справах та рішень інших органів (посадових осіб) належать: 1) компетенція суду, пов'язана зі зверненням рішень до виконання (видача виконавчого документу (ст. 431 ЦПК України; ст. 327 ГПК України; ст. 378 КАС України); негайне виконання рішень (ст. 430 ЦПК України; ст. 371 КАС України); виправлення судом помилки у виконавчому документі (ст. 432 ЦПК України; ст. 328 ГПК України; ст. 374 КАС України); видача дубліката виконавчого документа та поновлення пропущеного строку виконавчої давності (ст. 433 ЦПК України; ст. 329 ГПК України; ст. 376 КАС України); 2) компетенція суду щодо вирішення питань, які виникають під час примусового виконання рішення (тимчасове влаштування дитини до дитячого або лікувального закладу (ст. 437 ЦПК України); оголошення розшуку боржника або дитини, привід боржника (ст. 438 ЦПК України); примусове проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст. 439 ЦПК України); тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України (ст. 441 ЦПК України; ст. 337 ГПК України). Суд відповідно до законодавства вирішує питання, пов'язані з обставинами, які перешкоджають, ускладнюють або унеможливають виконання рішень (відстрочення, розстрочення виконання рішення, зміну чи встановлення способу і порядку виконання рішення (ст. 435 ЦПК України; ст. 331 ГПК України; ст. 378 КАС України). Суду касаційної інстанції надається повноваження щодо зупинення виконання оскарженого рішення суду або зупинення його дії (якщо рішення не передбачає примусового виконання) до закінчення його перегляду в касаційному порядку, вирішення питання про поновлення виконання (дії) оскарженого рішення суду Судом касаційної

інстанції в постанові за результатами перегляду оскаржуваного судового рішення (ст. 436 ЦПК України; ст. 332 ГПК України; ст. 375 КАС України).

Також до повноважень суду щодо здійснення процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах, господарських та адміністративних справах та рішень інших органів (посадових осіб) належать й інші повноваження. Відповідно до ст. 440 ЦПК України, ст. 336 ГПК України суд вирішує питання щодо звернення стягнення на грошові кошти, що належать іншим особам, та нерухоме майно, право власності на яке не зареєстровано в установленому законом порядку. Також до компетенції суду відносяться такі повноваження як: заміна сторони виконавчого провадження (ст. 442 ЦПК України; ст. 334 ГПК України; ст. 379 КАС України); роз'яснення судового рішення (ст. 271 ЦПК України; ст. 245 ГПК України; ст. 254 КАС України); затвердження мирової угоди сторін виконавчого провадження (ст. 434 ЦПК України; ст. 330 ГПК України; ст. 377 КАС України); визнання відмови стягувача від примусового виконання рішення (ст. 434 ЦПК України; ст. 330 ГПК України; ст. 377 КАС України) тощо [37, с. 160-162].

Варто відзначити актуальність питання, що стосується видів та меж судового контролю за виконанням рішень суду, особливо у світлі дискусії про відділення виконавчого провадження від судового процесу. Деякі вчені вважають, що «судова влада має закінчуватися ухваленням рішення суду та не втручатись у виконавче провадження» [243]. Позиція судової практики Верховного Суду зовсім інша: питання, пов'язані з виконавчим провадженням, передбачаються такими, що перебувають у сфері судового контролю, що підтверджується постановами та роз'ясненнями, присвяченими виключно питанням виконавчого провадження. Так, наприклад, у постанові Верховного Суду від 13 травня 2021 року у справі № 9901/598/19 зазначено, «...що головна мета судового контролю за виконанням рішень в адміністративних справах полягає, насамперед, у реалізації основних завдань адміністративного судочинства при здійсненні адміністративними судами

правосуддя, оскільки воно не обмежується винесенням судового рішення, а також передбачає його виконання» [141]. Разом з тим, ще свого часу В. М. Притуляк зазначав про необхідність наділення суду більшими повноваженнями щодо контролю за виконанням рішення суду та «стати на шлях реформ всієї системи виконання за зразком законодавства держав Європейського Союзу (наприклад, спростити тривалу бюрократичну процедуру виконавчого провадження, зміцнити співпрацю виконавців з судами)» [155, с. 154].

Однак, говорячи про участь суду у виконавчому провадженні, необхідно зазначити, що суд є гарантією забезпечення законності під час виконання судових рішень, адже суд – це орган правосуддя, тому ніякий контроль з боку державних органів не може замінити собою здійснення судового контролю.

РОЗДІЛ 2. ВИКОНАВЦІ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВІ СУБ'ЄКТИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

2.1. Система (модель) примусового виконання рішень

Відповідно до конституційних приписів держава зобов'язана забезпечувати захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб та інтересів держави через реалізацію права зазначених осіб на судовий захист та примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб). Як зазначає Є. П. Плотуха, «обов'язковість виконання судових рішень і рішень інших органів є показником ефективності державних механізмів, які забезпечують неухильний захист та відновлення прав та інтересів людини і громадянина у державі» [137].

У 2016 році відбулися законодавчі зміни щодо системи виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб). Так, в Україні був запроваджений інститут приватних виконавців відповідно до прийнятого Верховною Радою України 2 червня 2016 року нової редакції Закону України «Про виконавче провадження» та Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [164]. Також необхідно зазначити, що з прийняттям вищенаведених законодавчих актів в Україні з 2016 року діє змішана модель примусового виконання рішень, яка передбачає впровадження інституту приватного виконання та одночасно здійснення реформування державної виконавчої служби як складової системи органів Міністерства юстиції України.

Згідно з ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» примусове виконання рішень покладається на державних виконавців та приватних виконавців. Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» встановлює правовий статус приватних виконавців.

Стаття 6 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» передбачає систему органів примусового виконання рішень, а саме: «1) Міністерство юстиції України; 2) органи державної виконавчої служби, утворені Міністерством юстиції України в установленому законодавством порядку» [164].

І. О. Бут зазначає, що окрім Міністерства юстиції України до системи органів примусового виконання рішень входять органи державної виконавчої служби, якими є Департамент державної виконавчої служби; управління державної виконавчої служби; відділи державної виконавчої служби. Утворені «Центри виконання рішень» не є суб'єктами виконання рішень [28, с. 33].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про виконавче провадження» виконання рішень може виконуватись й іншими органами, установами, однак вони не є органами примусового виконання [157].

Варто зазначити, що до осіб, які здійснюють примусове виконання рішень суду та інших органів (посадових осіб), законодавець відносить державних та приватних виконавців. Цікавою є позиція науковців, які зазначають, що, на відміну від органів примусового виконання, приватні виконавці хоч і є суб'єктами виконавчого провадження, однак не входять до системи органів примусового виконання рішень оскільки вони є суб'єктами незалежної професійної діяльності [28, с.30]. Вважаємо таку точку зору хибною, оскільки приватні виконавці так як і державні виконавці, здійснюють виконавчі дії щодо примусового виконання рішень.

Інститут приватних виконавців не є новим інститутом у світі, більшість європейських країн вже давно застосовують інститут приватного виконання, зокрема Бельгія, Великобританія, Грузія, Естонія, Канада, Казахстан, Латвія, Франція тощо.

Ще до ведення інституту приватного виконання в нашій державі, в юридичній літературі, науковці зазначали про необхідність запровадження такого інституту в Україні на підставі європейського досвіду. Так, наприклад, Л. Ю. Сайко та В. В. Ляшенко до переваг запровадження в Україні приватних

виконавців відносили «...покращення якості надання населенню послуг із примусового виконання рішень, виведення процедури примусового виконання рішень на якісно новий рівень, суттєве зменшення бюджетних витрат, збільшення надходження до бюджету за рахунок сплати податків приватними виконавцями, зменшення корупційної складової у системі виконання» [182, с. 77]. І. С. Кузьміна вважала, «що запровадження інституту приватних виконавців надасть можливість стягувачу самостійно вирішувати, до якого виконавця звертатися – до державного чи приватного, та, як наслідок, зменшить навантаження на державних виконавців, а також додатково стимулюватиме підвищення ефективності роботи державних виконавців [101, с. 143]. Є. Гончаренко наголошував, що «запровадження змішаної системи виконання рішень дозволить державі скоротити та оптимізувати систему органів державної виконавчої служби, залишивши працювати на посадах найбільш професійні кадри, які будуть отримувати гідне матеріально-технічне забезпечення завдяки коштам, котрі вивільняться внаслідок проведення скорочення кількості державних виконавців» [55, с. 14].

Після запровадження інституту приватних виконавців в Україні науковці також висловлювались позитивно щодо цього інституту та зазначали, «що запровадження інституту приватних виконавців стало значним кроком вперед у системі реформування державного управління, що представлений значним рядом переваг» [197, с. 71]. І. С. Андрієнко вказує на те, що запровадження такого інституту «...стало значним кроком вперед у системі реформування державного управління» [15, с. 99]. П. В. Макушев в свою чергу зауважив, що «запровадження інституту приватних виконавців є досить складним і вимагає виваженості у прийнятті рішень і поетапності у їхньому втіленні» [111, с. 162].

В. І. Дьордай приходить до висновку, що реформа 2016 року, яка запровадила приватних виконавців, наблизила Україну до європейської моделі виконання рішень. Це мало підвищити ефективність виконання судових рішень і створити здорову конкуренцію між виконавцями. Подібні системи

давно існують у Великій Британії, Франції, Польщі, Канаді, Грузії, Казахстані та інших країнах. При цьому у світі діють три моделі виконання рішень: державна (централізована), приватна (децентралізована) і змішана [65, с. 282]. І. С. Андрієнко підкреслює, що змішана система, де діють і приватні, і державні виконавці, успішно функціонує у Чехії з 2001 року. Досвід показав, що приватні виконавці працюють ефективніше, але їхні послуги дорожчі. У Франції також існує змішана модель, де примусове виконання рішень здійснюють не лише судові виконавці, а й прокурори та поліція. Судові виконавці у таких системах поєднують риси державних службовців і незалежних фахівців [15, с. 99].

Аналізуючи зарубіжну практику інституту приватного виконання, І. С. Кузьміна звертає увагу, що в ряді європейських країн цей інститут є звичною та ефективною практикою. Зокрема, в Угорщині, Болгарії та Словенії приватні виконавці діють давно і стабільно, а в Румунії виконання судових рішень здійснюють виключно приватні судові службовці. У Польщі судовий виконавець має статус особи, яка надає публічні послуги, але не є державним службовцем і діє від свого імені [3]. Водночас у таких країнах, як Киргизстан, Швеція, Іспанія, подібної практики немає [100]. Наприклад, у Іспанії виконання судових рішень покладено виключно на суди [1]. Також така практика відсутня і у Литві та Естонії. Так, наприклад, у Литві, хоча й діють приватні пристави, їх поява була реакцією на низьку ефективність державної системи [183]. В Естонії судові виконавці вважаються незалежними особами, які мають публічно-правовий статус і несуть особисту відповідальність за свою діяльність, не будучи ані державними службовцями, ані приватними [11, с. 11].

Дослідниця О. Б. Верба підкреслює, що Хорватія створила ефективну змішану модель виконання судових рішень, де чітко поділені повноваження між судами, нотаріусами та спеціалізованими установами [31, с. 155]. Подібний змішаний підхід діє і у Великій Британії, де працюють як державні виконавці, так і ліцензовані приватні фахівці [112, с. 37].

У Греції ж до системи примусового виконання входять виконавці та нотаріуси. Останні виконують функції зі стягнення грошових коштів і можуть проводити публічні аукціони, виступаючи в ролі спеціальних уповноважених осіб – клерків публічного аукціону [124, с.80].

У США існують декілька органів, які здійснюють примусове виконання рішень, а саме до них відносяться: служба федеральних маршалів, яка є найстарішим федеральним правоохоронним агентством, основна функція маршала та його помічників – виконання наказів і розпоряджень федерального суду [2]; служба шерифів, які виконують рішення судів штатів; служба судових виконавців окружної судової влади; приватні колекторські агентства [5].

Досвід Нідерландів у сфері примусового виконання судових рішень є доволі цікавим і специфічним. Тут судовий пристав виконує подвійну роль – поєднує функції як державного, так і приватного виконавця. З одного боку, він діє як представник держави, забезпечуючи виконання судових рішень, а з іншого – може займатися приватною діяльністю. За згодою сторін пристав має право вести приватну практику з повернення боргів, надавати юридичні консультації та здійснювати інші правові послуги. Обов'язковою умовою такої діяльності є наявність затвердженого бізнес-плану, який демонструє економічну доцільність і окупність роботи виконавця. Таким чином, у Нідерландах поєднано елементи державного контролю та приватної ініціативи, що сприяє підвищенню ефективності виконання рішень [153].

Отже, дослідивши виконання рішень у примусовому порядку в різних країнах світу, необхідно зазначити, що існує три моделі такого інституту, а саме: 1) примусове виконання рішень здійснюється державними органами; 2) примусове виконання рішень здійснюється інститутом приватного виконання; 3) змішана модель примусового виконання (державне та приватне примусове виконання рішень).

Щодо інституту приватного виконання в Україні, то в нашій країні, як вже зазначалось, діє змішана модель виконання рішень у примусовому

порядку. К. А. Гузе зазначає, що в Україні законодавець обрав змішану модель примусового виконання судових рішень, у межах якої виконання можуть здійснювати як державні, так і приватні виконавці. Проте їхні повноваження не є рівними. Закон містить ряд обмежень для приватних виконавців, зокрема вони не можуть виконувати рішення, де стороною є держава[61, с. 10].

На думку О. С. Ткачука, така система є змішаною за принципом альтернативності, адже громадянин може сам обрати, до якого виконавця: державного чи приватного – звернутися. Водночас окремі категорії справ залишаються виключно в компетенції державних виконавців. Учений також розрізняє централізовані та децентралізовані системи виконання. У централізованій системі діє єдиний орган, який відповідає за всі виконавчі дії (він може бути підпорядкований уряду, судовій владі або працювати на приватній основі). Децентралізована система передбачає існування кількох самостійних органів, які мають різні повноваження і виконують окремі види рішень [210]. В. І. Дьордйй звертає увагу на те, що українська модель лише частково нагадує змішану систему, притаманну, наприклад, Великій Британії. Де існує чіткий розподіл повноважень між державними і приватними виконавцями, тоді як в Україні приватні виконавці мають право діяти майже в усіх справах, окрім окремих винятків, прямо визначених законом [65, с. 282].

Незважаючи на те, що законодавець наділив державних і приватних виконавців рівними правами та обов'язки під час примусового виконання рішень, але все ж таки залишив виключно в межах компетенції (повноважень) органів державної виконавчої служби примусове виконання певних рішень.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» законодавець обмежує приватного виконавця в здійсненні примусового виконання рішень в порівнянні з державним виконавцем. Крім того в зазначеній нормі статті вищенаведеного закону передбачено, що «протягом першого року зайняття діяльністю приватного виконавця, приватний виконавець не може здійснювати примусове виконання рішень за

якими сума стягнення становить двадцять та більше мільйонів гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті».

Також, необхідно звернути увагу, що державний і приватний виконавець мають право на виконання рішень щодо стягнення аліментів у примусовому порядку та обчислення розміру заборгованості із сплати аліментів щомісяця (ч.1, ч.4 ст. 71 Закону України «Про виконавче провадження»). Однак, згідно з ч. 9 цієї ж статті, у випадку, коли заборгованість із виплати аліментів перевищує суму платежів за чотири місяці, право винесення постанови про тимчасове обмеження боржника (наприклад, у праві виїзду за кордон, керуванні транспортом тощо) має лише державний виконавець[157]. Аналогічна позиція міститься в листі Міністерства юстиції України від 09.02.2018 року № 69/20.5.1/ін-18, в якому зазначено, що якщо заборгованість перевищує суму платежів за шість місяців, державний виконавець зобов'язаний винести відповідну постанову про обмеження боржника [240]. Отже, з вищенаведених положень законодавства вбачається, що тільки державний виконавець має право виносити постанову про тимчасове обмеження боржника в разі наявності заборгованості щодо сплати аліментів. Також на це звертає увагу Н. В. Волкова та зазначає, що, згідно з чинними нормами, винесення таких постанов – виключна компетенція державних виконавців. Водночас після внесення змін до Закону № 2475–VIII від 3 липня 2018 року, автоматизована система виконавчого провадження отримала можливість автоматично арештовувати кошти боржників у справах про стягнення аліментів. Ця норма поширюється як на державних, так і на приватних виконавців. Також, згідно з ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження», жодних заборон щодо примусового виконання рішень про стягнення аліментів приватними виконавцями не передбачено. Саме тому Н.В. Волкова робить висновок, що це – упущення законодавця: приватні виконавці мають такі ж повноваження у справах про стягнення аліментів і повинні мати можливість застосовувати всі законні засоби примусового виконання, включно з винесенням постанов про тимчасові обмеження боржника у разі наявності

заборгованості щодо сплати аліментів [50, с. 161]. З такою позицією авторки необхідно погодитись та додатково слід зазначити, про неможливість підтримання таких законодавчих приписів, оскільки, якщо приватний виконавець має право на примусове виконання рішень щодо стягнення аліментів та виявить, що є заборгованість щодо аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці, то він не має право на застосування до боржника тимчасового обмеження, що у свою чергу затягує процес примусового виконання рішень. І тоді виникає питання: які дії повинен вчинити приватний виконавець, щоб забезпечити стягнення аліментів у наведеному прикладі, які засоби він повинен застосувати до боржника, щоб спонукати його до виконання рішення про стягнення аліментів? З цього приводу Д. Ю. Іщенко справедливо зауважує, що «з огляду на це створено ситуацію, згідно з якою щодо приватних виконавців наявна дискримінація у виконанні рішень про стягнення аліментів» [75, с. 197]. Отже, на підставі вищенаведеного, вважаємо, що необхідно надати право приватним виконавцям за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці виносити постанови про встановлення тимчасового обмеження боржника та внести відповідні зміни до Закону України «Про виконавче провадження», а саме абз. 1 ч. 9 ст.71 викласти у такій редакції :

«9. За наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці, виконавець виносить вмотивовані постанови».

Також існує проблема щодо взаємодії приватних виконавців з державними, зокрема мова йде про зведене виконавче провадження. Як справедливо зазначають науковці, «мета існування цього інституту це процесуальна економія, зокрема звернення стягнення на майно боржника відбувається в обсязі, необхідному для виконання всіх виконавчих документів, а також дотримання принципу черговості та пропорційності розподілу стягнутих з боржника сум» [13]. Зведене виконавче провадження

регулюються Законом України «Про виконавче провадження» та Інструкцією з організації примусового виконання рішень, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 року № 512/5. Згідно з ч. 1 ст. 25 Закону України «Про виконавче провадження», у випадках, коли виникають обставини, що ускладнюють виконання рішення, наприклад, якщо щодо одного боржника відкрито кілька виконавчих проваджень у різних територіальних органах або його майно розташоване в різних регіонах, Міністерство юстиції може прийняти рішення про створення виконавчої групи. Такі групи формуються в органах державної виконавчої служби для координації дій і підвищення ефективності виконання рішень. Відповідно до ст. 30 цього ж закону, якщо існує кілька виконавчих проваджень про стягнення коштів з одного боржника, вони об'єднуються у зведене виконавче провадження. Для державних виконавців його веде той виконавець, який першим відкрив провадження щодо цього боржника. Для приватних виконавців така ж процедура застосовується – усі справи об'єднуються в одне зведене провадження, яке веде конкретний приватний виконавець. Таким чином, закон передбачає узгоджений порядок виконання кількох рішень щодо одного боржника, аби уникнути дублювання дій і забезпечити ефективне управління процесом стягнення. Аналогічне положення міститься в Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженій Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 року №512/5 [74].

Однак, з аналізу норм законодавства не передбачено порядок (механізм) взаємодії між державним та приватним виконавцями, у провадженні яких знаходяться різні рішення про стягнення коштів з одного й того самого боржника, а саме: невизначений порядок передачі провадження від державного виконавця до приватного виконавця чи навпаки, об'єднання у зведене виконавчого провадження. У зв'язку з відсутністю законодавчого урегулювання такого питання на практиці, як правило, існують декілька паралельних виконавчих проваджень щодо виконання кількох рішень про стягнення коштів з одного боржника, а отже, це призводить до порушення

черговості та пропорційності при виконанні кількох рішень про стягнення коштів з одного боржника. Необхідно підтримати висловлювання науковця, що вирішення проблеми одночасного стягнення з одного боржника кількома виконавцями потребує законодавчого уточнення. Логічним було б надавати пріоритет тому виконавцю, який першим виявив майно боржника і розпочав процедуру звернення стягнення. У такому випадку інші виконавці могли б приєднувати свої виконавчі провадження до вже відкритого провадження того виконавця, що має пріоритет. Втім, це питання залишається дискусійним і потребує додаткового врегулювання на законодавчому рівні, аби уникнути суперечностей у практичній діяльності виконавців [92, с. 155]. Також необхідно зазначити, що це питання було опрацьовано у проекті Закону «Про примусове виконання рішень» № 5660 від 14.06.2021 року [168], який на даний час прийнятий у першому читанні та не вступив в дію. Цей проєкт надає регуляцію виконанню кількох рішень у разі надходження на виконання кількох виконавчих документів щодо одного боржника зобов'язує виконавців, як державних так і приватних при відкритті виконавчого провадження здійснити перевірку за даними автоматизованої системи виконавчого провадження щодо наявності або відсутності іншого виконавчого провадження або зведеного виконавчого провадження щодо боржника. Також зазначений проєкт закону передбачає порядок об'єднання декількох проваджень в одне або приєднання до вже існуючого виконавчого провадження, а саме: якщо буде встановлено, що вже відкрито провадження щодо відповідного боржника, то виконавець виносить постанову про об'єднання виконавчих проваджень у зведене виконавче провадження, а якщо є зведене провадження, – постанову про приєднання до зведеного виконавчого провадження тощо. Вважаємо, що таке положення проекту Закону «Про примусове виконання рішень» № 5660 від 14.06.2021 року є обґрунтованим.

Також не можна оминути дискусії науковців та практиків щодо положень ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» про обмеження виконання певних рішень приватними виконавцями, які не

погоджуються з такими законодавчими приписами та висловлюють свою точку зору щодо цього. Так, наприклад, В. О. Коверзнев зазначає «...що Закон значною мірою обмежує компетенцію приватних виконавців у порівнянні з державними виконавцями, що не містить логічного обґрунтування та не узгоджується з показниками якості їх роботи, а також суттєво гальмує розвиток інституту приватних виконавців». Далі науковець приходить до висновку пропонує виключити ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження», щоб урівняти повноваження приватних і державних виконавців та зазначає, що така зміна сприятиме створенню правових умов для подальшого розвитку інституту приватних виконавців в Україні [80, с. 17-18]. Я. Л. Коломієць дотримується такої ж точки зору та вважає, що обмеження в повноваженнях приватних виконавців щодо виконання окремих категорій рішень часто пояснюють тим, що інститут приватного виконання в Україні є відносно новим, а тому його представники начебто ще не мають достатнього досвіду чи кваліфікації. Проте детальний аналіз показує, що вимоги до кандидатів на посаду приватного виконавця не нижчі, ніж до осіб, які претендують на посади державного виконавця. Це свідчить, що приватні виконавці володіють необхідною підготовкою та професійними навичками, тому збереження таких обмежень є необґрунтованим і може мати негативні наслідки. Якщо приватним виконавцям не надати повноважень для виконання всіх рішень, що підлягають примусовому виконанню, це не дозволить реально розвантажити державну виконавчу службу та підвищити ефективність системи виконання судових рішень загалом [84, с. 22].

Аналізуючи положення ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» щодо обмежень повноважень приватного виконавця при здійсненні примусового виконання, науковець зазначає, що з цієї норми «випливає другорядність приватних виконавців щодо державних виконавців, а також пов'язані із цим намагання законодавця обмежити сферу діяльності приватних виконавців [71, с. 148]. П. В. Макушев наголошує на необхідність «...забезпечення рівноцінної конкуренції між державними та приватними

виконавцями; дотримання балансу повноважень приватних і державних виконавців» [111, с. 165]. В. Татаров вказує, що «Міністерство юстиції України звертало уваги на те, що одним із основних завдань реформи органів виконавчого провадження, а саме впровадження інституту приватних виконавців було уникнення конфлікту інтересів, коли виконавці, що перебувають на державній службі, здійснюють провадження, де боржником є держава» [206]. Але як справедливо робить зауваження Д. Ю. Руденко, що «через встановленні законом обмеження повноважень приватних виконавців ця реформа не виправдала тих очікувань, які були покладені на неї перед її запровадженням [177, с. 141].

Існує й інша позиція науковців, які підтримують законодавчі приписи щодо обмеження деякими повноваженнями приватного виконавця при здійсненні примусового виконання рішень. Так, наприклад, І. С. Андрієнко зазначає «... повністю перекладати на приватних осіб обов'язки держави щодо гарантії підтримання законності не вбачається виваженим кроком» [15, с. 101].

Приватний виконавець та науковець А. М. Авторгов, розповідаючи про перспективи реформування виконавчого провадження та інститутів примусового виконання інформаційному порталу «Банкрутство & Ліквідація», зазначив про існування проблеми, а саме, що відсутня єдина державна стратегія «розвитку системи примусового виконання» та залишається незрозумілим який напрямок вибрала держава: «чи то в бік поступового переходу виключно до приватної системи виконання, чи ми зупинимося на існуванні повноцінної рівноправної змішаної системи виконання рішень» [7].

Не можна не звернути увагу на постанову Великої Палати Верховного Суду у справі № 904/7326/17 від 05.12.2018 року, в якій Верховний Суд зазначив, «що системи державного та приватного виконання судових рішень не є рівноцінними та замінними. Так, для стягувача має значення, звертатися до органу державної виконавчої служби чи до приватного виконавця, адже умови співпраці з державним і приватним виконавцем різняться» [143]. Також

у зазначеній постанові наводяться додаткові гарантії для стягувача у разі звернення ним до приватного виконавця, до них суд відносить, наприклад, що приватний виконавець обов'язково здійснює страхування цивільної відповідальності тощо. Отже, Верховний Суд зазначає, що системи державного та приватного виконання судових рішень не є рівноцінними та замінними. Крім того з аналізу цієї постанови вбачається, що суд вважає більш ефективну роботу саме приватного виконавця.

Також, науковці висловлюються про низький рівень примусового виконання рішень державних виконавців в порівнянні з приватними виконавцями. Так, в юридичній газеті вказується, що «джерело неефективної роботи ДВС слід шукати передусім у недосконалому правовому регулюванні, численних законодавчих обмеженнях і недостатньому асигнуванні державою видатків для виконання рішень ЄСПЛ» [202].

Ще до ведення інституту приватного виконання в Україні, науковці зазначали про проблеми примусового виконання рішень державними виконавцями. Так, наприклад, І. В. Жукевич у своїх дослідженнях наводить основні аспекти, що сприяють низькому рівню ефективності виконання судових рішень. До них науковець відносить, «недовіра до судової системи, ментальні особливості національної правової свідомості та правової культури, законодавчі механізми, які дозволяють не виконувати рішення суду, та відсутність дієвого контролю» [66, с. 61].

У свою чергу Ю. В. Білоусов зазначає, що взагалі на «...стан виконавчого провадження впливає соціальні та економічні процеси в державі. На організацію виконання рішень судів та інших органів безпосередньо впливає розвиток інформаційних технологій, які надають можливість більш ефективно організувати хід виконавчого провадження, здійснювати за ним контроль, а також зробити його більш оперативним і прозорим для учасників виконавчого провадження та інших осіб» [24, с. 162].

Підтримуючи інститут приватного виконання, науковці також визначають про позитивні переваги приватних виконавців при здійсненні

примусового виконання рішень та вважають, що на відміну від державних виконавців, приватні виконавці працюють значно оперативніше, оскільки не обмежені складними бюрократичними процедурами. Наприклад, державний виконавець повинен узгоджувати свої дії з керівником відділу, що може затримувати процес виконання. Приватний же виконавець діє самостійно, приймаючи рішення швидко й ефективно. Крім того, діяльність приватного виконавця має потужний мотиваційний чинник – його винагорода безпосередньо залежить від успішності стягнення, адже становить відсоток від фактично стягнутої суми. Це стимулює його діяти максимально результативно та забезпечувати повне і своєчасне виконання судових рішень [38, с. 96].

Досліджуючи правовий статус державного та приватного виконавців, Б. Малишев справедливо зауважує, що «приватний виконавець, на відміну від державного виконавця, не має статусу державного службовця, є суб'єктом незалежної професійної діяльності. За своєю природою його діяльність буде схожою з адвокатською або приватною нотаріальною практиками» [114].

Також, необхідно звернути увагу, що законодавством встановлені різні вимоги до посади державного виконавця та приватного виконавця. На посаду державного виконавця може претендувати особа, яка є громадянином України, має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою і здатна за своїми особистими й діловими якостями здійснювати повноваження державного виконавця. Щодо приватного виконавця, то ним може бути особа, яка є громадянином України, яка досягла 25 років, має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою та має стаж роботи в галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років. Також особа, яка претендує на здійснення діяльності приватного виконавця повинна пройти навчання та скласти кваліфікаційний іспит. І як справедливо з цього приводу звертають увагу науковці, «...що з освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» без досвіду роботи особа може зайняти посаду державного виконавця, а от стати приватним виконавцем не вийде» [91, с. 97]. Отже, як вбачається з норм законодавства, що «...до посади приватного виконавця

законодавець передбачає більш вимог ніж до державного виконавця, це такі як вік, освіта, стаж роботи тощо» [180, с.195].

Аналізуючи проблеми ефективності виконавчого провадження в Україні, Л. В. Крупнова зазначає, що на сучасному етапі розвитку України проблема підвищення ефективності системи виконавчого провадження набуває особливої актуальності. Її низький рівень зумовлений комплексом соціально-правових та організаційних чинників. Серед основних – корупція, неефективність державного управління, недостатній професіоналізм представників влади, а також недосконалість механізмів і процедур забезпечення виконання судових рішень та рішень інших органів. Усі ці чинники мають організаційне підґрунтя, що безпосередньо впливає на результативність і дієвість виконавчого провадження, адже саме від належної організації, контролю та координації дій залежить реальне виконання судових рішень в Україні [97, с. 174].

Також про ефективність роботи приватних виконавців свідчить і статистичні дані щодо примусового виконання рішень. Так, наприклад, у пояснювальній записці до проекту Закону України «Про виконавче провадження» № 3726 від 23.06.2020 року було зазначено, що «за показниками 2019 року ефективність приватної системи примусового виконання рішень за критерієм суми коштів стягнутого боргу більш ніж вдвічі перевищує аналогічний показник державної системи примусового виконання рішень (5,8% проти 2,3%)» [152]. У 2020 році відповідно до опублікованих статистичних даних щодо примусового виконання рішень «приватні виконавці стягнули 63 4,3 млрд грн, а державні виконавці стягнули - 19,2 млрд грн. Тобто на одного приватного виконавця припадало в середньому 20 187 793,43 грн, а на одного державного виконавця - 4 266 666,67 грн» [199]. Відповідно «у 2021 в органах ДВС перебувало 5 412,9 тис. проваджень на суму менше 554 мільярдів гривень, тобто, в середньому, по 102,3 тис. грн на кожне провадження. Середня сума стягнення за виконавчим провадженням, яке знаходиться в роботі органів ДВС зменшилася на 38%» [200]. З цього приводу

В.М. Чепурний також вказує, що «у першому півріччі 2021 року майже 270 приватних виконавців реалізували арештованого майна на суму 1 млрд. 147 млн. гривень. Для порівняння, за той самий період органи ДВС, у складі яких працюють більш ніж 4 500 осіб, реалізували майна на 537 млн. гривень. Кількість звернень до приватних виконавців постійно збільшується. Тільки за перше півріччя 2021 року ми отримали на виконання 186 708 рішень. За весь 2020 рік цих рішень було 209 006» [230].

На заході, який був організований Верховним Судом спільно з Асоціацією приватних виконавців України та Державним підприємством «СЕТАМ» розглянуто проблемні аспекти виконання судових рішень приватними виконавцями, де були наведені статистичні дані за 2024 рік та зазначено, що: «приватні виконавці забезпечили стягнення понад 9,5 млрд грн, що становить значну частку від загальної суми стягнених коштів – 25,5 млрд грн. У середньому один приватний виконавець повернув кредиторам у шість разів більше коштів, ніж один державний виконавець. Також у 2024 році на електронних торгах ДП «СЕТАМ» приватні виконавці реалізували у 26 разів більше майна, ніж державні, а на земельних торгах приватні виконавці продали втричі більше земельних ділянок і стягнули вдвічі більше коштів порівняно з державними виконавцями» [167].

З огляду вищенаведеного вбачається, що в юридичній літературі існують різні точки зору щодо можливої моделі примусового виконання рішень у нашій державі, а саме:

- одні науковці підтримують точку зору про необхідність існування змішаної форми примусового виконання рішень, але погляди різняться щодо повноважень приватного та державного виконавців;
- інші зазначають про доцільність передати повноваження щодо примусового виконання рішень тільки приватним виконавцям та упразднити примусове виконання державними виконавцями.

Здійснивши аналіз доктрини права з виконавчого провадження, норм законодавства та статистичних даних щодо роботи приватних та державних

виконавців, необхідно зазначити, що діяльність приватних виконавців щодо примусового виконання рішень є ефективнішою на відміну від діяльності державних виконавців. Підтримуючи модель змішаної форми примусового виконання рішень, вважаємо за необхідне на законодавчому рівні поступово надати приватним виконавцям більший обсяг повноважень щодо примусового виконання окремих рішень, що належать до виконання тільки державним виконавцям. З цього приводу було проведено анонімне опитування виконавців, за результатами такого опитування за змішану систему виступають 76,8% опитаних приватних виконавців, де 36, 2% за повноцінну змішану та 40,6% за змішану, де державні виконавці мають вузьку направленість на соціально важливі рішення та рішення проти держави і лише 23,2 % є прихильниками повністю приватної системи (Додаток Г). Сьогодні Україна стоїть перед вимогами партнерів щодо розширення повноважень приватних виконавців (план Юкрейн Фасіліті, дорожні карти Кабміну). Отже, розширення повноважень приватного виконавця, як вже зазначалось, повинно відбуватись поступово, а саме: вже сьогодні, у період воєнного стану, приватні виконавці мають отримати до виконання рішення на користь держави та рішення адміністративних судів, де боржником не виступає держава і після закінчення воєнних дій - рішення про стягнення з державних комунальних підприємств та вселення і виселення фізичних осіб, натомість рішення ЄСПЛ, рішення про відібрання дітей, рішення щодо неповнолітніх вважаємо за необхідне віднести до компетенції державних виконавців.

2.2. Державний виконавець та його правовий статус

Відповідно до Закону України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня 1998 року в системі органів Міністерства юстиції України було створено державну виконавчу службу, завданням якої є своєчасне, повне і неупереджене примусове виконання рішень суду та рішень інших органів (посадових осіб). Державна виконавча служба замінила собою судових виконавців, що була підпорядкована безпосередньо судами.

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» «примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених цим Законом випадках на приватних виконавців» [157].

Також, необхідно зазначити, що в Україні одним із проблемних питань було та залишається на сьогоднішній день забезпечення державою швидкого і повного виконання рішень. У зв'язку з цим державою було вже проведено реформування системи примусового виконання рішень в Україні, зокрема були внесені кардинальні зміни до законодавства про виконавче провадження. До основних змін необхідно віднести: запровадження інституту приватних виконавців; запровадження Єдиного реєстру боржників та Єдиного реєстру приватних виконавців. Були внесені зміни щодо добровільного виконання рішень, а саме: при відкритті виконавчого провадження строк для самостійного (добровільного) виконання рішення боржнику вже не надається. Змінено строки вчинення вагомих виконавчих дій, щодо реалізації майна боржника, то відповідно до змін вона здійснюється на електронних торгах. Також виконавець при відкритті виконавчого провадження зобов'язаний одразу накласти арешт на майно (кошти) боржника, а після відкриття виконавчого провадження виконавець зобов'язує боржника подати декларацію про доходи та майно та багато ін..

Щодо визначення правового статусу державного виконавця, то необхідно звернути увагу на визначення терміну «державний виконавець» у науці виконавчого провадження. З цього приводу в юридичній літературі є різні погляди. Так, М. В. Вінциславська зазначає, що «державний виконавець є обов'язковим суб'єктом виконавчих процесуальних правовідносин, статус якого характеризується владними повноваженнями – він є одночасно посадовою особою та державним службовцем. Держава делегувала державному виконавцеві юрисдикційну функцію з примусового виконання рішень суду та інших юрисдикційних органів» [42]. А. М. Авторгов вважає, що «державний виконавець - це державний службовець, наділений владними

повноваженнями щодо примусового виконання рішень, вимоги якого щодо виконання рішень) є обов'язковими для всіх органів, організацій, посадових осіб, громадян і юридичних осіб на території України» [10, с. 36]. Така позиція також відображується у дослідженнях й інших авторів [126, с. 16].

Однак, М. М. Мальський зауважує, що таке визначення «погано узгоджується зі статтями 7, 8 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», де встановлено, що державними виконавцями є керівники органів державної виконавчої служби, їхні заступники, головні державні виконавці, старші державні виконавці, державні виконавці органів державної виконавчої служби. Отже, це положення певною мірою суперечить ч. 1 ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження», де виконавець визнається учасником виконавчого провадження, оскільки важко собі уявити безпосереднім виконавцем рішення керівника органу державної виконавчої служби тощо. Тобто не органу має гарантуватися незалежність у ст. 4 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», а виконавцю. З іншого боку, в ч. 1 ст. 25 Закону України «Про виконавче провадження» мова йде про виконавчі групи. Отже, суб'єктний склад виконавчих груп та взаємовідносини в такій групі, їх статус і повноваження мають бути чітко встановлені у законодавстві. Зокрема, таке положення диктується необхідністю забезпечити гарантії законності їх діяльності та можливість персоніфіковано оскаржувати їх дії або бездіяльність [116, с. 337]. Необхідно зазначити, що така думка є логічною та виправданою.

Крім того науковці також справедливо наголошують на тому, що «реформа виконавчого провадження неможлива без реформування органів Державної виконавчої служби України» [232, с. 43].

Правовий статус державного виконавця регулюється також нормами Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» відповідно до якого державний виконавець є державним службовцем (ч. 1 ст.8). Частина 3 ст. 8 Закону

України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» передбачає, що «працівник органу державної виконавчої служби користується правами і виконує обов'язки, передбачені законом» [164]. Відповідно до такого законодавчого припису Ю. В. Білоусов робить вірне зауваження, що «з цього безпідставно робиться спроба наділити правами та обов'язками щодо виконання рішення осіб, які не є державними виконавцями. Тому варто чітко відмежовувати осіб, які мають статус державного виконавця, та інших працівників органів державної виконавчої служби» [22, с. 91]. Крім того необхідно звернути увагу, що законодавець у Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» до працівників органів державної виконавчої служби відносить державних виконавців, керівників та спеціалістів органів державної виконавчої служби. З цього приводу Ю. В. Білоусов зазначає, що «такий підхід є і некоректним, і недоцільним» та аргументує це тим, під час визначення правового статусу органів та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, закон повинен чітко зосереджуватися саме на цих суб'єктах, не включаючи до нього положення, що стосуються інших працівників. Йдеться про те, що службовий персонал органів державної виконавчої служби не має бути віднесений до суб'єктів примусового виконання. Їхня діяльність може бути згадана лише в контексті забезпечення функціонування органу – як державної установи. Такі працівники не є державними виконавцями, але можуть виконувати допоміжні адміністративні чи технічні функції відповідно до законодавства про державну службу або трудового законодавства. Таким чином, закон має чітко відмежовувати осіб, які безпосередньо здійснюють примусове виконання, від службового персоналу, що лише забезпечує роботу органів виконавчої служби [22, с. 94]. З такою точкою зору науковця варто погодитись.

Державний виконавець є посадовою особою, яка перебуває на державній службі, тому на нього поширюється статус державного службовця та його

правовий статус визначається, зокрема Законом України «Про державну службу».

Щодо незалежності державних виконавців від впливу чи втручання в їх діяльність з примусового виконання рішень, то законодавством передбачені певні гарантії, а саме: особливий порядок фінансування та забезпечення; отримання премій, як певний механізм мотивування державного виконавця; прозорість їх діяльності тощо.

Стаття 6 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що окремі рішення можуть виконувати інші органи та установи, окрім державних і приватних виконавців. Наприклад, рішення щодо стягнення майна або коштів – виконуються органами доходів і зборів; рішення про стягнення коштів – банками та іншими фінансовими установами; рішення про стягнення коштів із державних органів, бюджетів чи бюджетних установ – органами казначейства, які здійснюють обслуговування бюджетних коштів. Однак важливо підкреслити, що ці структури не належать до органів примусового виконання, тобто вони виконують лише допоміжні функції в межах своїх повноважень. Що стосується безпосередньо виконавців, то вони зобов'язані діяти неупереджено, ефективно, своєчасно та повною мірою, застосовуючи всі передбачені законом заходи примусового виконання рішень (відповідно до ч. 2 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження»). Водночас ч. 3 ст. 18 визначає права виконавця, серед яких: проведення перевірок виконання рішень боржниками; перевірка юридичних осіб (незалежно від форми власності), фізичних осіб і підприємців щодо виконання рішень стосовно їхніх працівників; право отримувати безоплатно від державних органів, підприємств, установ, організацій, посадових осіб та сторін необхідні пояснення, довідки, інформацію, зокрема конфіденційну.

Необхідно констатувати, що законодавець надає широкі права виконавцю для здійснення примусових дій щодо виконання рішень, крім того такий перелік прав, що визначений у ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» є невичерпним.

Вимоги виконавця щодо виконання рішень є обов'язковими на всій території України, у випадку не виконання таких вимог тягне за собою відповідальність, передбачену законом.

Під час виконання судових рішень виконавець має право на безпосередній доступ до інформації про боржників – їхнє майно, доходи, кошти та інші відомості, навіть якщо вони є конфіденційними. Ці дані можуть міститися в державних реєстрах та базах даних, у тому числі в електронній формі. Порядок доступу до таких відомостей визначається Міністерством юстиції України спільно з органами, які відповідають за ведення відповідних реєстрів. Це забезпечує можливість виконавців ефективно здійснювати пошук активів боржників і контролювати реальне виконання рішень.

З метою гарантування неупередженості у при здійсненні виконавчих дій передбачено інститут відводу або самовідводу як для державних, так і для приватних виконавців.

Відповідно до ч.4 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження», виконавець підлягає відводу, якщо він особисто або через близьких чи пов'язаних осіб є стороною у виконавчому провадженні – тобто боржником або стягувачем. До таких осіб належать члени родини та інші особи, з якими виконавець має спільний побут або тісні родинні зв'язки (чоловік, дружина, батьки, діти, брати, сестри, дід, баба, онуки, а також усиновлювачі, опікуни чи піклувальники) [157].

Такий підхід забезпечує об'єктивність і справедливість у виконанні рішень, виключаючи можливість виникнення конфлікту інтересів або зловживань повноваженнями.

У своєму науковому дослідженні щодо адміністративно-правового регулювання діяльності приватних виконавців М. Є. Кисельов визначає про «некоректність вживання поняття «пов'язана особа» в Законі України «Про виконавче провадження» та необхідності узгодження змісту цього поняття з поняттям «близька особа» у розумінні Закону України «Про запобігання корупції» [78, с. 21]. Аргументує це тим, що під час визначення поняття

конфлікту інтересів у діяльності приватного виконавця слід враховувати положення Закону України «Про запобігання корупції», який поширює свою дію і на цю категорію осіб. Це важливо для чіткого та однозначного тлумачення правових понять, зокрема таких, як «реальний» чи «потенційний конфлікт інтересів», а також «близькі особи». Йдеться про ситуації, коли приватний виконавець може опинитися у становищі, де його особисті інтереси чи зв'язки можуть вплинути – або сприйматися як такі, що впливають – на об'єктивність і неупередженість виконання ним службових обов'язків. Саме тому приватний виконавець зобов'язаний вживати всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання або усунення конфлікту інтересів, щоб забезпечити чесне, незалежне й ефективне здійснення виконавчого провадження [78, с. 126].

Щодо цього визначення, то законодавець в абз. абз. 2-3 п.1 ч.4 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» надає роз'яснення хто є пов'язаними особами [157].

Також відвід може застосовуватись до виконавців у випадках, якщо «боржником або стягувачем є особа, яка перебуває у трудових відносинах з таким виконавцем; виконавець, близька йому особа або особа, яка перебуває з виконавцем у трудових відносинах, має реальний або потенційний конфлікт інтересів» (ч.4 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження») [157].

У разі виявлення підстав для відводу виконавець зобов'язаний заявити самовідвід та повідомити про це стягувача. Стягувач, боржник та їх представники мають право заявляти відвід виконавцю (ч.1 ст. 23 Закону України «Про виконавче провадження»). Однак щодо положень цієї норми є певні зауваження, а саме: учасником виконавчого провадження є також і прокурор, який відповідно до норм законодавства захищає інтереси держави та наділений правами і обов'язками учасника справи в тому числі й заявляти відводи державному виконавцю у випадках передбачених ч. 4 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження». Тому вважаємо за необхідне внести зміни до абз. 2 ч.1 ст. 23 Закону України «Про виконавче провадження» щодо

розширення кола осіб, які мають право заявляти відводи виконавцю, – прокурором та викласти у такій редакції:

«З тих самих підстав відвід виконавцю може бути заявлений стягувачем, боржником або їхніми представниками та прокурором. Відвід має бути вмотивованим, викладеним у письмовій формі і може бути заявлений у будь-який час до закінчення виконавчого провадження».

Відповідно до ч. 1 ст. 14 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» «фінансове та матеріальне забезпечення діяльності працівників органів державної виконавчої служби та фінансування витрат на проведення і організацію виконавчих дій здійснюються за рахунок коштів державного бюджету, а також коштів виконавчого провадження, порядок формування яких встановлюється Законом України «Про виконавче провадження» [164].

Порядок фінансування та матеріально-технічного забезпечення органів державної виконавчої служби визначено в постанові Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 року № 643 «Про затвердження Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розмірів і розміру основної винагороди приватного виконавця» [162]. Вказана постанова встановлює розмір винагороди державному виконавцю.

Визначаючи гарантії незалежності та фінансового забезпечення державного виконавців науковці зазначають, що сьогодні система гарантій для працівників державної виконавчої служби не забезпечує належного залучення кваліфікованих фахівців і не стимулює вже працюючих виконавців до професійного розвитку. Це негативно впливає на якість та ефективність виконання судових рішень. Тому потребує оновлення чинне законодавство, зокрема шляхом розширення переліку гарантій діяльності державних виконавців. Доцільно передбачити, наприклад, додаткову оплачувану відпустку за вислугу років, тривалість якої зростатиме залежно від кількості років служби у виконавчій службі. Окрім цього, важливим є підвищення рівня заробітної плати державних виконавців, що створить економічну мотивацію

до сумлінної та результативної роботи. Реалізація таких змін дозволить підвищити ефективність виконання судових рішень, зміцнити кадровий потенціал служби та зменшити соціальну незахищеність працівників державної виконавчої служби, яка нині залишається одним із головних стримувальних чинників її розвитку [38, с. 83].

Щодо відповідальності державного виконавця так і приватного виконавця законодавець передбачає певні види відповідальності про які вже зазначалось та ще буде досліджуватись у інших підрозділах роботи.

Таким чином, узагальнюючи все вищенаведене, слід зазначити, що вдосконалення статусу державного виконавця при здійсненні дій щодо примусового виконання рішення можливо за умови удосконалення окремих його елементів, що були розглянуті.

2.3. Приватний виконавець та його правовий статус

Щодо визначення самого терміну «приватний», то в доктрині права визначається, що такий термін «...не може застосовуватися до суб'єкта, наділеного державою функцією примусового виконання рішень юрисдикційних органів, для реалізації якої вони, зокрема, мають владні повноваження щодо розпорядження чужим майном без згоди власників цього майна (боржників)» [44]. Л. В. Крупнова погоджується з такою позицією та вважає, що використання в законодавстві терміну «приватний виконавець» фактично створює поділ системи примусового виконання рішень на дві частини – державну та приватну. При цьому державна сприймається суспільством як неефективна та схильна до корупції, тоді як приватна асоціюється з результативністю, але за грошову винагороду. Це питання є надзвичайно актуальним, оскільки сьогодні головне завдання полягає у зміцненні та повноцінному функціонуванні комбінованої (змішаної) системи виконавчого провадження, ефективність якої вже підтверджена світовою практикою. Варто приділити увагу термінологічним аспектам, адже саме аналіз правових категорій дозволяє глибше зрозуміти суть і призначення

інституту примусового виконання рішень, а також визначити баланс між державними та приватними механізмами його реалізації [98, с. 116].

Законодавством закріплено, що Міністерство юстиції України: «формує та реалізує державну правову політику у сфері організації примусового виконання рішень; забезпечує підготовку приватних виконавців та підвищення їхньої кваліфікації» тощо [164].

Щодо положень наведеної норми законодавства Ю. В. Білоусов висловлює певні зауваження, а саме: «відповідно до ст. 17 «Державне регулювання діяльності приватного виконавця» Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (п. 1 ч. 1) Міністерство юстиції України «формує та реалізує державну правову політику у сфері організації примусового виконання рішень», однак ця норма є загальною для всіх, що передбачає нормативне закріплення загальних повноважень Міністерства юстиції України. Розміщення цієї норми саме в частині, котра визначає діяльність приватних виконавців, яскраво підтверджує відсутність системного та універсального підходу до регулювання питань організації виконання судових рішень, таким чином фактично створюючи дві паралельні системи організації виконання судових рішень та рішень інших органів, ніж змішаної, альтернативної» [22, с. 95].

Відповідно до ч. 1 ст. 18 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначено, що «приватним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років та склав кваліфікаційний іспит» [164]. З цього приводу М. Є. Кисельов підкреслює, що «...особа, яка хоче бути приватним виконавцем, повинна бути магістром у галузі знань «Право». Слід зазначити, що відповідної вимоги до рівня освіти для державних виконавців

немає. Визначено лише, що особа повинна мати вищу освіту, що на нашу думку, визначає статусність кандидатур» [78, с. 87].

Щодо такої вимоги як стаж роботи в галузі права, то є роз'яснення Кваліфікаційної комісії арбітражних керуючих при Міністерстві юстиції України в якому зазначається перелік посад, до яких зараховується стаж роботи в галузі права, а саме: суддя, адвокат, прокурор, слідчий, нотаріус тощо [160].

У Законі України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначено порядок відбору кандидатів, які бажають займатись відповідною діяльністю, крім того, було створено Кваліфікаційну комісію приватних виконавців.

Також законодавець встановлює, хто немає право бути приватним виконавцем та у ч. 2 ст. 18 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначає, що приватним виконавцем не може бути особа, яка не відповідає встановленим законом вимогам. Зокрема, такою особою не може бути особа, що не відповідає кваліфікаційним вимогам, визначеним у законі; особа, визнана судом недієздатною або обмежено дієздатною; особа, яка має непогашену або не зняту судимість; особа, яка вчинила корупційне правопорушення чи правопорушення, пов'язане з корупцією, - протягом трьох років з моменту його вчинення; особа, яку було позбавлено права займатися нотаріальною, адвокатською діяльністю чи діяльністю арбітражного керуючого або, яку позбавлено права на здійснення діяльності приватного виконавця – протягом трьох років після прийняття відповідного рішення; особа, звільнена з державної служби, судових, прокурорських чи правоохоронних органів через притягнення до дисциплінарної відповідальності – також протягом трьох років із моменту звільнення [164]. Іншими словами, законодавець визначає чітко коло обмежень, покликаних забезпечити доброчесність, професіоналізм та етичність діяльності приватних виконавців, щоб унеможливити зловживання під час виконання рішень.

Відповідно до ч. 3 ст. 18 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» приватним виконавцям під час здійснення своєї діяльності забороняється займатися будь-якою іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю за виключенням: викладацької, наукової і творчої діяльності, арбітражного керуючого, інструкторської та суддівської практики із спорту та роботи в органах Асоціації приватних виконавців України [164].

Аналізуючи вищенаведені норми В.М. Чепурний, вказує на те, що «... доволі спірним є законодавчий підхід, встановлений відповідно до змісту статей 16–17 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів» щодо встановлення обсягу компетенції Міністерства юстиції України у функціонуванні системи приватних виконавців. ... Фактично такий підхід робить інститут приватних виконавців інститутом, що контролюється державою, і не дозволяє говорити про його самостійність та незалежність повною мірою, попри те, що фінансування його діяльності здійснюється не за рахунок публічних фінансових ресурсів (зокрема, коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів)» [229, с. 41]. Так, насправді в юридичній науці спірним є питання підпорядкованості приватних виконавців Міністерству юстиції України. Іншої думки дотримується Л. В. Крупнова та зазначає, що «...забезпечення принципу обов'язковості виконання юрисдикційних рішень є невіддільним елементом правової політики держави, за реалізацію якої відповідає саме Міністерство юстиції України (Мін'юст України). Така компетенція підпорядкованого та керівного суб'єктів дає можливість останньому більш спрямовано та своєчасно впливати на діяльність органів примусового виконання та осіб, що мають у цій сфері делеговані повноваження, використовуючи при цьому індивідуальні управлінські методи та форми» [98, с. 117].

Існує й інша позиція науковців, які взагалі вважають за необхідне передати примусове виконання рішень до суду. Так, наприклад, В. І. Татьков

вважає, «що за виконання судових рішень має відповідати судова гілка влади, тому необхідно відновити посади судових виконавців при судах» [243]. З такою позицією не погоджується Л. В. Крупнова та вказує, що «зважаючи на те, що судова влада має бути реформована, а суддівський корпус потребує оновлення, не слід делегувати судовій владі повноваження щодо примусового виконання рішень» [98, с. 116-117]. Така точка зору авторки є слушною, крім того примусове виконання здійснюється не тільки щодо виконання рішень суду, а також і інших рішень органів та посадових осіб.

Відповідно до ч. 1 ст. 20 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» особа, яка бажає стати приватним виконавцем крім основних вимог повинна пройти навчання або стажування, а тільки потім подавати заяву про допуск до складення кваліфікаційного іспиту. Водночас необхідно зауважити, що таких вимог до державного виконавця взагалі не передбачено.

Щодо проходження навчання та стажування для кандидатів на здійснення діяльності приватного виконавця, то такий порядок передбачено наказом Міністерства юстиції України від 25.10.2016 року № 3053/5 «Про затвердження Порядку допуску до професії приватного виконавця». Необхідно звернути увагу, що відповідно до наказу Міністерства юстиції № 1010/5 від 09.04.2025 року були внесені зміни, та «суб'єктами проведення конкурсу є органи Асоціації приватних виконавців України та заклади освіти, установи». Згідно з наведеним вище наказом стажування проводиться для того, щоб закріпити знання, отримані під час навчання, і набути практичні навички у сфері примусового виконання судових рішень та рішень інших органів. Якщо стажування відбувається в органі державної виконавчої служби, його забезпечують міжрегіональні управління Міністерства юстиції України, а якщо у приватного виконавця, його організовує Рада приватних виконавців регіону. У випадку, коли така рада ще не створена, організацію стажування забезпечує Рада приватних виконавців України. Тривалість стажування становить один місяць [163].

Відповідно до ч. 1 ст. 20 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» «від проходження стажування приватного виконавця звільняються особи, які мають стаж роботи державного чи приватного виконавця, адвоката, нотаріуса, арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) не менше одного року або помічника приватного виконавця не менше двох років». Отже, вимоги щодо проходження є обов'язковими для осіб, які бажають здійснювати діяльність приватного виконавця, крім осіб, які згідно зазначеною нормою законодавства звільняються від стажування.

Щодо складання кваліфікаційного іспиту, то порядок складання його визначається ст. ст. 20-21 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та Розділами IV, V «Порядку допуску до професії приватного виконавця».

Згідно з ч.3 ст. 20 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» «кваліфікаційна комісія проводить перевірку достовірності документів та відомостей, поданих особою. Строк розгляду заяви про допуск до складення кваліфікаційного іспиту не повинен перевищувати 30 днів з дня її надходження. За результатами розгляду заяви та доданих до неї документів Кваліфікаційна комісія приймає рішення про: 1) допуск особи до складення кваліфікаційного іспиту; 2) відмову в допуску особи до складення кваліфікаційного іспиту» [164].

А. В. П'ятницький звертає увагу на те, що законодавством визначено й інші організаційні моменти діяльності приватного виконавця. Зокрема, на рівні законів та підзаконних актів встановлено, що приватний виконавець повинен: обов'язково застрахувати свою цивільно-правову відповідальність; мати офіс, який відповідає встановленим вимогам; дотримуватися спеціального порядку ведення професійної діяльності; підлягати контролю з боку відповідних органів; нести відповідальність за порушення законодавства у визначеному порядку тощо [133, с. 72]. Отже, законодавство детально регулює умови, за яких приватний виконавець може працювати, а також

визначає механізм контролю та відповідальність. Щодо відповідальності державного і приватного виконавця, як справедливо зауважує О. Б. Верба-Сидор, «... в Україні існують різні підстави, процедури та наслідки, оскільки значно різняться правова природа статусу державного і приватного виконавців. Притягнення до відповідальності державного виконавця здійснюється за процедурою, передбаченою для державних службовців. Питання відповідальності приватного виконавця врегульовано Законом про органи та осіб» [35, с. 98]. Так, відповідно до ст. 37 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» приватний виконавець несе відповідальність за всі свої рішення, дії або бездіяльність, якщо вони спричинили шкоду третім особам. У разі порушення закону він може бути притягнутий до адміністративної чи кримінальної відповідальності відповідно до чинного законодавства. Крім того, за порушення правил професійної діяльності до нього може бути застосовано дисциплінарне стягнення [164]. У свою чергу ст. 38 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» передбачає підстави для притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності, а саме «підставою для притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку» [164]. Частина 2 зазначеної норми законодавства визначає, що необхідно відносити до дисциплінарного проступку приватного виконавця, зокрема, приватний виконавець може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності у випадках, коли він займається діяльністю, яка є несумісною з його професійною діяльністю; порушує правила професійної етики; розголошує професійну таємницю або своїми діями спричиняє її розголошення; не виконує або неналежно виконує свої службові обов'язки; не дотримується статуту Асоціації приватних виконавців України чи не виконує рішення Ради або з'їзду приватних виконавців України [164].

Відповідно до ч. 1 ст. 39 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших

органів» «дисциплінарна комісія приватних виконавців (далі - Дисциплінарна комісія) утворюється при Міністерстві юстиції України для розгляду питань притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарних проступків». З таким законодавчим положенням не погоджуються деякі науковці. Так, наприклад, О. Б. Верба-Сидор, досліджуючи європейський досвід щодо цього питання приходить до висновку, що «із урахуванням французького досвіду вважаємо, що саме при Асоціації приватних виконавців України як самоврядній некомерційній професійній організації, що об'єднує всіх приватних виконавців України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань самоврядування приватних виконавців (ч. 1 ст. 47 Закону про органи та осіб), повинна бути утворена Дисциплінарна комісія приватних виконавців, а не при Міністерстві юстиції України. Відповідно членами Дисциплінарної комісії приватних виконавців повинні бути виборні приватні виконавці, а не представники міністерства» [35, с.102]. Майже такої ж точки зору дотримуються й інші автори та зазначають, що приватні виконавці перебувають під контролем Міністерства юстиції майже на тому ж рівні, що й державні виконавці. Через це їхня діяльність фактично не є повністю незалежною, хоча за задумом мала б такою бути. У результаті багато приватних виконавців висловлюють невдоволення роботою Дисциплінарної та Кваліфікаційної комісій, які, на їхню думку, діють упереджено або надто залежні від державних структур [177].

Однак, необхідно зауважити, що згідно з ч. 3 ст. 39 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», що Дисциплінарна комісія приватних виконавців складається з дев'яти членів. З них чотирьох призначає Міністерство юстиції України (серед них може бути Міністр або його заступник); чотирьох обирає з'їзд приватних виконавців України; одного члена призначає Рада суддів України. До складу комісії можуть входити не лише представники цих органів, а й судді, судді у відставці, науковці, юристи та приватні виконавці [164]. Отже,

необхідно констатувати той факт, що комісія формується на засадах балансу між державними структурами, судовою владою та професійною спільнотою приватних виконавців. Вважаємо, що законодавчі приписи щодо створення Дисциплінарної комісії є доречними, оскільки такий розгляд заяв про притягнення до дисциплінарної відповідальності приватних виконавців здійснюється не тільки приватними виконавцями, а й суддями, науковцями тощо, що дасть змогу більш неупереджено, ефективно, всебічно та справедливо вирішити питання щодо розгляду зазначених заяв.

Щодо строків прийняття рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності приватного виконавця, то відповідно до ч. 1 ст. 40 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», дисциплінарна комісія розглядає таке питання «протягом двох місяців з дня виявлення дисциплінарного проступку, але не пізніше двох років з дня його вчинення» [164]. О. М. Овчаренко й О. В. Соломко звертають увагу, що виникає питання щодо уточнення на законодавчому рівні порядку обчислення строків у разі притягнення до дисциплінарної відповідальності приватного виконавця. Якщо приватного виконавця притягають до відповідальності за результатами планової перевірки, то відлік строку починається з дати складання довідки Міністерством юстиції України. Однак у випадку, коли справа стосується скарги на дії чи бездіяльність приватного виконавця, ситуація набагато складніша. На практиці двомісячний строк для притягнення до відповідальності зазвичай рахують з моменту складання довідки Міністерства юстиції України за результатами невиїзної перевірки, хоча жоден нормативно-правовий акт прямо цього не визначає [131]. Отже, таке питання на сьогоднішній день залишається не врегульованим. Розглянемо позицію Верховного Суду, що викладена у постанові від 20.02.2020 року в справі № 520/2210/19, а саме: згідно з ч.1 ст. 40 Закону № 1403-VIII, приватного виконавця можуть притягнути до дисциплінарної відповідальності не пізніше ніж через два роки з моменту вчинення дисциплінарного проступку. Однак у

межах цього дворічного періоду закон додатково встановлює ще два місяці з моменту виявлення проступку, протягом яких має бути ухвалене рішення про притягнення до відповідальності. Відповідно до п. 29 «Порядку організації та проведення перевірок діяльності приватних виконавців», після проведення позапланової невідомої перевірки Управління контролю (або державної виконавчої служби) складає довідку, у якій фіксуються всі необхідні дані про результати перевірки. Отже, Верховний Суд дійшов висновку, що днем виявлення дисциплінарного проступку вважається дата складання цієї довідки і саме з неї починається відлік двомісячного строку для притягнення виконавця до відповідальності [144].

Досліджуючи правовий статус приватного виконавця, С. О. Короед визначає також певні відмінності статусу приватного виконавця від статусу державного виконавця та зазначає, що «...існують й інші відмінності в їх правовому статусі, які впливають на процедуру виконавчого провадження та свідчать про переваги системи приватного виконання судових рішень» та посилається на вищенаведену судову практику (постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.12.2018 року у справі № 904/7326/17) щодо додаткової мотивації для стягувача вибираючи приватного виконавця для звернення до нього з виконавчим документом до примусового виконання [89, с. 65].

Відповідно до норм законодавства приватний виконавець має права мати одного або декілька помічників. Відповідно до ч.1 ст. 28 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» помічник працює у приватного виконавця на підставі трудового договору (контракту), укладеного з таким приватним виконавцем.

Частина 2 ст. 28 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» встановлює вимоги до помічників приватних виконавців, а саме: помічником приватного виконавця може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту не нижче першого рівня; вільно володіє державною мовою. Крім того, на

помічника поширюються обмеження, визначені в пунктах 2–6 ч. 2 та ч. 3 ст. 18 цього Закону [164].

Відповідно до ч.3 ст. 29 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» помічник приватного виконавця виконує допоміжні функції в межах виконавчого провадження. Зокрема, він готує проєкти документів, пов'язаних із виконанням рішень; приймає відвідувачів разом із приватним виконавцем; відповідає за ведення діловодства та архіву; має право подавати та отримувати документи за посвідченням, але не може їх підписувати; виконує доручення приватного виконавця у справах, що перебувають у його провадженні, крім процесуальних дій, які належать виключно до компетенції приватного виконавця [164].

Робота помічника приватного виконавця передбачає здійснення певних підготовчих дій до примусового виконання, а саме: підготовка проєктів документів тощо. При цьому він не має права підписувати документи, а тільки готує та передає їх приватному виконавцю на перевірку та підпис. Також помічник не має право виконувати доручення, які сьогодні належать до процесуальних повноважень приватного виконавця. Однак чи забезпечує введення в Україні такої посади як помічник приватного виконавця підвищення ефективності примусового виконання рішень, якщо насправді помічник значно обмежений у своїх повноваженнях. Аналізуючи вимоги до зазначеної посади, необхідно зазначити, що претендент на таку посаду повинен мати вищу юридичну освіту не нижче першого рівня, що дає йому в повному обсязі здійснювати й інші дії. Так, насправді, реалізація процесуальних повноважень (прав та обов'язків) приватного виконавця передбачена для здійснення виконавчих дій, наприклад, отримання документів та інформації для встановлення майна боржника, опис майна боржника, для подальшої її реалізації, здійснення дій щодо залучення осіб для проведення виконавчих дій, здійснення фото/відеозйомки тощо. Все це потребує певного знання законодавства, яке притаманне приватному

виконавцю та і їх помічникам також. Якщо говорити про примусове виконання рішень, то реалізація такого виконання залежить від комплексу підготовчих заходів, що здійснює приватний виконавець. Так, наприклад, для арешту майна боржника необхідно спочатку його виявити, виїхати до місця знаходження майна та здійснити його опис, а також у визначених випадках залучити понятих, органів поліції тощо, на що витрачається чимало часу. Відповідно до п. 10 Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 року № 512/5, «після виявлення майна (коштів) боржника, виконавець здійснює опис та арешт цього майна (коштів), про що виносить постанову. Постанова про опис та арешт майна (коштів) підписується виконавцем, понятими, зберігачем майна, боржником та стягувачем, їх представниками, а також іншими особами, які були присутніми при проведенні опису майна (коштів)» [74]. З аналізу положень інструкції встановлено, що такі дії здійснюються приватним виконавцем. Однак можливо припустити, що такі дії може вчинювати і помічник приватного виконавця за його дорученням.

Посада помічника приватного виконавця є, поза сумнівом, надзвичайно важливою, оскільки дає змогу якісніше й ефективніше забезпечувати роботу приватного виконавця, а отже, і якість виконання рішень в Україні. Традиційно, діяльність помічника приватного виконавця в науковій літературі розглядають у контексті організаційного забезпечення приватного виконання. Проте сьогодні, в умовах переосмислення ролі та значення посади помічника приватного виконавця, вважаємо, що професія помічника не повинна бути просто технічним засобом організаційного забезпечення діяльності приватного виконавця, а повинна бути направлена саме на допомогу приватному виконавцю щодо здійснення ефективного виконання рішень у примусовому порядку. Практика іноземних країн, у тому числі близьких до нас європейських говорить про те, що помічники приватних виконавців, мають досить великий спектр прав обов'язків при здійсненні ними повноважень помічника, наприклад у Польщі помічники навіть здійснюють

заміщення самого виконавця на період його тимчасової відсутності. На жаль, в Україні на сьогодні бачимо достатньо обмежене коло обов'язків помічників приватних виконавців, які закріплені в ст. 29 Закону України «Про органу та осіб які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів».

Необхідно зауважити, що в червні 2021 року Верховною Радою України ухвалено в першому читанні проекту Закону України «Про примусове виконання рішень» № 5660 від 14.06.2021 року, яким пропонується визначити розширені повноваження помічників приватних виконавців, а саме: у ч. 3 ст. 31 вказаного проекту зазначається, що «помічник приватного виконавця має право від імені приватного виконавця і за його письмовим дорученням здійснювати виконавчі, організаційні та технічні дії в межах виконавчого провадження. Також проектом встановлено, які дії помічник приватного виконавця має право вчиняти, і що до яких його право обмежено [168].

Аналізуючи проєкт Закону України «Про примусове виконання рішень» № 5660 від 14.06.2021 року, вважаємо за необхідне підтримати запропонований підхід щодо розширення повноважень помічника приватного виконавця, та надати йому право вчиняти певні дії щодо здійснення та проведення опису майна боржника, що у свою чергу призведе до більш ефективної роботи офісів приватних виконавців. Також додатково вважаю за необхідне віднести до повноважень помічника - представляти інтереси приватного виконавця в державних органах за його дорученням.

На підставі вищенаведеного, вважаємо за необхідне розширити коло повноважень помічника приватного виконавця та внести відповідні зміни до виконавчого законодавства, а саме: надати право помічнику приватного виконавця за дорученням приватного виконавця проводити опис майна боржника. Та встановити механізм виконання такого доручення, зокрема передбачити на законодавчому рівні здійснення певних дій щодо цього, а саме визначити наступний порядок: приватний виконавець виносить постанову про опис майна боржника та письмове доручення помічнику здійснити реалізацію

такого опису. Помічник приватного виконавця здійснює всі необхідні дії, які визначені приватним виконавцем у дорученні. Після закінчення опису майна боржника помічником, приватний виконавець перевіряє виконання доручення та вносить постанову про арешт описаного майна. Вважаємо, що такі зміни є ефективними та мінімізують тимчасові витрати часу приватного виконавця. Також вважаю за необхідне визначити повноваженням помічника представляти інтереси приватного виконавця в інших органах за дорученням приватного виконавця.

На підставі вище викладеного, вважаємо за необхідне внести зміни та доповнити абз. 2 та 3 ч.3 ст. 29 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та викласти у такій редакції :

«Помічник приватного виконавця має право за письмовим дорученням приватного виконавця вчиняти дії щодо опису майна боржника. Приватний виконавець вносить постанову про опис майна боржника та надає письмове доручення помічнику здійснити реалізацію такого опису. Помічник приватного виконавця здійснює всі необхідні дії, які визначені приватним виконавцем у дорученні. Після закінчення опису майна боржника помічником, приватний виконавець перевіряє виконання доручення та вносить постанову про арешт описаного майна.

Помічник приватного виконавця має право представляти інтереси приватного виконавця в державних органах за його письмовим дорученням».

Ще одним із нагальних питань, що назріли серед науковців та практиків щодо необхідності надання виконавцям право надання такої послуги як констатація фактів. Така послуга як констатація фактів (обставин) вже існує в деяких іноземних країнах, а саме: у Франції, Польщі, Литві, Молдові тощо. Так, наприклад, у Литві «приватні виконавці здійснюють функції, пов'язані з примусовим виконанням судових рішень, а також надають послуги констатації фактів» [8]. Відповідно до ст. 23 Закону Литовської Республіки «Про судових приставів», констатація фактичних обставин – це процес, під час

якого судовий виконавець детально описує в спеціальному протоколі фактичний стан речей, предметів чи майна. Такі обставини можуть додатково фіксуватися за допомогою відео- чи аудіозапису, щоб забезпечити повну достовірність. Під час встановлення фактичних обставин судовий виконавець зобов'язаний діяти об'єктивно, неупереджено й точно. Він має такі самі права на вхід і перебування в приміщеннях чи на територіях, як і особа, за зверненням якої проводиться встановлення обставин. За результатами дій складається протокол у двох примірниках: один передається заявнику; другий залишається в офісі судового виконавця. Крім того, протокол в електронній формі (крім відео чи аудіозаписів) передається не пізніше наступного дня після проведення дій до відповідної інформаційної системи державних виконавців [4].

У Молдові примусове виконання рішень здійснюють судові виконавці та відповідно до положень ст. 25 Виконавчого кодексу Республіки Молдови «за заявою заінтересованої особи судовий виконавець може констатувати будь-які факти та фактичні ситуації, у тому числі з метою виконання ухвали щодо забезпечення доказів» [39].

Якщо говорити про констатацію фактів, то це можуть бути встановленні будь-які обставини (факти), наприклад, залиття приміщення, констатації пов'язані з ремонтом, будівництвом, зміст інтернет сторінок тощо.

З проголошенням у нашій державі воєнного стану, та внаслідок вчинення воєнних дій з боку агресора, величезна кількість майна громадян України виявилася пошкодженою або зруйнованою. Однак таку констатацію фактів здійснюють визначені законодавством органи, наприклад, у цьому випадку можливо звернутись до органів поліції тощо. Але, якщо це пошкодження майна, яке не пов'язане з воєнними діями, то тут виникає питання, як підтвердити факт пошкодження майна. Так, можна викликати органи поліції, але це все ж таки цивільно-правові відносини, тому виникає питання чи входить це до повноважень органів поліції. Необхідно також зауважити, що констатація фактів (обставин) застосовується в іноземних

країнах для збирання доказів, які надалі можуть застосовуватися як у суді, так і в інших правоохоронних органах. Констатація фактів може здійснюватися за допомогою відео, фото тощо. Про що обов'язково необхідно постановити акт, в якому відображується саме констатація факту, наприклад, пошкодженого об'єкта, затоплення приміщення, псування майна, тощо, після чого така зафіксована інформація не може бути спростована та є незаперечним (безспірним) доказом у судовому порядку тощо.

Як свідчить досвід європейських та інших іноземних країн, констатацію фактів у більшості випадків здійснюють саме приватні виконавці (Литва, Франція, Польща, Молдова). Така позиція є виправданою, оскільки констатація фактів - це здійснення певної послуги, результат якої в подальшому є доказом. Крім того, якщо надати такі повноваження державним виконавцям, то виникне ризик, що завдяки збільшенню навантаження на державних виконавців, вони не повною мірою будуть виконувати завдання, покладені на них державою щодо примусового виконання рішень. Крім того, констатація фактів це є певна послуга, яка не пов'язана з виконавчими діями щодо примусового виконання рішень. Отже, вбачається, що дії щодо констатації фактів варто покласти в Україні саме на приватних виконавців. За таких умов вважаємо за необхідне розширити повноваження приватних виконавців та надати їм право здійснювати фіксації фактів, як це аналогічно працює в таких країнах як Франція, Молдова тощо, шляхом надання такої послуги як констатація фактів (обставин).

Також, необхідно на законодавчому рівні встановити межі реалізації повноважень констатації фактів приватними виконавцями. Оскільки це певна послуга та виконавець не здійснює жодних дій щодо примусового виконання рішень, тому вважаємо, що при здійсненні констатації фактів приватний виконавець немає права здійснювати жодних примусових дій, наприклад, примусове входження до приватного приміщення тощо. Також, якщо вже законодавством передбачений певний юридичний механізм здійснення фіксації фактів іншими органами або посадовими особами, то приватний

виконавець має бути обмежений надавати такого роду послугу. Так, наприклад, є уповноважені органи, які відповідно до Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 року № 473, здійснюють таку фіксацію. Також, якщо у випадку пошкодження майна або руйнування житла унаслідок пожежі та загрозою обвалу споруди, акт обстеження здійснюють органи державної служби з надзвичайних ситуацій відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.12.2003 року № 2030 затверджено «Порядок обліку пожеж та їх наслідків», наказу Міністерства внутрішніх справ України від 14.06.2017 року № 503 «Про затвердження форми звітності № 1-ППО (місячна) «Звіт про пожежі та їх наслідки» та форми акту про пожежу». Отже, складений представниками органу державної служби з надзвичайних ситуацій акт є доказом знищення чи пошкодження майна.

На підставі вищенаведеного, вважаємо за необхідне надати повноваження щодо констатації фактів приватним виконавцям з установленням меж реалізації цих повноважень на законодавчому рівні, а саме доповнити окремою нормою Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» «Констатація фактів приватними виконавцями» та викласти у такій редакції:

«Констатація фактів здійснюється приватним виконавцем за заявою заінтересованої особи з метою фіксації певного факту (обставини) та надання йому доказової сили. За констатацію фактів здійснюється оплата особою, яка звернулася за їх констатацію.

За результатами констатації фактів приватним виконавцем складається акт, у якому відображається лише інформація щодо факту (обставини), яка відповідає дійсності, без формулювання висновків та оцінок.

При констатації фактів приватний виконавець має право використовувати технічні засоби.

В процесі констатації фактів приватний виконавець не вживає заходів примусового виконання.

Приватний виконавець здійснює констатацію будь-яких фактів, за виключенням тих, встановлення яких покладено на інших уповноважених осіб, в порядку, передбаченому законодавством України».

РОЗДІЛ 3. СТОРОНИ ЯК УЧАСНИКИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

3.1. Поняття сторін у виконавчому провадженні

Відповідно до ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження» сторонами виконавчого провадження є стягувач і боржник [157]. Стягувач та боржник є обов'язковими учасниками виконавчого провадження, оскільки саме на їх права та обов'язки безпосередньо впливає рішення, що підлягає виконанню у примусовому порядку. Крім того сторони мають юридичний інтерес у виконавчому провадженні, а саме: матеріально-правовий та процесуально-правовий. З приводу цього Ю. В. Білоусов зазначає, що матеріально-правова заінтересованість – це заінтересованість особи у захисті власних прав чи законних інтересів під час виконання рішення. Вона має особистий характер, оскільки стосується безпосередньо прав чи майнових благ конкретної особи. Тобто така особа прагне або отримати певне благо (наприклад, стягнути борг), або уникнути його втрати (щоб не відбулося безпідставне стягнення). Процесуальна заінтересованість, своєю чергою, стосується самого процесу виконання рішення. Вона виражається у прагненні особи досягти певного процедурного результату, наприклад, щоб державний виконавець здійснив або не здійснив певні дії відповідно до закону [23, с. 54].

Розглядаючи сторін виконавчого провадження в якості осіб, які мають юридичну заінтересованість, необхідно зазначити, що це обумовлюється тим фактом, що стягувач і боржник – це суб'єкти матеріальних (як правило, зобов'язальних) правовідносин, які реалізують у процесі виконавчого провадження свої матеріальні права та обов'язки (процесуальний інтерес).

Щодо визначення термінів «стягувач» та «боржник», то вони визначені законодавцем, а саме: «стягувачем є фізична або юридична особа чи держава, на користь чи в інтересах яких видано виконавчий документ. Боржником є визначена виконавчим документом фізична або юридична особа, держава, на яких покладається обов'язок щодо виконання рішення» (ч. 2 ст. 15 Закону

України «Про виконавче провадження») [157]. Необхідно звернути увагу, що вказані визначення набули певних змін відповідно до положень Закону України «Про виконавче провадження» №606-XIV від 21.04.1999 року, а саме: «стягувачем визнавалася фізична або юридична особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ». З аналізу вищенаведених норм законодавства вбачається, що коло осіб, які набувають статусу стягувача розширилось та відповідно до чинного законодавства стягувачем може бути й держава. Але як справедливо зауважує М. М. Мальський, що «попри це Закон № 606-XIV все ж звертався до держави як до стягувача, що спричинило суперечності у тлумаченні змісту відповідного поняття. Тобто, хоч формально держава до кола стягувачів не входила, виходячи з фактичного тлумачення відповідного Закону, вона все ж визнавалася стягувачем» [116, с. 347].

Визначаючи поняття сторін у виконавчому провадженні, необхідно зазначити, що стягувач і боржник не тотожні позивачу і відповідачу при розгляді справи в суді. Позивач стає стягувачем, а відповідач – боржником лише у випадку задоволення судом вимог позивача. В іншому випадку, наприклад, при задоволенні судом зустрічного позову відповідача до позивача, то стягувачем у виконавчому провадженні буде саме відповідач, а боржником – позивач.

Щодо визначення понять «стягувач» та «боржника» в юридичній літературі існують різні точки зору. М. В. Вінциславська зазначає, що «стягувач – це фізична або юридична особа, яка має право вимоги до боржника і на користь або в інтересах якої видано виконавчий документ» [43, с. 9]. Однак таке визначення на сьогоднішній день не в повній мірі відповідає нормам діючого законодавства, оскільки стягувачем може бути і держава.

С. В. Щербак вказує на те, що «стягувач – це особа (фізична чи юридична та громадянин-підприємець), яка має право вимагати від інших осіб певних підтверджених виконавчим документом дій чи утримання від вчинення правопорушень, яка першою заявила про відкриття виконавчого провадження» [237, с. 138]. Отже, авторка, звертає увагу, що стягувачем може

бути не тільки фізична особа, а також і громадянин-підприємець та залишає також поза увагою такого суб'єкта як держава. Крім того, С. В. Щербак, на відміну від законодавчих приписів акцентує увагу на відкритті виконавчого провадження, а саме, з її міркувань, «особа стає стягувачем, якщо першою заявила про відкриття провадження» [237, с. 138]. Щодо цього, то така позиція є також дискусійною, про що мова буде йти далі. О. А. Грабильнікова висловлюється, що «недоліком визначення понять «стягувач» і «боржник» згідно з законом є неврахування такого суб'єкта, як фізична особа-підприємець, як інший учасник цивільних і господарських правовідносин зі специфічним статусом» [57, с. 52]. В. І. Меленчук підтримує таку точку зору та вважає, що «видається слушною ця позиція, адже такі суб'єкти цивільних та господарських правовідносин також мають право на захист своїх прав та законних інтересів, які реалізуються не лише через суд, а й шляхом примусового виконання рішення як завершальної стадії судового процесу» [121, с. 185]. Так, насправді, необхідно погодитись із такою точкою зору, оскільки є багато рішень суду де спір у судовому порядку розглядався відносно фізичної особи-підприємця, який може бути як позивачем, так і відповідачем у справі. Однак таке положення, на жаль, не охоплюється рамками ч. 2 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження» і тому викликає зауваження, оскільки зазначена особа не може бути ні стягувачем, ні боржником у виконавчому провадженні, оскільки не є за своєю природою ні фізичною, ні юридичною особою. Отже, вважаємо за необхідне запропонувати відповідні зміни до Закону України «Про виконавче провадження» та розширити коло осіб, які є стягувачами та боржниками у виконавчому провадженні таким суб'єктом як фізична особа-підприємець.

Також існують й інші визначення поняття стягувача. Так, О. З. Хотинська, надаючи визначення поняттю «стягувач» не вдається до уточнень суб'єктного складу та зазначає, що стягувач «це сторона виконавчого провадження, право вимоги якої підтверджене рішенням суду або іншого юрисдикційного органу і на користь або в інтересах якої видано виконавчий

документ та відкрито виконавче провадження» [220, с. 87]. Кучер Т. М. здійснивши дослідження визначенню поняття «стягувач» приходить до висновку про необхідність розширення формулювання сторін і викласти ч. 2 статті 8 Закону в такій редакції: «стягувачем є фізична або юридична особа, що має право вимоги до боржника та на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ»» [104, с. 94]. Таке визначення не відповідає дійсності, з вищенаведених роз'яснень.

Деякі автори, як вже зазначалось, надаючи визначення поняття стягувач, пов'язують таке визначення з моментом відкриття провадження та вказують, що «стягувач набуває свого юридичного статусу з моменту відкриття провадження, а саме з винесенням виконавцем постанови про відкриття виконавчого провадження» [121, с. 185]. Такі науковці як С. Я. Фурса та С. В. Щербак дотримуються позиції, що «особи (стягувач та боржник) стають сторонами лише після відкриття виконавчого провадження, що обов'язково оформляється винесенням державним виконавцем постанови про відкриття виконавчого провадження» [215, с. 112]. Досліджуючи окремі проблеми правового статусу сторін, Н. А. Сергієнко вважає, що «визначення стягувачем або боржником у виконавчому документі нетотожне набуттю правового статусу стягувача / боржника у виконавчому провадженні. Наведене пов'язано з тим, що реалізовувати права та обов'язки стягувача / боржника відповідний суб'єкт може тільки після відкриття виконавчого провадження, а не «автоматично», тобто в силу зазначення його як стягувача / боржника у виконавчому документі» [189, с. 78]. Не підтримуючи таку точку зору, А. С. Спектор, посилаючись на норми законодавства з виконавчого провадження, зазначає, що «нормативне визначення стягувача не обумовлюється фактом відкриття виконавчого провадження. Він відповідно до вимог цього положення Закону з'являється вже з моменту видачі виконавчого документа» [198, с. 328]. Необхідно констатувати, що схожого висновку дійшов Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у своїй постанові від 30.07.2019 року у справі № 5/128 зазначивши, що особа «...

набуває статусу стягувача з моменту видачі такого виконавчого документа, а не з моменту відкриття виконавчого провадження. Водночас заміна стягувача у виконавчому документі іншою особою внаслідок передання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги) допускається на будь-якій стадії судового процесу, в тому числі до відкриття виконавчого провадження» [145]. Аналогічна позиція міститься у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25.06.2019 року у справі № 910/10031/133 [146].

Такі науковці як С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, формулюючи поняття стягувач, звертають увагу на те, що «стягувача ... за загальним правилом, треба пов'язувати з тією особою, за заявою якої або в інтересах якої відкрите виконавче провадження, але акцент має робитися у цьому понятті на тому, що ця особа має чинне право вимоги до боржника, що підтверджується виконавчим документом та наділена комплексом процесуальних прав та обов'язків, передбачених Законом» [216, с. 349]. Така позиція є слушною, оскільки кожний учасник виконавчого провадження наділений відповідним правовим статусом, який є об'єктивним відображенням того, яке місце належить цьому суб'єкту в конкретних правовідносинах, та які права та обов'язки йому належать. Крім того, права та обов'язки стягувача та боржника у виконавчому провадженні набуваються з моменту відкриття виконавчого провадження. Розглядаючи поняття «правовий статус особи», варто відзначити, що в юридичній літературі існують різноманітні точки зору щодо визначення такої категорії. Так, наприклад, у юридичній енциклопедії зазначається, що «правовий статус – це встановлення нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав та обов'язків» [242, с. 626].

М. В. Кравчук також переконаний, що «правовий статус це сукупність або система всіх належних громадянину суб'єктивних юридичних прав, свобод і обов'язків, що визначають його правове становище в суспільстві» [96, с. 86-87]. У підручниках з теорії держави та права визначається, що «правовий статус суб'єктів права – це сукупність усіх прав, обов'язків та законних

інтересів суб'єктів права» [222, с. 342]. Також науковці зазначають, що зміст правового статусу складається з наступних елементів: «правовий статус встановлюється нормативно-правовими актами, що встановлюють суб'єктивні права та юридичні обов'язки особи; правовий статус особи визначається нормативно-правовими актами, які встановлюють суб'єктивні права та юридичні обов'язки особи в сукупності з їх правосуб'єктністю; правовий статус розглядається як система закріплених у нормативно-правових актах і гарантованих державою прав, свобод, обов'язків та юридичної відповідальності, відповідно до яких індивід як суб'єкт права (тобто такий, що має правосуб'єктність) координує свою поведінку у суспільстві» [14, с. 58].

А. В. Панчишин до структури правового статусу особи відносить «правові норми, що визначають статус (мова йде про норми конституційного та поточного законодавства, міжнародні договори); основні права, свободи, законні інтереси та обов'язки; правосуб'єктність; правові принципи; громадянство; гарантії прав і свобод; юридичну відповідальність; правовідносини загального (статусного) типу» [135, с. 96]. А. М. Колодій у свою чергу вказує, що до елементів правового статусу особи відносяться «статусні правові норми і правові відносини; суб'єктивні права, свободи і юридичні обов'язки; громадянство; правові принципи і юридичні гарантії; законні інтереси; правосуб'єктність; юридична відповідальність» [82, с. 133].

Отже, незважаючи на різні трактування поняття та змісту правового статусу особи в доктрині права, майже всі науковці до структурного елементу такого статусу відносять права та обов'язки особи, що закріплені відповідними нормами законодавства.

Таким чином вважаємо, що стягувач та боржник набувають правового статусу саме з виникненням у них прав та обов'язків у виконавчому провадженні, а саме: з моменту відкриття виконавчого провадження.

Щодо визначення поняття боржника у виконавчому провадженні, то як вже зазначалось, таке визначення надано у ч. 2 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження», а саме «боржником є визначена виконавчим

документом фізична або юридична особа, держава, на яких покладається обов'язок щодо виконання рішення» [157]. В юридичній літературі також виникають певні дискусії щодо визначення поняття боржника у виконавчому провадженні. Так, наприклад, М. В. Вінциславська вказує, що боржником є «особа, яка залучена до участі у відкритому виконавчому провадженні або розшукується як боржник для виконання зобов'язання, встановленого чинним виконавчим документом» [43]. Але таке визначення має певну правову неузгодженість, а саме: «боржником є особа, яка розшукується як боржник».

Т. М. Кучер надає визначення, що «боржник - фізична або юридична особа, визначена виконавчим документом, яка зобов'язана за рішенням вчинити певні дії (передати майно, виконати інші обов'язки, передбачені рішенням) або утриматися від їх учинення, що не було нею виконано в добровільному порядку» [104, с. 94]. Аналогічне визначення містилось у ст. 11 старої редакції Закону України «Про виконавче провадження». Але таке визначення не відповідає правовій природі виконавчого провадження, оскільки у примусовому порядку виконуються не тільки рішення суду, а також і рішення інших органів (посадових осіб). З таким положенням законодавства ще свого часу не погоджувались науковці та зазначали, що «боржника можна визначити як сторону виконавчого провадження (громадянина чи юридичну особу та громадянина-підприємця), обов'язок якої підтверджується виконавчим документом і щодо якої відкрито виконавче провадження» [234, с. 114]. Однак з такою думкою також не можна погодитись у повній мірі, оскільки науковці залишають поза увагою, що боржником може бути і держава.

М. Й. Штефан, надаючи визначення поняттю боржник зазначав, що «боржником називається сторона, яка за рішенням суду чи іншого юрисдикційного органу зобов'язана виконати певні дії на користь стягувана. Ним може бути фізична або юридична особа, яка за рішенням суду зобов'язана вчинити певні дії (передати майно, виконати інші обов'язки, передбачені рішенням), або утриматись від їх виконання (ст. 11 цього Закону)» [235, с. 18]. Необхідно зазначати, що надаючи таке визначення науковець суперечить сам

собі, оскільки він спочатку визначає, що боржником називається «сторона, яка за рішенням суду чи іншого юрисдикційного органу...», а потім надає перелік осіб, хто може відноситись до боржника та зазначає що «...це фізична або юридична особа, яка за рішенням суду...». Отже, в переліку осіб він пов'язує боржника тільки з виконанням рішенням суду, що суперечить його попередньому висновку, що «боржником називається сторона, яка за рішенням суду чи іншого юрисдикційного органу...». Крім того, науковець поза увагою залишає таких суб'єктів, як фізична особа-підприємець та державу, які можуть також бути боржниками.

Також існує інший підхід до визначення поняття «боржник», так в юридичній літературі зазначається, що «боржник – особа, яка зобов'язана відповідати за виконавчим документом внаслідок заяви стягувача, в інших, визначених законом, випадках шляхом вчинення певних дій (передати майно, виконати інші обов'язки, передбачені рішенням) або утримання від їх вчинення» [37, с. 137]. У цьому визначенні науковці взагалі не акцентують увагу саме на суб'єктному складі.

Л. О. Ніколенко надає більш розширений склад осіб, які можуть бути боржником, а саме це особа, яка вказана у виконавчому документі: «фізична або юридична особа, держава або територіальна громада в особі уповноважених органів, на яких покладається обов'язок щодо виконання рішення: передати майно, виконати інші обов'язки, передбачені рішенням, або утриматися від їх вчинення» [129, с. 76].

З огляду на вищевказане вважаємо за необхідне надати наступні визначення поняттям «стягувач» та «боржник»: стягувачем є фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа чи держава, на користь чи в інтересах яких видано виконавчий документ та відповідно до якого відкрито виконавче провадження; боржником є фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа чи держава, на яких покладається обов'язок щодо виконання рішення за виконавчим документом, відповідно до якого відкрито виконавче провадження.

Та внести відповідні зміни до норм законодавства про виконавче провадження, а саме ч. 2 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у такій редакції:

«2. Стягувачем є фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа чи держава, на користь чи в інтересах яких видано виконавчий документ та відповідно до якого відкрито виконавче провадження.

Боржником є фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа чи держава, на яких покладається обов'язок щодо виконання рішення за виконавчим документом, відповідно до якого відкрито виконавче провадження».

3.2. Правовий статус сторін у виконавчому провадженні

Елементами правового статусу учасників виконавчого провадження під час примусового виконання рішення необхідно назвати такі як: суб'єктивні права, юридичні обов'язки, відповідальність та протидія зловживанню правами у виконавчому провадженні. Щодо суб'єктивного права учасників виконавчого провадження, під таким правом необхідно розуміти міру можливої поведінки суб'єктів відповідних правовідносин, що передбачає можливість вчинення певних процесуальних дій у виконавчому провадженні, що визначені чинним законодавством України. Під суб'єктивним правом у теорії держава та права як правило розуміють «...передбачену нормами права міра можливої поведінки учасника правовідносин. Іншими словами, це міра поведінки, що належить уповноваженій особі для задоволення її інтересів та потреб і яка забезпечується відповідними юридичними обов'язками інших (зобов'язаних) осіб» [29]. У доктрині права такі права прийнято називати процесуальними, оскільки особа може скористуватись ними лише в певних правовідносинах, зокрема у виконавчому провадженні. Наприклад, стягувач наділяється процесуальними правами у випадку пред'явлення виконавчого документа до виконання та відкриття виконавчого провадження.

У виконавчому провадженні права та обов'язки сторін (стягувача й боржника) поділяються на загальні та спеціальні.

Загальні права та обов'язки – це ті, що є спільними для обох сторін. Їхній обсяг однаковий, адже це відповідає принципу рівноправності сторін. Проте рівноправність не означає, що стягувач і боржник користуються цими правами однаково чи в однакових умовах. Вона означає, що обидві сторони мають рівні можливості захищати свої інтереси та користуватися процесуальними засобами, передбаченими законом.

До загальних прав сторін відповідно до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження» належать: ознайомлення з матеріалами виконавчого провадження, зняття копій і виписок; заявлення відводів у передбачених законом випадках; доступ до автоматизованої системи виконавчого провадження; право оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність виконавця; подання додаткових матеріалів і клопотань; участь у вчиненні виконавчих дій; надання пояснень (усних або письмових); заперечення проти клопотань інших учасників; користування іншими правами, передбаченими законом [157].

Як визначають науковці, важливим і корисним законодавчим нововведенням стало надання сторонам виконавчого провадження доступу до автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП). Зазначена система забезпечує збирання, зберігання та облік інформації про виконавчі провадження; пошук і узагальнення даних; надання відомостей про стан і перебіг провадження; формування Єдиного реєстру боржників; захист даних від несанкціонованого доступу. Завдяки автоматизованій системі виконавчого провадження сторони виконавчого процесу (стягувач і боржник) мають можливість отримувати інформацію в режимі онлайн – про наявні виконавчі документи, дії виконавця, а також перевіряти дані в Єдиному державному реєстрі виконавчих проваджень і Єдиному реєстрі боржників[37, с. 151].

Відповідно до ч. 1 ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» «сторони можуть реалізувати свої права і обов'язки у виконавчому

провадженні самостійно або через представників» [157]. Отже, з аналізу цієї норми вбачається, що сторони мають право на правничу допомогу, яка реалізується через представників. Особиста участь особи у виконавчому провадженні не позбавляє його права мати представника, за винятком випадку, коли боржник зобов'язаний згідно з рішенням вчинити певні дії особисто (ст. 16 Закону «Про виконавче провадження»). Боржник і стягувач наділені правом самостійно обрати та запросити перекладача або вимагати його призначення в разі такої необхідності та шляхом подання клопотань залучати інших осіб, які в силу своїх професійних якостей можуть сприяти примусовому виконанню. Також «сторони у процесі виконання рішення відповідно до законодавства мають право укласти мирову угоду, що затверджується (визнається) судом, який видав виконавчий документ» (ч. 2 ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження») [157].

І. А. Яніцька зазначає, що мирова угода «...повинна бути оформлена письмово і подається не до суду напряду, а через державного або приватного виконавця» та підлягає перевірці судом [244, с. 126].

Науковці аналізуючи судову практику щодо мирової угоди у виконавчому провадженні, наводять цікаві постанови Верховного Суду, а саме: у постанові Верховного Суду від 15 травня 2018 року у справі № 921/412/17-г/7 наголошується на неможливості у виконавчому провадженні вважати мирову угоду правочином у цивільно-правовому розумінні. Та суд приходить до висновку, що мирова угода «є процесуальним актом, в якому встановлюється інший спосіб та порядок виконання судового рішення». Аналогічна позиція міститься у постанові Верховного Суду від 24 квітня 2018 року у справі № 904/8731/17 [221].

Також необхідно звернути увагу на судову практику Європейського суду з прав людини. Так, у справі «Стаднюк проти України» (заява № 30922/05 від 27 листопада 2008 року) Європейський суд з прав людини зазначив, що «...судовий розгляд та виконавче провадження є відповідно першою і другою стадіями одного провадження. Таким чином, виконавче провадження не має

бути відокремлене від судового і ці обидва провадження мають розглядатися як цілісний процес (див. «Джорж Естіма проти Португалії» (Estima Jorge v. Portugal), рішення від 21 квітня 1998 року, Reports of Judgments and Decisions 1998-II, п. 35, та «Сіка проти Словачії» (Sika v. Slovakia), № 2132/02, пп. 24-27, 13 червня 2006 року) [6].

О. А. Селіванов вказує на те, що «процесуальними кодексами закріплена можливість укладення мирової угоди в процесі виконання (ст. 434 ЦПК України, ст. 330 ГПК України). Ці договірні відносини до певної міри вже не можуть характеризуватися існуванням взаємних поступок, оскільки судом вже розв'язано питання щодо прав та обов'язків сторін – здійснено функцію правосуддя. Унаслідок цього процесуальні приписи містять вказівку на «відмову стягувача від примусового виконання», отже, мирова угода, в процесі виконання має закріплювати певні поступки стягувача (фактично часткову відмову від примусового виконання)» [186, с. 132]. Відповідно до ст. 377 КАС України «заява про примирення, укладена між сторонами виконавчого провадження, або заява стягувача про відмову від примусового виконання в процесі виконання рішення подається в письмовій формі державному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її для затвердження до суду, який видав виконавчий документ. Сторони можуть примиритися на умовах, що виходять за межі предмета спору, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. Умови примирення не можуть суперечити закону або виходити за межі компетенції суб'єкта владних повноважень» [81].

Відповідно до ч. 3 ст. 434 ЦПК України та ч. 3 ст. 330 ГПК України суд наділений правом відмовити у затвердженні мирової угоди виконавчому провадженні. Крім того законодавець визначає підстави такої відмови, що регулюються загальними положення про мирову угоду у процесуальних кодексах (ст. 207 ЦПК України, ст. 192 ГПК України), а саме: суд постановляє ухвалу про відмову в затвердженні мирової угоди якщо: «1) умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права чи охоронювані законом

інтереси інших осіб, є невиконуваними; або 2) одну зі сторін мирової угоди представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє» [56; 225].

Отже, укладення мирової угоди у виконавчому провадженні є правом сторін, яке вони реалізують шляхом пред'явлення такої угоди в письмовій формі до виконавців для затвердження її в судовому порядку. Таким чином суб'єктами звернення до суду щодо затвердження мирової угоди є державний та приватний виконавці на виконанні яких знаходиться рішення. Стосовно цього є постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 вересня 2020 року у справі № 753/16296/14-ц, в якій зазначається, що «суб'єктами, які уповноважені звертатися до суду з клопотанням про затвердження мирової угоди, є державний або приватний виконавець, на виконанні в яких знаходиться відповідне виконавче провадження. У зв'язку з наведеним, у разі звернення сторін безпосередньо до суду з письмовою заявою про укладення мирової угоди під час виконання судового рішення, суд має виходити з того, що заява підписана особами, які не мають права її підписувати» [147].

Щодо обов'язків сторін, то за загальним правилом, сторони під час здійснення виконавчих дій зобов'язані виконувати вимоги, визначенні законодавством про виконавче провадження. Зазначений перелік прав та обов'язків сторін не є вичерпним, а тому прослідковується під час виконавчого провадження.

Спеціальні права та обов'язки сторін встановлені окремими статтями Закону України «Про виконавче провадження» та передбачають особливі умови їх здійснення та використання, у цьому проявляється дія принципу диспозитивності (можливість сторін самостійно розпоряджатися своїми правами, наприклад, відмовитися від виконання, укласти мирову угоду). Так, наприклад, стягувач має диспозитивні права: звернення з заявою про примусове виконання рішення до державного або приватного виконавця (крім виключень передбачених законодавством); звернення з заявою про

встановлення чи зміна способу або порядку виконання судового рішення (ч. 1 ст. 435 ЦПК України; ч. 1 ст. 331 ГПК України; ч. 1 ст. 378 КАС України); пред'явлення до суду заяви про звернення стягнення на грошові кошти, що належать особі, яка має заборгованість перед боржником, що не оспорується зазначеною особою або підтверджено судовим рішенням, що набрало законної сили (ч. 1 ст. 440 ЦПК України) тощо. Також стягувач має право на отримання від суду роз'яснення резолютивної частини рішення, шляхом звернення до суду або до органу (посадової особи), який видав виконавчий документ, з відповідною заявою. У свою чергу відповідно до законодавства боржник має право на звернення до суду із заявою про стягнення на його користь безпідставного одержання стягувачем за виконавчим документом, або із заявою про визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню (ч. 7 ст. 431 ЦПК України; ч. 7 ст. 373 КАС України; ч. 7 ст. 327 ГПК України) тощо.

До спеціальних обов'язків стягувача необхідно віднести, наприклад, що стягувач зобов'язаний у місячний строк з дня надходження постанови про відновлення виконавчого провадження пред'явити його до виконання тощо. Серед спеціальних обов'язків боржника, слід зазначити про обов'язок боржника сплатити виконавчий збір та, як правило, витрати на здійснення виконавчих дій та основну винагороду приватного виконавця. Також, ч. 5 ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає певні обов'язки боржника, зокрема, він зобов'язаний утримуватися від дій, які можуть перешкоджати або ускладнювати виконання рішення (наприклад, приховування майна, зміна місця проживання без повідомлення виконавця, знищення доказів тощо); допустити виконавця у встановленому законом порядку до свого житла, приміщень, сховищ чи іншого майна, яке йому належить або яким він користується, щоб провести виконавчі дії (опис, арешт, вилучення майна тощо); протягом п'яти робочих днів із дня відкриття виконавчого провадження подати декларацію про доходи та майно, де потрібно зазначити власне майно, у тому числі спільне з іншими особами;

рахунки в банках, фінансових установах чи небанківських надавачах платіжних послуг; електронні гаманці, відкриті в емітентів електронних грошей; майно, що перебуває в заставі (іпотеці) або в користуванні інших осіб; кошти та майно, які йому належать, але перебувають у третіх осіб тощо [157].

Не можна оминати увагою, ще одну новелу редакції Закону України «Про виконавче провадження», а саме: положення про обов'язок сплати стягувачем авансового внеску при пред'явленні виконавчих документів до примусового виконання. Відразу зауважуємо, що відповідно до рішення Конституційного Суду України № 2-р(II)/2019 від 15.05.2019 року це положення норми ч.2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» «визнано такими, що не відповідає Конституції України (є неконституційними) та втрачає чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення» [172]. Конституційний Суд України наголосив, що «...саме держава має позитивний обов'язок забезпечувати виконання судового рішення, що є частиною права особи на справедливий суд в розумінні Конвенції та принципу обов'язковості судового рішення в розумінні Конституції України. При цьому, положеннями Закону щодо обов'язкового авансування початку примусового виконання судового рішення саме особою, на користь якої ухвалене це рішення, було фактично перекладено обов'язок держави на таку особу, що нівелює сутність її конституційного права на судовий захист» [172].

Аналізуючи рішення Конституційного Суду України № 2-р(II)/2019 від 15.05.2019 року, В. С. Боєру справедливо звертає увагу, що «причиною звернення є те, що автор клопотання фактично належить до соціально незахищеної групи, у зв'язку з чим не має фінансової змоги сплатити авансовий внесок, проте за формальними ознаками, визначеними ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», до такої групи не належить, а отже від сплати авансового внеску не звільнена» [26, с.129]. Отже, в цьому випадку необхідно погодитись з таким висловлюванням, що Конституційне рішення саме прийнято щодо певної верстви населення та боржником є саме

державний орган, отже, не можна було приймати рішення щодо всіх суб'єктів сплати авансового внеску. Правильніше було визнати осіб, які не мають матеріальної можливості сплатити авансовий внесок такими, що звільняються від їх сплати. Крім того, звільнити стягувачів від сплати авансового внеску, якщо боржником є державні органи або держава.

Також, аналізуючи відповідне рішення Конституційного Суду України, необхідно зазначити, що суд цим рішенням визнає неконституційним лише норму ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», залишаючи поза увагою інші норми, що регулюють авансовий внесок у виконавчому провадженні. Так, наприклад, п. 8 ч. 4 ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що виконавчий документ повертається якщо «стягувач не надав підтвердження сплати авансового внеску, якщо авансування є обов'язковим». Це стосується також і положень ч. 1 ст. 43 Закону України «Про виконавче провадження». Зазначена норма передбачає додатковий авансовий внесок, якщо не вистачає основного. Крім того, вищенаведені норми на сьогодні є чинними, однак можна припустити, що законодавчі приписи про обов'язковість сплати авансового внеску втратили чинність у зв'язку з їх неконституційністю, то авансування не є обов'язковим. Таким чином простежується колізія норм Закону України «Про виконавче провадження» щодо авансового внеску.

Також, необхідно зазначити, що авансування витрат у виконавчому провадженні є розповсюдженою практикою іноземних держав. Так, у Рекомендації Res (2003) 17 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо примусового виконання зазначено, «...що розмір плати за здійснення примусового виконання має бути обґрунтованим, передбаченим законом і заздалегідь повідомленим сторонам» [171].

Висновок № 13 (2010) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі суддів у виконанні судових рішень (м. Страсбург, 19 листопада 2010 року) передбачає, що, якщо сторони у справі потрібно, щоб судові рішення було реально виконане, процедура його

виконання повинна бути простою, доступною та недорогою. Закон не повинен створювати перешкод або зайвих фінансових труднощів для ініціювання виконавчого провадження. Витрати на виконання мають регулюватися чіткою та прозорою законодавчою базою, щоб сторони розуміли, за що саме вони сплачують. Розмір зборів або витрат повинен відповідати обсягу роботи, яку здійснюють виконавчі органи, але не обов'язково бути пропорційним вартості позову. У випадку спору щодо розміру таких витрат, суд має право оцінити їх обґрунтованість. Крім того, щоб гарантувати реальний доступ до правосуддя, особам, які не можуть оплатити витрати на виконання, слід надавати альтернативну правову допомогу або державну фінансову підтримку (наприклад, часткове покриття чи зменшення витрат) [40].

Департамент Державної виконавчої служби Міністерства юстиції України в свою чергу зобов'язав державних виконавців виконувати рішення Конституційного Суду України щодо скасування авансування виконавчого провадження. У своєму листі від 17 травня 2019 року № 709/20.4.2/32-19 департамент наголошує «на обов'язковість державного виконавця дотримуватися рішення КСУ, згідно з яким втратили чинність положення частини другої статті 26 Закону «Про виконавче провадження» щодо підтвердження сплати для відкриття виконавчого провадження авансового внеску в розмірі 2 % суми, що підлягає стягненню» [241].

Оскільки таке положення щодо сплати авансового внеску проіснувало декілька років, то необхідно зазначити, що за ці роки в доктрині права з виконавчого провадження та й у практиці існували дискусії щодо необхідності сплати авансового внеску. Розглянемо спочатку законодавчі приписи, що існували до визнання такої норми неконституційною (ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження»). Законодавець у цій нормі встановлював розмір авансового внеску [157]. Крім того, зазначена норма Закону України «Про виконавче провадження» передбачала випадки звільнення від сплати авансового внеску.

Від сплати авансового внеску також звільняються «державні органи, особи з інвалідністю внаслідок війни, особи з інвалідністю I та II груп, законні представники дітей з інвалідністю і недієздатних осіб з інвалідністю I та II груп, громадяни, віднесені до категорій 1 та 2 осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, у разі їх звернення до органів державної виконавчої служби. У разі виконання рішення Європейського суду з прав людини авансовий внесок не сплачується» [157].

Щодо вищенаведеного положення також у науці та практиці точилися певні дискусії, що існували до прийняття відповідного рішення Конституційним Судом України щодо сплати авансового внеску прокурором. Так, відповідно до ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» «до заяви про примусове виконання рішення стягувач додає квитанцію про сплату авансового внеску». Законодавець передбачив випадки щодо яких стягувач звільняється від сплати авансового внеску та визначив саме за якими рішеннями здійснюється звільнення сплати, а також передбачив перелік осіб, які звільняються від сплати авансового внеску, а саме: у рамках досліджуваного питання, відповідно до ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» державні органи звільняються від сплати авансового внеску. Оскільки прокурор відноситься до державних органів та здійснює захист держави в суді та у виконавчому провадженні, то вбачається, що зазначена норма стосувалась і органів прокуратури, таким чином прокурор звільнявся від сплати авансового внеску.

Цікавою на той час була позиція Верховного Суду від 06.08.2018 року у справі № 905/258/15 якою зазначено, що відповідно до ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», обов'язок сплати авансового внеску при поданні заяви про відкриття виконавчого провадження покладається на стягувача. У цій ситуації прокурор, який звертається до органів державної виконавчої служби із заявою про примусове виконання рішення, не є стягувачем у розумінні ст. 15 зазначеного закону, адже він діє не у власних інтересах, а в інтересах держави. Сам факт подання судового наказу

прокурором не наділяє його статусом стягувача. Стягувачем у справі є міська рада, оскільки саме на її користь видано судовий наказ. Водночас міська рада – це орган місцевого самоврядування, а не державний орган, тому вона не має пільг щодо сплати авансового внеску. Отже, при зверненні прокурора із заявою про відкриття виконавчого провадження він повинен долучити документ, що підтверджує сплату авансового внеску стягувачем (міською радою), адже обов'язок щодо його внесення лежить саме на стягувачі, незалежно від того, хто фактично подає заяву – сам стягувач чи прокурор в його інтересах [150].

Нагадаємо, що прокурор відповідно до ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» «...здійснює представництво в суді законних інтересів держави в разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу» [166]. Отже, подавши в такому разі заяву (позов) до суду з метою захисту інтересів держави та отримавши відповідне рішення, прокурор позбавлявся можливості здійснити подальший захист цих інтересів у зв'язку з бездіяльністю, а саме: не сплати авансового внеску відповідних органів, які займають статус стягувача у виконавчому провадженні та звернення рішення до примусового виконання.

В юридичній літературі висловлювались різні точки зору науковців та практиків щодо необхідності сплати авансового внеску взагалі. Так, О. А. Снідевич, розглядаючи зазначене питання, звертав увагу, що «у науці висловлено також думки, що авансовий внесок, по суті, є перешкодою для захисту особою своїх прав, через що він має бути або скасований взагалі, або зменшений, або щодо його сплати мають бути встановлені додаткові пільги». Далі автор підтримує частково такі міркування та зазначає, «щодо повного скасування авансового внеску, то як би хто не стверджував про зворотне, попереднє авансування витрат стягувачем, на наш погляд, виглядає

правильним ... Держава й так несе вагому частку витрат з утримання органів примусового виконання, пов'язаних насамперед з організацією примусового виконання рішень. Аналогічно й приватний виконавець не зобов'язаний фінансувати ті витрати» [195, с. 70].

Інші науковці погоджуючись з таким положення щодо сплати авансового внеску, вказували, що законодавець у ч. 2. ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» не передбачив звільнення від сплати авансового внеску «осіб, які за своїм фінансовим становищем не можуть його сплатити» та вказували про необхідність розширення такого переліку та аргументували, що «неможливість особи сплатити авансовий внесок обґрунтовано можна кваліфікувати як порушення державою ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод шляхом створення особі непереборних перешкод у доступі до правосуддя» [53, с. 97]. А. В. П'ятницький також зазначав, що «перелік осіб, які звільняються від сплати авансового внеску, не є повним. Наприклад, до нього варто додати також осіб, які представляють інтереси дітей-сиріт або інтереси багатодітних сімей, які в цьому виконавчому провадженні виступають у ролі стягувача» [134, с. 124]. Інші науковці висловлювались негативно щодо визначення однакової суми авансового внеску для всіх рішень. Так, наприклад Л.С. Малярчук вважав, «що виконання різних видів рішення передбачає вжиття відмінних за змістом та обсягом заходів примусового виконання, чим і буде зумовлюватися розмір витрат виконавчого провадження, а від так не може становити однакову суму у всіх випадках [117, с. 505]. Іншою думки дотримувався Є.В. Осичнюк та зазначав, що «сума авансового внеску має бути фіксованою незалежно від суми стягнення за виконавчим документом» [132].

Досліджуючи питання авансового внеску, А. М. Авторгов аналізував також недоліки, які існували при сплаті авансового внеску у виконавчому провадженні, а саме «...розмір авансового внеску, що сплачується стягувачем до відкриття виконавчого провадження, досить часто не відповідає дійсним потребам витрат виконавчого провадження» [9, с. 123-124]. Але далі автор

приходить до висновку, що «разом з тим ... перекладання витрат виконавчого провадження на державу, при виконанні рішень органами ДВС, або ж на приватних виконавців, є також неправильним» та обґрунтовує це тим, що «навіть чи буде справедливим, коли кожен платник податків буде нести витрати оцінки майна боржника-позичальника по виконавчому провадженню про стягнення з нього боргу за кредитним договором на користь банківської установи» [9, с. 124].

Однак, й після прийняття рішення Конституційного Суду України від 15.05.2019 року № 2-р(II)/2019 та до цього часу точаться певні дискусії щодо обґрунтованості такого рішення. Так, наприклад, приватний виконавець А. М. Телявський зазначив, що рішення Конституційного Суду України, яке було прийнято для забезпечення рівного доступу всіх стягувачів до системи примусового виконання судових рішень, мало неочікувані наслідки. Суд скасував обов'язок сплати авансового внеску, щоб жодна особа не була обмежена фінансово в можливості звернутися до примусового виконання. Проте це рішення створило фінансову проблему для всієї системи виконання рішень, адже авансовий внесок частково забезпечував фінансування виконавчого провадження. Тепер, коли авансовий внесок скасовано, витрати на здійснення виконавчих дій має покривати держава – тобто Державний бюджет України. Однак державне фінансування часто є обмеженим, що створює ризик недостатнього матеріального забезпечення виконавців (нестача ресурсів, зниження мотивації, уповільнення виконання рішень тощо). Таким чином, Конституційний Суд забезпечив соціальну справедливість і рівність доступу до правосуддя, але водночас поставив під загрозу ефективність роботи системи виконання рішень, бо без належного фінансування виконавче провадження може стати менш результативним [208].

Проаналізувавши норми законодавства та наукові позиції, необхідно підтримати науковців, які наголошують про необхідність існування авансового внеску у виконавчому провадженні, але з розширенням кола осіб, які б звільнялись від сплати такого внеску з урахуванням їх майнового стану,

стягувачі за рішеннями, де боржником є держава, державні органи. А також звільнення від сплати авансового внеску прокурора. У підтримку такої позиції, необхідно зазначити, що при відкритті виконавчого провадження як у державних виконавців, так і у приватних виконавців виникають певні витрати, які потребують авансування. Авансування витрат виконавчого провадження забезпечує належне фінансування виконавчого провадження та організацію проведення виконавчих дій. Однак, як справедливо зазначає А. М. Авторгов, «...розмір авансового внеску не має бути майновою перешкодою для звернення судового рішення до виконання. Від його сплати мають бути звільнені особи, які були перелічені в частині другій статті 26 Закону України «Про виконавче провадження», а також стягувачі за рішеннями, де боржником є держава, державні органи» [9, с.124].

Ще одне питання, яке підлягає розгляду, досліджуючи правовий статус сторін у виконавчому провадженні є правосуб'єктність. Так, правовий статус будь якого суб'єкта правовідносин безпосередньо пов'язаний із правосуб'єктністю. Саме «правосуб'єктність визначає, якими якостями повинні володіти суб'єкти правового регулювання для того, щоб мати права і нести обов'язки у відповідній галузі права» [47, с. 23]. У теорії права до правосуб'єктності відносять правоздатність та дієздатність.

Необхідно звернути увагу, що Закон України «Про виконавче провадження» не містить норм, що передбачали б правосуб'єктність сторін у виконавчому провадженні, тобто відсутня норма щодо визначення таких термінів як правоздатність та дієздатність у виконавчому провадженні. Незважаючи на це, з аналізу норм Закону України «Про виконавче провадження» передбачаються умови та порядок участі у виконавчому провадженні сторін, як повнолітніх, так і неповнолітніх осіб.

Слушною є думка науковців, які зазначають, що «говорити про особливу правоздатність у виконавчому провадженні щодо сторін виконавчого провадження не можна. Оскільки виконавче провадження є однією із стадій розвитку правовідносин, що виникли відповідно до норм різних галузей права,

правоздатність і дієздатність стягувача та боржника визначаються не за особливими правилами згідно із Законом України «Про виконавче провадження», а відповідно до норм законів, на підставі яких виданий виконавчий документ» [79, с. 25].

Також необхідно зазначити, що на відміну від попередньої редакції Закону України «Про виконавче провадження», інститут співучасті у виконавчому провадженні відсутній у нормах діючого законодавства. З аналізу норм законодавства про виконавче провадження встановлено, що співучасть у виконавчому провадженні є на сьогодні неможливою, адже кожен із стягувачів має право на самостійне звернення за виконанням рішення у примусовому порядку. Аналогічне положення міститься в нормах процесуального законодавства (ч. 5 ст. 431 ЦПК України; ч. 5 ст. 327 ГПК України; ч. 5 ст. 373 КАС України).

Щодо правонаступництва у виконавчому провадженні, то в юридичній літературі зазначається, що «це заміна однієї зі сторін (стягувача або боржника) з переходом прав та обов'язків від правопередника до іншої особи (правонаступника), що раніше не брали участі у виконавчому провадженні» [207, с. 432]. Також науковці визначають підстави правонаступництва у виконавчому провадженні та зазначають, що це ті ж підстави, «що і в матеріальному праві: це смерть громадянина, припинення юридичної особи, уступка вимоги, переведення боргу» [37, с. 155].

Законодавство передбачає заміну сторони виконавчого провадження (у разі її смерті) правонаступником. Так, відповідно до ч. 5 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження», якщо під час виконавчого провадження одна зі сторін вибуває (наприклад, через ліквідацію юридичної особи, смерть фізичної особи або передачу прав за договором), то замість неї до провадження може бути введений правонаступник. Для цього виконавець або заінтересована особа (наприклад, новий власник чи кредитор) можуть звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником; усі дії, які були вчинені у виконавчому провадженні до заміни сторони, залишаються

обов'язковими для правонаступника – тобто він «успадковує» не лише права, а й обов'язки попередньої сторони. Крім того, якщо юридична особа змінила найменування або фізична особа змінила прізвище, ім'я чи по батькові, виконавець може самостійно змінити дані постановою, без звернення до суду, але за наявності офіційних документів, що це підтверджують. Якщо в процесі приватизації державного чи комунального підприємства право власності на єдиний майновий комплекс переходить новому власнику, то виконавець або інша заінтересована особа можуть звернутися до суду із заявою про заміну такого підприємства його покупцем як сторони виконавчого провадження [157].

Заміна сторони у виконавчому провадженні регулюється також нормами процесуального законодавства. Так, у ст. 442 ЦПК України законодавець встановлює порядок заміни сторони у виконавчому провадженні. Якщо одна зі сторін вибуває, суд приймає рішення про заміну її правонаступником. Ініціювати це питання можуть сторона виконавчого провадження (боржник або стягувач), заінтересована особа, державний або приватний виконавець. Суд розглядає заяву протягом 10 днів із моменту її надходження. Розгляд проводиться в судовому засіданні з повідомленням усіх учасників справи, але їх неявка не перешкоджає ухваленню рішення. Суд постановляє ухвалу про заміну сторони, яку надсилає сторонам і виконавцю (державному чи приватному). Ці правила застосовуються не лише під час уже відкритого виконавчого провадження, але й тоді, коли виникає необхідність замінити боржника або стягувача у виконавчому листі ще до відкриття провадження [225]. Аналогічні положення містяться й у ст. 334 ГПК України та ст. 379 КАС України.

Необхідно звернути увагу на існуючу судову практику, а саме: у постанові від 03.11.2020 року у справі № 916/617/17 Великої Палати Верховного Суду зазначено, що «...у разі смерті фізичної особи – сторона виконавчого провадження має вчинити дії щодо отримання даних, необхідних для вирішення питання про заміну такої сторони її спадкоємцями та надалі за

заявою сторони звернутися до суду з відповідним поданням про заміну сторони виконавчого провадження, а смерть, оголошення померлою або визнання безвісно відсутньою фізичної особи, яка була стороною виконавчого провадження, має виступати підставою для його закінчення лише коли виконання обов'язків такої особи чи вимог у виконавчому провадженні не допускає правонаступництва» [139].

Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 11 жовтня 2023 року у справі № 523/2357/20 прийшла до висновку, що «у разі смерті сторони виконавчого провадження виконавець має перевірити, чи допускають відповідні правовідносини правонаступництво. Якщо ж виконавче провадження було закінчене виконавцем, у тому числі у зв'язку зі смертю боржника, і виконавець при цьому не врахував вимоги законодавства щодо можливого правонаступництва боржника, постанову про закінчення виконавчого провадження можна оскаржити в судовому порядку. У разі задоволення скарги можна вирішувати питання щодо заміни сторони виконавчого провадження правонаступником, у тому числі у зв'язку зі смертю боржника» [151].

Д. Ю. Іщенко зазначає, що коли виконавче провадження здійснюється стосовно первинного боржника, виконавець має повне право шукати будь-яке його майно і звертати на нього стягнення, щоб задовольнити вимоги стягувача. Однак, якщо боржник помирає, і замість нього у справі з'являються спадкоємці, ситуація трохи змінюється. Закон не вимагає, щоб виконавець звертав стягнення саме на майно, отримане у спадщину, він може звертати стягнення і на інше майно спадкоємця. Спадкоємці відповідають за борги спадкодавця лише в межах вартості майна, яке вони отримали у спадщину (ст. 1281 ЦК України). Виконавець, наприклад, може звернути стягнення на кошти спадкоємця на банківських рахунках, але не більше вартості спадщини або звернути стягнення на будь-який інший об'єкт майна спадкоємця, навіть якщо це не успадковане майно, але лише в межах вартості того, що він успадкував [76, с. 147].

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 39 Закону України «Про виконавче провадження», виконавче провадження підлягає закінченню у тих випадках, коли сторона (боржник або стягувач) припиняє своє існування, а виконання її прав чи обов'язків неможливе через відсутність правонаступництва [157].

Як вже зазначалось, одним із елементів правового статусу сторони у виконавчому провадженні є відповідальність. Відповідно до ст. 75 Закону «Про виконавче провадження» «у разі невиконання без поважних причин у встановлений виконавцем строк рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, та рішення про поновлення на роботі виконавець виносить постанову про накладення штрафу на боржника» [157].

Стаття 76 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає відповідальність за невиконання законних вимог виконавця та порушення вимог Закону України «Про виконавче провадження», а саме особи, які беруть участь у виконавчому провадженні повинні виконувати законні вимоги виконавця. Якщо вони цього не роблять або порушують вимоги закону, - вони несуть відповідальність, передбачену законодавством. До таких порушень законодавець відносить: невиконання законних вимог виконавця; несвоєчасне подання або неподання звітів про утримання коштів із зарплати боржника; приховування або спотворення інформації про доходи чи майно боржника; ненадання декларації про доходи та майновий стан або надання у ній неправдивих відомостей; неповідомлення про зміну місця проживання, роботи чи отримання доходів; неявка до виконавця без поважних причин після офіційного виклику. За такі порушення може наставати: адміністративна відповідальність у вигляді штрафів; кримінальна відповідальність, якщо дії містять ознаки злочину.

У випадку, коли виконавець бачить, що особа умисно перешкоджає виконанню рішення або порушує закон про виконавче провадження, він складає акт про порушення та звертається до органів досудового розслідування з повідомленням про вчинення кримінального правопорушення.

Крім того, відповідно до п. 19 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» «виконавець під час здійснення виконавчого провадження має право у разі ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, звертатися до суду за встановленням тимчасового обмеження у праві виїзду боржника - фізичної особи чи керівника боржника - юридичної особи за межі України до виконання зобов'язань за рішенням або погашення заборгованості за рішеннями про стягнення періодичних платежів» [157]. З приводу цього в науці та практиці виникає дискусії щодо визначення поняття «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням», оскільки на законодавчому рівні воно не розкрито.

Ухилення боржника від виконання своїх обов'язків, покладених на нього рішенням у виконавчому провадженні є оціночним поняттям, яке не визначено нормами законодавства. Теоретично їх невиконання може бути зумовлене об'єктивними причинами, а не бажанням ухилятися від виконання своїх обов'язків, наприклад, внаслідок відсутності майна, роботи, незадовільного фінансового стану, тривалого відрядження, важкої хвороби, перебування на війні тощо. Однак воно може мати й принципово інше походження, суб'єктивне, коли боржник свідомо, умисно ухиляється від виконання рішення та має змогу виконати рішення в повному обсязі або частково, але не робить цього без поважних причин. Тому факт ухилення боржником від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням повинен бути доведений в суді. Крім того, на момент звернення виконавця до суду за встановленням тимчасового обмеження у праві виїзду боржника - фізичної особи чи керівника боржника - юридичної особи за межі України, у разі ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладеного на нього рішенням, факт такого ухилення боржника повинен вже відбутися і бути об'єктивно наявним та вбачатися з матеріалів виконавчого провадження.

Отже, необхідно зазначити, що виконавець має право звертатися до суду за встановленням тимчасового обмеження у праві виїзду боржника - фізичної особи чи керівника боржника - юридичної особи за межі України до виконання

зобов'язань за рішенням або погашення заборгованості за рішеннями про стягнення періодичних платежів у випадках, коли є наявність невиконаних зобов'язань, крім того повинен бути встановлений факт ухилення від їх виконання, а саме: наявність умислу щодо невиконання такого рішення. Також необхідно говорити не тільки про умисел, а і про наявність злісного характеру не виконання боржником зобов'язань. Визнання судом умислу боржника щодо не виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням повинно бути належним чином вмотивовано у рішенні суду та, відповідно, доведено в судовому порядку. Про злісний характер ухилення можуть свідчити тривалість ухилення, продовження ухилення після спливу строку визначеного виконавцем для здійснення певних дій. Відповідно до змісту положень норм процесуального законодавства наявність умислу та обставини, що є предметом звернення виконавця про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України як на підставу його вимог, підлягають доказуванню в судовому порядку. Суд задовільнить таке звернення виконавця тільки в тому випадку, якщо буде «доведено факт ухилення боржника від виконання зобов'язань». Питання про визнання ухилення від виконання зобов'язань боржником, покладених на нього рішенням, має вирішуватись у кожному конкретному випадку окремо з урахуванням усіх обставин справи. При цьому повинні враховуватись, зокрема, і тривалість, способи ухилення і матеріальний стан боржника. Відповідно до ч.1 ст. 441 ЦПК України «тимчасове обмеження фізичної особи у праві виїзду за межі України може бути застосоване судом як захід забезпечення виконання судового рішення або рішення інших органів (посадових осіб), що підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому законом» [225]. Частина 3 ст. 441 ЦПК України передбачає, що «суд може постановити ухвалу про тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України фізичної особи, яка є боржником за невиконаним нею судовим рішенням або рішенням інших органів (посадових осіб), якщо така особа ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на неї відповідним

рішенням, на строк до виконання зобов'язань за рішенням, що виконується у виконавчому провадженні» [225].

М. П. Манжосов зазначає, що «обмеження права на виїзд за кордон є не дуже поширеним способом впливу на боржника, але доволі ефективним, а деколи просто незамінним у певних випадках» [119]. З такою точкою зору можна погодитись, але на сьогоднішній час частково. Необхідно зазначити, що з введенням у нашої державі воєнного стану, обмеження щодо виїзду громадян за кордон застосовується до військовозобов'язаних громадян. Отже, такий спосіб впливу на боржника за ухилення від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, якщо він є військовозобов'язаним немає жодного значення, оскільки він і так не має можливості виїхати за кордон. Також необхідно звернути увагу, що деякі громадяни і так не планували виїжджати за кордон, тому такий захід до зазначених осіб також є не дієвим. Відповідно до ч. 1 ст. 382 КК України передбачається настання кримінальної відповідальності за умисне невиконання рішення, що набрали законної сили, або перешкоджання їх виконанню. Вважаємо, що ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням необхідно трактувати як спосіб не виконання рішення суду. З огляду на це вбачається доцільним у разі, ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням притягувати боржника до кримінальної відповідальності відповідно ст. 382 КК України.

А також пропонуємо внести відповідні зміни до Закону України «Про виконавче провадження», а саме п. 19 ч. 3 ст. 18 викласти у такій редакції:

«За наявності ознак умисного ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, виконавець складає акт про порушення і звертається до органів досудового розслідування з повідомленням про вчинення боржником кримінального правопорушення».

Не можна не зазначити про той факт, що норми Закону України «Про виконавче провадження» та інші законодавчі акти не містять в собі положень

щодо визначення та змісту такої категорії як «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням».

Підсумовуючи, можна сформулювати зміст такої категорії як «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням» який включає умисне вчинення будь-яких свідомих дій або бездіяльність боржника, спрямованих на невиконання зобов'язань, покладених на нього відповідним рішенням з грубим порушенням строків виконання рішення у примусовому порядку, якщо для такого виконання є всі належні умови (наявне майно, кошти тощо), що має наслідком неможливість виконання рішення у примусовому порядку та порушення прав та інтересів учасників виконавчого провадження.

3.3. Зловживання правами у виконавчому провадженні

Науковці справедливо звертають увагу, що «проблема зловживання правом є однією з найбільш актуальних не лише в епоху сучасності і не тільки в нашій державі» [77, с. 18].

Так, як вже зазначалось, Закон України «Про виконавче провадження» не містить норм, що передбачали б приписи щодо неприпустимості зловживання процесуальними правами учасниками виконавчого провадження. Стаття 8 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює тільки обов'язок усіх осіб, які беруть участь у виконавчому провадженні, сумлінно користуватись усіма наданими їм правами з метою забезпечення своєчасного та в повному обсязі вчинення виконавчих дій. Однак необхідно звернути увагу, що не завжди учасники виконавчого провадження належним чином дотримуються своїх прав та виконують обов'язки у виконавчому провадженні. У зв'язку з цим постає питання щодо запобігання та протидії зловживанню учасниками виконавчого провадження своїми правами. Також необхідно зазначити, що на законодавчому рівні взагалі не визначено поняття зловживання правами у виконавчому провадженні та механізм протидії зловживанню правами у виконавчому провадженні. Немає

жодної норми, яка б передбачала обставини, за якими можна визнати зловживанням правами у виконавчому провадженні, а також дії, що суперечать завданню виконавчого провадження. З цього приводу С. О. Кравцов зазначає, що «...не менш важливим теоретико-прикладним питанням у науці цивільного процесуального права є зловживання процесуальними правами на стадії виконання судового рішення, яке стає наріжним каменем щодо порушення учасниками виконавчого провадження права на справедливий судовий розгляд у контексті застосування ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» [94, с. 122].

Здійснивши аналіз практики виконання рішень у примусовому порядку державними та приватними виконавцями, а також судової практики, встановлено непоодинокі випадки зловживання процесуальними правами як стягувачем, так і боржником, а також й іншими учасниками виконавчого провадження. Досліджуючи правову доктрину з цього питання, необхідно відзначити, що є різні позиції науковців щодо визначення поняття «зловживання правами у виконавчому провадженні».

Д. О. Тихомиров вважає, що «зловживання правом – це феномен або правової поведінки, який можна розглядати за критерієм літери закону, або протиправної поведінки, якщо критерієм виступає дух права» [209, с. 27-28].

Взагалі під зловживанням правами у виконавчому провадженні в юридичній літературі розуміють умисні недобросовісні дії учасників виконавчого провадження, що супроводжуються порушенням суб'єктивних процесуальних прав при здійсненні примусового виконання рішень. Однак деякі науковці вказують на «...можливість зловживання процесуальними правами як через процесуальні дії, так і через процесуальну бездіяльність» [188, с. 45]. Інші науковці дотримуються позиції, що «...зловживання процесуальними правами, як і зловживання правами взагалі, може мати місце лише у вигляді дій, але не бездіяльності» [120, с. 117].

Якщо розглядати питання зловживання правами сторонами як учасниками виконавчого провадження, то в більшості випадків, це умисні

недобросовісні їхні дії, що супроводжуються порушенням суб'єктивних процесуальних прав при здійсненні примусового виконання рішень. Так, наприклад «...стягувач може зловживати своїм правом шляхом вибору місця відкриття виконавчого провадження, зловживання боржником свого права щодо не допуску виконавців для опису арештованого нерухомого майна» [90, с. 104]. Боржник може зловживати своїми правами шляхом «ініціювання боржником паралельного судового розгляду щодо оскарження результатів електронних торгів у той час як новий власник звертається з позовом до суду про усунення перешкод у користуванні житловим приміщенням та виселення» [93]. Зневажливе ставлення учасників виконавчого провадження до виконавця під час розгляду в суді скарги на дії виконавця можна також вважати зловживанням процесуальними правами, до такого висновку прийшла Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 13.03.2019 року у справі № 199/6713/14-ц та прийняла рішення про залишення без розгляду скарги на дії виконавця [178, с. 142].

Отже, необхідно підтримати тих науковців, які вважають, що зловживання правами у виконавчому провадженні можливе й у формі бездіяльності. З цього приводу, науковець Н. А. Сергієнко наводить цікавий приклад, а саме зазначає, що «...за наявності ... підстав виконавець зобов'язаний заявити самовідвід (це його прямий процесуальний обов'язок), а сторони / їх представники мають право заявити йому відвід (це їх процесуальне право). Відтак якщо з певних причин самовідвід за таких підстав не заявив виконавець, то наявне правопорушення. А якщо цього не зробили сторони за даних підстав, то чи може це вважатися зловживанням процесуальним правом? Як видається, так, може. Оскільки за таких умов сторона обізнана, що умови неупередженості виконавчого провадження не дотримані, а сам виконавець це не усунув через самовідвід, отже, не заявляючи відвід виконавцю, така сторона сприяє тому, щоб виконавче провадження провадилося тим виконавцем, який не може за законом його провадити, оскільки порушується принцип неупередженості як один із принципів

виконавчого провадження (п. п. 5 ч.1 ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження»))» [188, с. 43]. На підставі вищенаведеного вважаємо, що зловживання правами у виконавчому провадженні можливо як у формі дій так й у формі бездіяльності. Крім того для зловживання правами у виконавчому провадженні необхідно щоб були наявні правові передумови, оскільки саме особа, яка має певний інтерес у виконавчому провадженні зумовлює вчинення дій або бездіяльність учасника виконавчого провадження. Також можна навести й інший приклад, коли учасники виконавчого провадження зловживають правами через бездіяльність, наприклад, коли боржник з метою затягування процесу примусового виконання рішень може навмисно не ознайомлюватись з матеріалами виконавчого провадження тощо, не з'являється у випадках, коли законодавством передбачено виконання рішення ним особисто, ігнорування вимог виконавця тощо.

О. М. Кузнець приходить до іншого визначення «зловживання правами у виконавчому провадженні» та не акцентує увагу, в якій формі здійснюється зловживання правами у виконавчому провадженні. Крім того науковець не визначає коло суб'єктів, які можуть зловживати правами у виконавчому провадженні. Отже, автор, досліджуючи питання «зловживання правами в цивільному та виконавчому процесі» приходить до висновку, що це «один із способів реалізації суб'єктами цивільних процесуальних і виконавчих процесуальних відносин їхніх матеріальних і (або) процесуальних прав у супереч правам та інтересам інших суб'єктів цих відносин і принципам справедливості, розумності, добросовісності з метою отримання додаткової моральної та (чи) матеріальної вигоди або спричинення шкоди іншій особі (особам)» [99, с. 7].

Необхідно звернути увагу, що в юридичній літературі переважно мова йде як правило про зловживання процесуальними правами тільки сторін (стягувача та боржника). У своїй доповіді суддя Великої Палати Верховного Суду, Дмитро Гудима наголосив, що «...хоча зловживання правами, мабуть, частіше допускають боржники у виконавчому провадженні, проте і стягувачі,

й органи та особи, які здійснюють примусове виконання судових рішень, також, так би мовити, не залишаються осторонь». Суддя навів також приклади, коли Верховний Суд установив наявність зловживання процесуальними правами органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень: «орган декілька разів подавав клопотання про зупинення виконання судового рішення (постанова ВП ВС від 16 січня 2019 року у справі № 279/3458/17-ц, пункти 9–19, № у ЄДРСР – [79250493](#)); державний виконавець діяв за межами його повноважень, самостійно змінивши спосіб виконання судового рішення (постанова КЦС у складі ВС від 5 вересня 2018 року у справі № 450/2962/14-ц, № у ЄДРСР – [76349840](#)); державний виконавець не вчиняв усіх, передбачених законом дій з примусового виконання рішення суду (постанови КЦС ВС від 23 січня 2018 року у справі № 2-1275/04, № у ЄДРСР – [71807478](#); від 11 вересня 2019 року у справі № 2-15/2003, № у ЄДРСР – [84343836](#); від 16 жовтня 2019 року у справі № 199/9214/15-ц, № у ЄДРСР – [85174159](#))» [60].

Однак, щодо органів та осіб, які здійснюють примусове виконання, то тут необхідно говорити не про зловживання правами у виконавчому провадженні, а про порушення прав при вчиненні виконавчих дій виконавцями, які у свою чергу несуть відповідальність в іншому порядку передбаченому законом. Крім того необхідно зазначити, що відповідні органи повинні реалізовувати свої права на виконання завдань передбачених у ст. 3 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», а саме: «завданням органів державної виконавчої служби та приватних виконавців є своєчасне, повне і неупереджене виконання рішень, примусове виконання яких передбачено законом». Якщо виконавець порушує свої права при реалізації передбачених вищенаведених завдань, то в залежності від підстав такого порушення державний чи приватний виконавці можуть бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності, або щодо них може бути подана заява до суду про оскарження їх дій або бездіяльності при примусовому виконанні рішень.

Досліджуючи різні точки зору науковців, норми законодавства та судову практику щодо зловживання правами у виконавчому провадженні можна зазначити наступне: 1) зловживання правами у виконавчому провадженні може здійснюватися учасниками виконавчого провадження (сторонами та їх представниками); 2) за формою зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні необхідно визначити як правопорушення, яке здійснюється у формі дії або бездіяльності щодо якого відсутні каральні норми у виконавчому провадженні; 3) вчинення особою зловживання правами у виконавчому провадженні суперечить завданням та принципам виконавчого провадження; 4) метою зловживання правами у виконавчому провадженні є неправомірна вигода, яка є більшою ніж за умови добросовісного використання цих прав, що приводить до порушення прав та інтересів інших осіб; 5) факт зловживання правом у виконавчому провадженні не встановлюється ні виконавцями, ні судом, оскільки відсутні норми законодавства щодо цього; 6) наслідки виявлення факту зловживання правами та відповідальність за зловживання правами у законодавстві про виконавче провадження непередбачені.

Отже, пропонуємо визначення змісту зловживання правами у виконавчому провадженні, як правопорушення учасників виконавчого провадження (сторін їх представників) при примусовому виконанні рішень, що здійснюється всупереч завданню та принципам виконавчого провадження, у формі діяльності або бездіяльності, з метою отримання певної неправомірної вигоди, наслідком якої є вчинення перешкод щодо примусового виконання рішень або неможливості виконання рішень та заподіяння шкоди правам та інтересам інших учасників виконавчого провадження.

На підставі вищенаведеного вважаємо за необхідне розробити та на законодавчому рівні закріпити певний механізм протидії зловживанню правами у виконавчому провадженні.

Щодо заборони зловживання правами, то вона передбачена у ст.17 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Така заборона

повинна передбачати заходити запобігання та протидії зловживання процесуальними правами, в тому числі й у виконавчому провадженні.

До основних заходів неприпустимості зловживання правами учасниками виконавчого провадження необхідно віднести наступні: запобігання, протидії, припинення та притягнення до відповідальності.

Також необхідно зазначити, що «жодна заборона не має сенсу без належного санкціонування, тобто без встановлення відповідальності за її порушення» [179, с. 139]. Така відповідальність також може супроводжуватись накладенням штрафу на особу, яка зловживає своїми правами у виконавчому провадженні. Вважаємо, що для своєчасного, повного та неупередженого виконання рішень у примусовому порядку необхідно закріпити на законодавчому рівні, а саме: у Законі України «Про виконавче провадження», положення про неприпустимість зловживання процесуальними правами із наведенням невичерпного переліку дій, які можуть трактуватись як зловживання правами у виконавчому провадженні. А також на законодавчому рівні закріпити певні заходи для запобігання та протидії зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні, серед яких застосування відповідальності у вигляді накладення штрафу. Якщо говорити про відповідальність у виконавчому провадженні, то вона передбачається у нормах процесуальних кодексів та Закону України «Про виконавче провадження», так, наприклад, у ч.1 ст. 148 ЦПК України зазначено, що «під час здійснення судового контролю за виконанням судового рішення суд може стягнути в дохід державного бюджету з відповідача, боржника чи їх керівників (якщо відповідач, боржник є юридичною особою) штраф у сумі від двадцяти до сорока розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб» [225]. Однак необхідно зазначити, що з аналізу норм цивільного процесуального кодексу, господарського процесуального кодексу тощо, що регулюють контроль за виконанням рішення суду відсутні питання щодо зловживання правами у виконавчому провадженні. Відповідно до п. 19 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» виконавець під час

здійснення виконавчого провадження має право «у разі ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, звертатися до суду за встановленням тимчасового обмеження у праві виїзду боржника - фізичної особи чи керівника боржника - юридичної особи за межі України до виконання зобов'язань за рішенням або погашення заборгованості за рішеннями про стягнення періодичних платежів» [157]. Слід визнати, що «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням» не можна ототожнювати з поняттям зловживання правами у виконавчому провадженні, оскільки вони різні за своєю правовою природою та змістом. Крім того ухилятися від виконання зобов'язань за рішенням може тільки боржник, оскільки саме на боржника покладні такі зобов'язання, а зловживати правами у виконавчому провадженні може як і боржник так і стягувач, так і їх представники тощо.

Отже, необхідно встановити порядок (механізм) притягнення до відповідальності сторін та їх представників за зловживання правами у виконавчому провадженні. Однак вбачається, що при виявленні факту зловживання правами сторони, їх представника, виконавець не має можливості притягнути таких осіб до відповідальності самотійно, оскільки такий факт як «зловживання правами» повинен бути доведений. Крім того виконавець не може самотійно вирішувати таке питання, оскільки в нього недостатньо для цього повноважень. На підставі цього вважаємо за необхідне надати виконавцю як державному так і приватному право на звернення до суду з власною ініціативою, або за клопотанням учасника виконавчого провадження у випадку встановлення факту зловживання правами у виконавчому провадженні для притягнення відповідних осіб до відповідальності. Вважаємо за необхідне запропонувати відповідні зміни до норм законодавства про виконавче провадження, а саме доповнити Закон України «Про виконавче провадження» ст. 19-1 «Неприпустимість зловживання правами» та викласти у такій редакції :

«Стаття 19-1. Неприпустимість зловживання правами

1. Сторони виконавчого провадження та їхні представники повинні добросовісно користуватися своїми правами; зловживання правами не допускається.

2. Зловживання правами у виконавчому провадженні є правопорушення учасників виконавчого провадження (сторін, їх представників) при примусовому виконанні рішень, що здійснюється всупереч завданню та принципам виконавчого провадження з метою отримання певної неправомірної вигоди, у формі діяльності або бездіяльності, з метою отримання певної неправомірної вигоди, наслідком якої є вчинення перешкод щодо примусового виконання рішень або неможливості виконання рішень та заподіяння шкоди правам та інтересам інших осіб.

3. У випадку встановлення зловживання правами стороною її представником щодо виконання рішень суду, виконавець з власної ініціативи або за клопотанням учасників виконавчого провадження звертається до суду, який видав виконавчий документ, для притягнення їх до відповідальності. У провадженні на виконання рішень інших органів (посадових осіб) виконавець звертається до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом.

4. Суд вживає заходів для запобігання зловживанню правами у вигляді накладення штрафу, в порядку та розмірі, передбаченому законодавством».

А також необхідно привести у відповідність норми процесуального законодавства та доповнити ч.1 ст. 148 ЦПК України пунктом 2-1, ч. 1 ст. 135 пунктом 2-1 ГПК України та ч. 1 ст. 149 КАС України пунктом 2-1, і викласти у такій редакції:

«2-1). зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання виконанню рішень».

РОЗДІЛ 4. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОКРЕМИХ УЧАСНИКІВ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ

4.1. Участь прокурора у виконавчому провадженні

Відповідно до ч. 1 ст. 14 ст. Закону України «Про виконавче провадження» прокурор є учасником виконавчого провадження. Формою участі прокурора у виконавчому провадженні є подання заяви про відкриття виконавчого провадження у разі представництва інтересів держави та громадянина у суді (ч.2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження») [157]. Згідно з п. 6 ч. 6 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» «прокурор може брати участь у виконавчому провадженні під час виконання рішень у справі, в якій прокурором здійснювалося представництво інтересів громадянина або держави в суді» [166]. Отже, законодавець передбачає участь прокурора у виконавчому провадженні тільки в тому випадку, якщо він брав участь у судовому провадженні, з метою захисту інтересів держави, громадянина та отримав відповідне рішення по справі, яке підлягає примусовому виконанню. Однак необхідно звернути увагу, що були внесені зміни до Конституції України, відповідно до яких прокуратура в суді здійснює представницьку функцію тільки щодо держави, і то у виключних випадках (ст. 131-1 Конституції України) [88]. Також Перехідні положення до Конституції України передбачають, що «з дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» ...представництво відповідно до закону прокуратурою громадян в судах у справах, провадження в яких було розпочато до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, - до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню» (п. 9 ст. 16-1). Отже, з аналізу Основного закону країни свідчить, що прокурор не має права на звернення до суду в цивільному судочинстві з заявою про захист прав та

інтересів фізичних осіб, а відповідно і немає право на звернення з заявою про відкриття виконавчого провадження щодо останніх.

Незважаючи на конституційні приписи закону щодо здійснення представницьких функцій прокурором, такі зміни не були внесені до інших норм законодавства. Так, наприклад, відповідно до ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво інтересів громадянина або держави в суді [166]. В іншій нормі зазначеного закону передбачено, що «на прокуратуру не можуть покладатися функції, не передбачені Конституцією України» (ч. 3 ст. 2 Закону України «Про прокуратуру»). СК України також передбачає ряд норм відповідно до яких прокурор має право на звернення до суду в інтересах фізичних осіб (ст. 165 СК України; ч. 2 ст. 170 СК України; ст. 240 СК України) тощо [193]. З аналізу вище наведених норм вбачається, що такі норми неповною мірою відповідають Конституції України. Відповідно до п.2 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 01.11.1996 року № 9 зазначено, що «... Конституція України, як зазначено в її ст. 8, має найвищу юридичну силу, а її норми є нормами прямої дії, суди при розгляді конкретних справ мають оцінювати зміст будь-якого закону чи іншого нормативно-правового акту з точки зору його відповідності Конституції і у всіх необхідних випадках застосовувати Конституцію як акт прямої дії» [159]. З цього приводу науковці негативно висловлювались вказуючи, що «...на кінець 2017 року у Законі України «Про прокуратуру» викладені функції прокуратури в застарілій редакції та ставить під сумнів легітимність їх реалізації прокурорами та зумовлює необхідність узгодження законодавства про прокуратуру з Конституцією України» [107, с. 196].

Аналізуючи норми законодавства, Н. В. Волкова зазначає, що «прокурор не має права на звернення до суду з позовною заявою (заявою) в інтересах дитини, а тільки має право продовжувати участь у тих справах, які були відкриті відповідно до його заяви до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [45, с. 62].

Н. А. Сергієнко вважає, що «у контексті можливості відкриття виконавчого провадження за заявою прокурора в разі представництва інтересів громадянина в суді стануть незастосовними із припиненням здійснення прокуратурою функції представництва інтересів громадян у суді» [190, с. 101]. Така точка зору авторки є виправданою та підлягає схваленню. Оскільки прокурор позбавлений права на звернення до суду з метою захисту прав та інтересів громадян, то і звернення до примусового виконання рішення суду у прокурора також не буде можливості відповідно до ч.2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження».

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що прокурор не має права на звернення з заявою про відкриття виконавчого провадження в інтересах фізичних осіб, оскільки такі повноваження не передбачені нормами Конституції України. Однак звертаємо увагу на те, що «якщо є рішення суду, яке підлягає примусовому виконанню, відповідно до якого провадження у суді було відкрито на підставі звернення прокурора щодо захисту фізичної особи до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», то прокурор тільки в цьому випадку має право на звернення з заявою про відкриття виконавчого провадження щодо громадян» [181, с. 55-56].

Також у науковій літературі існує точка зору науковців з приводу того, щоб надати право прокурору на звернення з заявою про відкриття виконавчого провадження у тому випадку, коли він участі у судовому процесі не брав. Такої точки зору дотримується О.В. Драган та аргументує свою позицію тим, що «...це надало б можливість прокурору у разі бездіяльності стягувача бути учасником виконавчого провадження, користуватися визначеними законом правами сторони виконавчого провадження, у т.ч. на оскарження рішень, дії або бездіяльності посадових осіб органів державної виконавчої служби» [64, с. 159]. А. С. Спектор також вважає, що необхідно надати таке право прокурору, оскільки це буде сприяти «захисту інтересів держави у разі

невиконання чи неналежного виконання своїх обов'язків тими стягувачами, які діють від імені держави» [198, с. 329].

Аналізуючи норми законодавства щодо виконавчого провадження, то необхідно зазначити, що відповідно до встановлених законом обмежень щодо повноважень приватних виконавців, що передбачені ч. 2 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження», необхідно зазначити, що прокурор може представляти інтереси тільки держави, вбачається, що у виконавчому провадженні прокурор має право звернення з виконавчим документом до примусового виконання тільки до державного виконавця, оскільки відповідно до вищезазначених норм, приватний виконавець позбавлений права виконувати рішення суду щодо держави тощо. З цього приводу Р. Р. Трагнюк зазначає, «що прокурор на сучасному етапі може здійснювати лише представництво інтересів держави, то й у виконавчому провадженні за його участю боржником або стягувачем неодмінно має виступати держава або ж об'єктом виступає державна власність. У той же час здійснення виконання в таких випадках приватним виконавцем не допускається» [211, с. 104].

Щодо визначення правового статусу прокурора у виконавчому провадженні, то на доктринальному рівні існують дискусії щодо цього. Так, С. Я. Фурса та С. В. Щербак зазначають, що «...прокурора можна віднести до учасників виконавчого провадження, оскільки є очевидним, що він має процесуальні права стягувача. За характером виконуваної в такому разі функції є можливість встановити, що прокурор здійснює представництво [215, с. 107]. Далі науковці приходять до висновку, що «за участі прокуратури за чинним законодавством не можна визнавати зв'язку між представництвом у суді і у виконавчому провадженні. Це самостійні види представництва» [215, с. 110]. М.М. Говоруха, вважає «що прокурор як суб'єкт правовідносин у виконавчому провадженні ініціює відкриття виконавчого провадження саме у випадках представництва інтересів громадянина або держави в суді» [54, с. 10].

Інші науковці, посилаючись на положення Закону України «Про виконавче провадження», приходять до висновку «...що прокурор є особливим

учасником виконавчого провадження, оскільки він бере участь у цьому провадженні лише за умови здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді та відкриття виконавчого провадження на підставі виконавчого документа за його заявою або вступає у виконавче провадження» [18, с. 41].

Однак необхідно зазначити, що прокурор не є представником ні в судовому процесі, ні у виконавчому провадженні. З цього приводу є справедливе зауваження Н.В. Волкової, яка вважає, що «... прокурор не може виступати ні стороною, ні третьою особою, ні представником ... оскільки він захищає не власні права та інтереси, а права та інтереси іншої особи, він має не особисту заінтересованість у розгляді та вирішенні справи, а державний інтерес, оскільки саме держава відповідно основного закону, наділила прокуратуру такою функцією» [49, с. 116]. С. С. Бичкова вказує, що «...законодавець у цьому випадку не дуже вдало використав термін «представництво», оскільки прокурор у будь-якому разі не стає представником і завжди діє від свого імені» [19, с. 292]. Підтримуючи таку думку, необхідно зазначити, що прокурор з власної ініціативи вступає у цивільний процес відповідно до підстав, визначених законом, прокурор діє у суді без доручення (договору), оскільки він діє від імені держави, бере участь у судовому процесі від свого імені, з метою захисту інтересів держави, наділений відповідно до закону всіма правами та обов'язками учасника справи, крім укладення мирової угоди тощо, що по суті відрізняє його від представника в суді.

Крім того таке положення, що прокурор займає правовий статус представника, суперечить і нормам законодавства, зокрема приписам Конституції України, Закону України «Про прокуратуру», ЦПК України, ГПК України тощо, оскільки правничу допомогу мають право надавати тільки представники як у судовому порядку так і виконавчому провадженні. Оскільки все ж таки участь прокурора у виконавчому провадженні пов'язується з участю його у судовому процесі, інакше він позбавлений права на звернення судового рішення до виконання, якщо не брав участі в суді в цій справі, то, зокрема в

цивільному процесі він займає самостійний статус та не може бути представником, оскільки це прямо передбачено нормами законодавства (ч. 4 ст. 61 ЦПК України). Прокурор вступає в цивільний процес відповідно до ст. 56 ЦПК України, та є органом, який має право на звернення до суду з заявою з метою захисту прав та інтересів інших осіб. Відповідно до ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» «прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави в разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу» [166]. Аналізуючи такі законодавчі приписи, необхідно зазначити, що подаючи заяву (позов) до суду прокурор повинен обґрунтувати підстави звернення, оскільки прокурор не може виступати взагалі від усіх суб'єктів владних повноважень. Однак щодо виконавчого провадження законодавство не вимагає від прокурора такого обґрунтування при зверненні та це є зрозумілим, з позиції того, що прокурор може звернутись до виконавчого провадження тільки у випадку, якщо він брав участь у цій справі.

В юридичній літературі визначається значення участі прокурора у виконавчому провадженні та науковці зазначають, що його значення «...полягає в тому, що прийняття рішення юрисдикційними органами не є кінцевим етапом у поновленні порушеного права. Потрібне належне їх виконання, оскільки це суттєво впливає на стан законності та правопорядку» [203, с. 762]. Отже, прокурор, якщо брав участь у судовому процесі має право вчиняти дії щодо його примусового виконання шляхом звернення з виконавчим документом до виконавчого провадження. Необхідно підтримати в цьому разі думку С.О. Малахова, який зазначає, що «процес захисту ініційованого прокуратурою права після ухвалення рішення суду й набрання ним законної сили триває у формі виконавчого провадження, яке є завершальною стадією судового провадження. Адже шляхом виконавчого провадження здійснюється

правозахисна функція держави, через здійснення у виконавчому провадженні остаточного захисту прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб, що є фактичним продовженням правозахисної функції суду» [113, с. 4]. Але таке твердження виправдане тільки з певними зауваженнями, оскільки на даний час прокурор здійснює захист тільки щодо інтересів держави.

Н. А. Сергієнко, досліджуючи правовий статус прокурора у виконавчому процесі, звертає увагу, що «...варто говорити про специфіку прокурора як учасника виконавчого провадження. По-перше, прокурор, хоча і виконує у виконавчому провадженні представницьку функцію, проте діє від свого імені... У разі представництва інтересів держави він реалізує права й обов'язки сторони виконавчого провадження ... По-друге, відповідну функцію представництва закон поклав саме на прокурору. ... По-третє, прокурору не потрібно мати спеціальний документ на посвідчення його повноважень. ... По-четверте, обсяг повноважень та форми їх реалізації щодо прокурора у виконавчому провадженні також специфічні» [190, с. 103].

Визначаючи права та обов'язки прокурора у виконавчому провадженні, необхідно зазначити, що прокурор наділений майже тими ж правами, що і сторона виконавчого провадження відповідно до ч. 1 ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження». Отже, можна констатувати той факт, що прокурор у виконавчому провадженні наділений великим обсягом юридичних можливостей, які притаманні тільки сторонам виконавчого провадження. Однак, законодавець передбачає певні виключення щодо прав прокурора у виконавчому провадженні, а саме відповідно до ч. 2 ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження» право на укладання мирової угоди передбачено тільки для сторін. Отже, прокурор позбавлений права на укладання мирової угоди у виконавчому провадженні.

Також необхідно звернути увагу, що відповідно до ч. 1 ст. 19 Закону «Про виконавче провадження» передбачено його право на оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавця в порядку, встановленому законом.

Підсумовуючи все вищенаведене, необхідно зазначити, що прокурор є самостійним учасником виконавчого провадження, який наділений відповідно до закону певним комплексом прав та обов'язків учасника виконавчого провадження, крім права на укладення мирової угоди, здійснює представницькі функції щодо захисту інтересів держави у виконавчому провадженні від свого імені, у випадку, якщо він приймав участь у судовому порядку щодо цього рішення, яке підлягає примусовому виконанню та відповідно до якого має право на вчинення дій щодо примусового виконання шляхом звернення з виконавчим документом до Державної виконавчої служби.

4.2. Представництво у виконавчому провадженні

Конституція України гарантує кожній особі право на професійну правничу допомогу та вільний вибір захисника своїх прав (ст. 59) [88]. Відповідно до ч. 1 ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» «сторони можуть реалізувати свої права і обов'язки у виконавчому провадженні самостійно або через представників» [157].

Варто зауважити, що законодавець не надає визначення поняття представництва у виконавчому провадженні, тому в доктрині права таке питання є досить дискусійним.

Аналізуючи різні точки зору науковців щодо визначення поняття представництва у виконавчому провадженні, можна виділити декілька підходів до розуміння цього поняття. Так, одні автори вважають «представництво у виконавчому провадженні – це правовідносини, в силу яких одна сторона (представник) бере участь у виконавчому провадженні від імені та в інтересах іншої особи (особи, яку представляють, зазвичай сторони)» [23, с. 56]. Інші, що «представництво у виконавчому провадженні є процесуально-правовим засобом, який забезпечує реалізацію стягувачем і боржником своїх прав і виконання обов'язків, а також сприяє органу державної виконавчої служби неупереджено, своєчасно, повно вчиняти виконавчі дії» [235, с. 22]. Отже, з вище наведених визначень спостерігається певна дискусії серед науковців, а

саме поняття представництва у виконавчому провадженні визначають через «правовідносини» [224, с. 201-202], через – «процесуальну діяльність представника» [233, с. 155]. Також в доктрині права зустрічаються точки зору науковців, які визначають представництво у виконавчому провадженні як «процесуально-правовий засіб» [235, с. 22], «спосіб захисту інтересів інших осіб» [70, с. 111] тощо.

Досліджуючи поняття представництва у виконавчому провадженні С. В. Щербак звертає увагу «...що дефініція представництва через процесуальну діяльність як у цивільному, так і у виконавчому процесі не є ключовою ознакою процесуального представництва, адже в ньому взаємодіє ціла низка як процесуальних, так і матеріальних прав та обов'язків, які мають здійснювати довіритель і представник, а в такому разі увага звертається на активну правову позицію представника та не акцентується на правах та обов'язках, які виникають в межах правовідносин між представником і державною виконавчою службою, а також між державною виконавчою службою та особою, представництво інтересів якої здійснюється» [238, с. 44]. Далі авторка приходить до висновку, що «...процесуальне представництво у виконавчому процесі можна розглядати як самостійний інститут виконавчого процесуального права (виконавчого процесу), що характеризується власною метою, суб'єктним складом, характером правовідносин, що виникають між представником та особою, представництво інтересів якої здійснюється, підставами виникнення, наслідками вчинення процесуальних дій» [238, с. 44-45]. Така точка зору авторки щодо визначення представництва як самостійного інституту виконавчого провадження є слушною та заслуговує на увагу.

Н. В. Волкова підтримує точку зору науковців, які визначають представництво у виконавчому провадженні через правовідносини [46].

Також необхідно зазначити, що більшість позицій науковців, визначаючи поняття представництва у виконавчому провадженні, зводяться до того, що представництво можливе тільки щодо сторін (стягувача та боржника), що підтверджується й нормами законодавства відповідно до ст. 16 Закону України

«Про виконавче провадження». Однак з таким положенням деякі науковці не погоджуються «...з огляду на те, що саме з представництвом пов'язується право на надання правової допомоги, значна кількість інших суб'єктів виконавчих процесуальних правовідносин, причому як тих, що мають у справі юридичний інтерес, так і тих, що його не мають, також можуть потребувати правової допомоги адвоката, а відтак і права на представництво» [196, с. 94]. Свою позицію науковець аргументує тим, що «значна кількість тих суб'єктів, які є юридично незаінтересованими у наслідках виконавчого провадження, також потребують правової допомоги адвоката, як, наприклад, зберігачі майна, яким виконавець передає на зберігання арештоване майно боржника» [196, с. 94].

В юридичній літературі також міститься дискусія щодо визначення, які саме правовідносини пов'язані з представництвом у виконавчому провадженні. Так, одні науковці стверджують, що «представництво у виконавчому провадженні пов'язане лише з матеріальними, а не процесуальними правовідносинами» [235, с. 21]. С. В. Щербак з цього приводу зазначає, що «поняття процесуального представництва у виконавчому процесі включає й комплекс правовідносин, що виникають між стороною виконавчого процесу (стягувачем або боржником) та уповноваженим нею представником» [238, с. 44]. Такої ж позиції дотримується й В. В. Цюра та вважає, що «представництво є комплексним міжгалузевим інститутом, який дозволяє ефективно врегулювати відповідні відносини в рамках різних інститутів (галузей)» [227]. Н. В. Волкова стверджує, що «у виконавчому провадженні представництво є процесуальним-правовим інститутом» [46].

Частиною 1 ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що «особиста участь фізичної особи у виконавчому провадженні не позбавляє її права мати представника, крім випадку, коли боржник згідно з рішенням зобов'язаний вчинити певні дії особисто» [157].

Крім того, необхідно звернути увагу на приписи вище наведеної норми щодо обмеження права боржника на представництво. З цього приводу слушною

є позиція О. О. Дерій, яка зазначає «...що якщо буквально тлумачити цю статтю, то вбачається, що боржник у випадку, якщо згідно з рішенням він зобов'язаний вчинити певні дії особисто та особисто бере участь у виконавчому провадженні, не може мати представника навіть для реалізації своїх прав, передбачених законодавством. Разом із тим, якщо боржник у випадку, що розглядається, не бере особисто участь у виконавчому провадженні, то права на представника він має. Краще було б прописати цю норму таким чином, що боржник не має права діяти через представника в частині виконання обов'язку, покладеного рішенням на нього особисто, а не заборонити йому мати представника взагалі» [63, с. 69]. Таку точку зору підтримує О. С. Снідевич та додатково аргументує, що «дійсно, право боржника на представництво у виконавчому провадженні загалом не може бути пов'язане з тими чи іншими обмеженнями на вчинення боржником визначених рішенням дій через представника. Боржник у виконавчому провадженні має, наприклад, багато процесуальних прав, здійснення чи виконання яких можливе через представника ... Немає жодних перешкод для того, щоб боржник міг реалізувати зазначені права через представника» [196, с. 94].

Аналізуючи таку норму Н. А. Сергієнко вважає, що «буквального тлумачення наведених положень матимемо умовивід, що у виконавчих провадженнях щодо виконання рішень, за якими боржник зобов'язаний вчинити певні дії особисто, він не може мати представника. Однак таке твердження абсурдне. Адже, відповідно до ст. 59 Конституції України, кожен має право на професійну правничу допомогу» [190, с. 101].

Відповідно до рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009 у справі № 1-23/2009 «реалізація кожним права на правову допомогу не може залежати від статусу особи та характеру її правовідносин з іншими суб'єктами» [174].

Такої ж позиції підтримується С. Я. Фурса та зазначає, що «коли особа зобов'язана до вчинення певних дій, які вона має вчинити особисто, участь

представника поряд із нею не може заборонятись законом, особливо, якщо потребує допомоги адвоката або сторонньої особи [69, с. 246].

Якщо розглянути права боржника у виконавчому провадженні, то боржник має права, які може здійснювати через представника незалежно від вчинення певних дій, які боржник повинен вчинити особисто. Це можуть бути такі права як: право заявляти відводи у випадках передбачених законом, право на ознайомлення з матеріалами виконавчого провадження, право робити з них виписки, знімати копії, право на оскарження рішень, дії або бездіяльність виконавця тощо. Отже, вважаємо, що боржник має право на представництво у виконавчому провадженні, крім тільки випадку виконання зобов'язання щодо вчинення певної дії ним особисто, яка визначена рішенням, оскільки через специфіку зобов'язання вчинити їх ніхто не може крім боржника. До таких дій О. О. Дерій відносить: «1) поновлення на роботі; 2) відібрання дитини; 3) виселення боржника; 4) вселення стягувача». Далі авторка стверджує, що «за цими категоріями проваджень Закон України «Про виконавче провадження» не забороняє мати представника, проте вчинення дій (або утримання від їх вчинення), які свідчать про виконання рішення суду чи іншого органу (посадової особи), вимагається саме від боржника, а не від адвоката чи представника. В усіх інших випадках закон не передбачає виконання рішення боржником особисто, а тому можемо стверджувати, що виконання може здійснюватися від імені боржника адвокатом чи представником» [63, с. 69]. З таким твердженням не погоджується О. С. Снідевич та зазначає, що «у зазначених випадках лише рішення про поновлення на роботі виглядає таким, що може бути виконане лише особисто боржником, але й воно має свою специфіку, яка полягає в тому, що боржниками за такими рішеннями є, як правило, юридичні особи, які можуть діяти, зокрема, й через представника. Усі інші рішення (про відібрання дитини, виселення боржника чи вселення стягувача) є рішеннями, виконання яких не потребує вчинення боржником жодних дій» [196, с. 95].

Крім того, необхідно зазначити, що таке обмеження, яке передбачено ч. 1 ст. 16 Закону «Про виконавче провадження» стосується обмежень тільки матеріально-правового характеру, наприклад, коли відповідно до рішення боржник зобов'язаний вчинити певну дію щодо виконання договору, який має бути виконаний особисто боржником (договір про виконання роботи чи надання послуги тощо). Однак це жодним чином не може обмежувати права боржника на правничу допомогу через представника, який буде діяти поряд з ним у виконавчому провадженні.

При дослідженні представництва у виконавчому провадженні виникає необхідність розгляду питання про те, хто може бути представником сторони у виконавчому провадженні, оскільки законодавством про виконавче провадження не врегульовує це питання. В ч.1 ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено, що сторони мають право на представника або можуть приймати участь самотійно для реалізації своїх прав та обов'язків у виконавчому провадженні. Та тільки щодо представництва юридичних осіб законодавець у в.ч.ч. 2-3 ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює коло осіб, які можуть представляти інтереси юридичних осіб у виконавчому провадженні та такий перелік є доволі обширний, а саме хто може бути представником фізичної особи не встановлено. Законодавець зазначає тільки перелік осіб, які не можуть бути представниками у виконавчому провадженні (ст. 17 Закону України «Про виконавче провадження»).

Необхідно звернути увагу, що інститут судового представництва зазнав значних змін внаслідок проведення конституційної реформи в частині правосуддя, зокрема щодо «монополії адвоката». Щодо доцільності запровадження такої монополії Д.В. Кухнюк зазначав, що це необхідно для «покращення якості правосуддя, розвантаження судів від очевидно некомпетентних дій учасників судочинства, запровадженні єдиних високих професійних стандартів судового представництва, сприяння ефективному забезпеченню прав і гарантій учасників процесу та реалізації права на

справедливий суд, сприяння реалізації принципу рівності можливостей у змагальному процесі, запобігання зловживань та корупції в судах тощо» [103, с. 69]. Н. В. Волкова звертає увагу на зміни, які відбулися в інституті судового представництва та зазначає, що «серед основних змін цивільного процесуального законодавства України щодо представництва у суді ... значних змін зазнали норми цивільного процесуального законодавства щодо визначення осіб, які можуть бути представниками у суді. Крім того, необхідно зазначити, що відповідно до внесених змін до Конституції України, виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді (ст. 131-2)» [45, с.139]. Аналогічне положення міститься також ч. 2 ст. 15 ЦПК України та ч. 2 ст. 16 ГПК України, де зазначається, що «представництво у суді як вид правничої допомоги здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом» [56; 225]. Відповідно до ст. 60 ЦПК України «представником у суді може бути адвокат або законний представник та особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність під час розгляду спорів, що виникають з трудових відносин, а також справ у малозначних спорах (малозначні справи)» [225]. Схоже положення міститься і у ст. 58 ГПК України [56].

Отже, у судовому порядку представником може бути адвокат або законний представник і тільки в малозначних справах представником може бути фізична особа, яка досягла вісімнадцяти років та має цивільну процесуальну дієздатність.

Така «монополія адвоката» як у судовому представництві, в виконавчому провадженні не простежується, та взагалі в нормах законодавства про виконавче провадження не міститься положення хто саме може бути представником у виконавчому провадженні, тому вважається, що будь яка особа, яка досягла вісімнадцяти річного віку та має повну цивільну дієздатність може бути представником у виконавчому провадженні.

Однак необхідно зазначити, що виконавче провадження реалізує мету судочинства, а саме: захист прав та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів

юридичних осіб та інтересів держави. І як справедливо вказує на це Н. В. Волкова, що «ефективність судової та інших форм захисту порушених, невизнаних, оспорювальних прав, свобод та інтересів фізичних осіб залежить не тільки від нормативно-правового регулювання, а й від правильного застосування норм права та максимального забезпечення реального виконання прийнятих судом та іншими юрисдикційними органами рішень ... Виконання судового рішення є заключним етапом юрисдикційної діяльності. Без реалізації цієї стадії втрачається сенс попередньої діяльності судових та інших органів» [50, с. 135]. З цього приводу також слушно зазначає В. І. Бобрик, що «ефективність правосуддя в конкретній справі прямо залежить від виконання судових рішень, завдання суду ... в цивільному судочинстві не обмежуються ухваленням судових рішень...» [25, с. 45]. Справедливим є виказуванням з цього приводу О.С. Снідевич «монополія адвокатів на судове представництво без монополії у виконавчому провадженні виглядає незавершеною» [196, с. 96].

Отже, задля ефективного виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) та з метою запровадження єдиних високих професійних стандартів представництва у виконавчому провадженні, забезпечення захисту прав та гарантій сторін у виконавчому провадженні тощо, необхідно запровадити саме представництво адвокатом у виконавчому провадженні, та у виключних випадках представником у виконавчому провадженні може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має повну цивільну дієздатність, у разі, якщо вона приймала участь у суді як представник у малозначних справах та отримала відповідне рішення по справі, що підлягає примусовому виконанню. Щодо представництва юридичних осіб, то як вже зазначалось, законодавець визначає, хто може представляти їх інтереси у виконавчому провадженні, що є доволі обґрунтованим (ч.ч.2-3 с. 16 Закону України «про виконавче провадження»).

На підставі здійсненого аналізу норм законодавства варто зазначити про необхідність внесення відповідних змін до Закону України «Про виконавче

провадження» та доповнення окремою нормою зазначений закон, та викласти у такій редакції:

«Стаття 16-1. Особи, які можуть бути представниками у виконавчому провадженні

1. Представником у виконавчому провадженні може бути адвокат або законний представник.

2. Представником у виконавчому провадженні може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має повну цивільну дієздатність, у разі якщо вона брала участь у суді як представник у малозначних справах та отримала відповідне рішення по справі, що підлягає примусовому виконанню».

Аналізуючи норми Закону України «Про виконавче провадження», встановлено, що зазначений закон не в повній мірі відображує правовий статус представника у виконавчому провадженні. У ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» визначається представництво сторін у виконавчому провадженні; у ст. 17 Закону України «Про виконавче провадження» надається перелік осіб, які не можуть бути представниками; у ч. 3 ст. 19 визначено перелік прав представника як інших учасників виконавчого провадження («інші учасники виконавчого провадження мають право надавати додаткові матеріали, заявляти клопотання, брати участь у вчиненні виконавчих дій, надавати усні та письмові пояснення, заперечувати проти клопотань інших учасників виконавчого провадження та користуватися іншими правами, наданими законом»), які не відповідають правовому статусу представника у виконавчому провадженні.

Отже можна прийти до висновку, що істотні положення щодо участі представника у виконавчому провадженні, такі як межі повноваження адвоката, права та обов'язки представника та інші – відсутні, що у свою чергу призводить до певних труднощів при примусовому виконанні рішень.

Однак, деякі положення щодо представництва у виконавчому провадженні містяться в п.10 Інструкції з організації примусового виконання рішень, а саме «повноваження представників сторін, які беруть участь у

виконавчому провадженні, мають бути посвідчені такими документами: довіреністю фізичної особи; довіреністю юридичної особи або документами, що посвідчують право представництва юридичної особи (документом про призначення керівником юридичної особи тощо); рішенням про призначення опікуном, піклувальником чи управителем спадкового майна; довіреністю; ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, виданим відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» [74]. Щодо меж повноважень представника у виконавчому провадженні, то вони також визначені у п.10 вищенаведеної Інструкції.

Щодо означеного питання, то існує правова позиція Великої Палати Верховного Суду, зокрема у постанові від 05 грудня 2018 року № П/9901/736/18 (11-989зай18) вказано, «що ордер є самостійним документом, що підтверджує повноваження адвоката» [140].

Отже, щоб зрозуміти сутність та визначити поняття представництва у виконавчому провадженні необхідно визначити характерні риси представництва у виконавчому провадженні, до яких необхідно віднести :

По-перше, між представником і довірительом виникають правовідносини, на підставі яких представник здійснює виконавчі дії. Такі правовідносини можуть виникнути з наступних підстав: 1) волевиявлення довірителя та представника, відображене в договорі. Якщо особа, яку представляють, є дієздатною, то представництво в суді може виникнути тільки за наявності волевиявлення з боку цієї особи про ведення справи через представника, а з іншого боку, – згоди представника представляти інтереси цієї особи при виконанні рішення суду або інших не юрисдикційних органів; 2) юридичні факти, вказані в законі (наявність родинних зв'язків) або адміністративний акт (юридичною підставою виникнення представництва у виконавчому провадженні може бути рішення суду або акт органу опіки і піклування про призначення опікуна чи піклувальника (ст. ст. 60, 61 ЦК України). Відповідно

до ч. 2 ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» «діти та особи, визнані судом недієздатними реалізують свої права та виконують обов'язки, пов'язані з виконавчим провадженням, відповідно до вимог закону через своїх законних представників»; 3) акт уповноваженого органу юридичної особи, відповідно до якого певній особі дозволяється діяти як представнику. Так, ч. 3 ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що «представництво юридичних осіб у виконавчому провадженні здійснюється їх керівниками чи органами, посадовими особами, які діють у межах повноважень, наданих їм законом чи установчими документами юридичної особи, або через представників юридичної особи».

По-друге, під час проведення виконавчих дій, як справедливо зазначає В.В. Цюра, «представник не має власного матеріально-правового інтересу у виконанні рішення» [227], а має тільки процесуально-правовий інтерес. Також представник представляє інтереси сторони виконавчого провадження і сприяє реалізації її прав та обов'язків та здійснює виконавчі дії від імені та в інтересах сторони виконавчого провадження, яку він представляє. Представник наділений правами та обов'язками сторони у виконавчому провадженні, яку представляє і в результаті своїх дій створює права та обов'язки для неї. Крім того представник вчиняє дії в обсязі повноважень, наданих йому відповідно до закону або договору. Правова позиція представника не може суперечити правовій позиції сторони виконавчого провадження.

По-третє, метою представництва у виконавчому провадженні є сприяння реалізації прав і виконання обов'язків сторони та надання правової допомоги щодо ефективного виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), а реалізація вище зазначеної мети і є завданням представництва у виконавчому провадженні.

За викладених обставин, вважаємо, що представництво у виконавчому провадженні є самостійним правовим інститутом. Представництво у виконавчому провадженні – це правовідносини, на підставі яких представник здійснює дії щодо ефективного виконання судових рішень та рішень інших

органів (посадових осіб) від імені та в інтересах сторони виконавчого провадження (стягувача або боржника), з метою захисту його прав, свобод та інтересів в обсязі повноважень, наданих йому відповідно до закону або договору.

4.3. Інші учасники виконавчого провадження

Відповідно до ч. 1 ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження», законодавець відносить таких суб'єктів як: експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання тощо до учасників виконавчого провадження, що не відповідає їх правому статусу, який вони займають у виконавчому провадженні про що мова йшла раніше.

Згідно з ч. 2 ст. 14 Закону України «Про виконавче провадження», «для проведення виконавчих дій виконавець за потреби залучає понятих, працівників поліції, представників органів опіки і піклування, інших органів та установ у порядку, встановленому цим Законом» [157].

Крім того, щодо вищезазначених суб'єктів виконавчого провадження майже немає комплексних наукових досліджень, порівняльно із дослідженням правового статусу державних і приватних виконавців, сторін виконавчого провадження або повноважень суду у виконавчому провадженні тощо. В юридичній літературі, як правило, тільки з приводу окремих учасників виконавчого провадження розглядаються деякі питання, що безпосередньо стосуються їх правового статусу у виконавчому провадженні, у зв'язку з цим виникає потреба в дослідженні більш детально таких суб'єктів виконавчого провадження як спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, а також осіб, яких залучають виконавці для участі (поятих, працівників поліції, представників органів опіки і піклування, інших органів та установ тощо).

Залучення експерта, спеціаліста, перекладача, суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання та ін. при здійсненні виконавцями примусових дій щодо виконання рішень є важливим інструментом для

забезпечення законності, об'єктивності та ефективності виконання рішень у примусовому порядку.

Щодо зазначених суб'єктів, то вони не мають юридичної заінтересованості, вони, як правило, залучаються до сприяння та проведення виконавчих дій. Є. О. Ятченко, досліджуючи зміст положень статей 13, 14 та 15 Закону України «Про виконавче провадження» приходить до висновку, «...що експерт, спеціаліст, суб'єкт оціночної діяльності – суб'єкт господарювання та перекладач, так само як і поняті, залучаються для проведення виконавчих дій, вони не повинні мати юридичної заінтересованості у наслідках виконавчого провадження, зміст їхньої діяльності у виконавчому провадженні має епізодичний характер і зводиться до сприяння у провадженні виконавчих дій» [246, с. 238].

Експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання тощо наділені певним обсягом прав та обов'язків у виконавчому провадженні. Відповідно до ч. 1. ст. 20 Закону України «Про виконавче провадження» «для з'ясування та роз'яснення питань, що виникають під час здійснення виконавчого провадження і потребують спеціальних знань, виконавець виносить постанову про залучення експерта або спеціаліста (кількох експертів або спеціалістів), а для проведення оцінки майна - суб'єктів оціночної діяльності - суб'єктів господарювання» [157].

Аналізуючи норми Закону України «Про виконавче провадження», встановлено, що законодавець майже не розмежує таких суб'єктів як експерта та спеціаліста та у ч. ч. 2-4 ст. 20 Закону України «Про виконавче провадження» зазначає, що «експертом або спеціалістом може бути будь-яка дієздатна особа, яка має необхідні знання, кваліфікацію та досвід роботи у відповідній галузі. Експерт або спеціаліст зобов'язаний надати письмовий висновок, а суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання - письмовий звіт з питань, що містяться в постанові, протягом 15 робочих днів з дня ознайомлення з постановою виконавця. Цей строк може бути продовжений до 30 робочих днів за погодженням з виконавцем. Експерт або

спеціаліст зобов'язаний надавати усні рекомендації щодо дій, які виконуються в його присутності. Експерт, спеціаліст і суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання мають право на винагороду за надані ними послуги. Винагорода та інші витрати, пов'язані з проведенням експертизи, наданням висновку спеціаліста або звіту суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання, належать до витрат виконавчого провадження» [157].

Однак, в ч. 5 ст. 20 Закону України «Про виконавче провадження» кримінальну відповідальність несе тільки експерт на відміну від спеціаліста. Отже, одна із відмінностей між експертом і спеціалістом у виконавчому провадженні є відповідальність експерта, а саме: кримінальна відповідальність, яка настає «за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків під час здійснення виконавчого провадження, надання завідомо неправдивого висновку під час здійснення виконавчого провадження, про що він має бути попереджений виконавцем». Також відповідальність за недостовірну чи необ'єктивну оцінку майна передбачена для суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, яку він несе в порядку, встановленому законом, а оцінювач - кримінальну відповідальність. Позитивним є твердження М. М. Мальського про «необхідність законодавчого закріплення відповідальності експерта зумовлена наслідками, які можуть бути спричинені недобросовісними діями або недбалістю такого експерта. Наприклад, наявність письмового висновку експерта, як і суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання, щодо неможливості чи недоцільності реалізації арештованого майна боржника у зв'язку із значним ступенем його зношення, пошкодженням є підставою для зняття арешту з майна. Зазначене, очевидно, може бути використано на користь заінтересованої сторони виконавчого провадження у випадку необ'єктивності експерта» [116, с. 90].

Вважаємо, що все ж таки необхідно було б розмежувати правовий статус експерта та спеціаліста у виконавчому провадженні на законодавчому рівні. Як вже зазначалось вище, майже в кожних приписах норм Закону України «Про виконавче провадження» простежується, що правовий статус експерта

врегулюється разом з правовим статусом спеціаліста. На це звертають також увагу і науковці, які зазначають, що «...критерії розмежування їхнього правового статусу не прослідковуються, не дивлячись на те, що залучення таких осіб у виконавче провадження є не досить дешевим задоволенням, за яке врешті-решт вимушений платити боржник» [118, с. 45]. Н. А. Сергієнко також звертає на недоліки законодавчого регулювання участі експертів, спеціалістів, суб'єктів оціночної діяльності у виконавчому провадженні та зазначає, що «з таких формулювань не зрозуміло, в яких випадках за наявності потреби з'ясування та роз'яснення питань, що виникають під час здійснення виконавчого провадження і потребують спеціальних знань, необхідно залучати експерта, а в яких спеціаліста. Артикулювання наведено лише щодо суб'єкта оціночної діяльності – для проведення оцінки майна. Між тим, не варто забувати, що визначення вартості об'єктів дослідження – майна може бути здійснено і через проведення експертизи (зокрема, товарознавчої)» [187, с. 217]. М. М. Мальський приходить до висновку, що «закон не містить чіткого розмежування випадків, коли необхідне є залучення експерта, а коли – спеціаліста» [116, с. 89]. Далі в своєму дослідженні науковець також не розмежує підстави залучення експерта від спеціаліста та зазначає, що «видається доцільним залучення експерта або спеціаліста у разі необхідності оцінки майна у випадку, якщо ринкову вартість такого майна визначити в Україні складно або неможливо...» [116, с. 91].

Досліджуючи такі поняття як «експерт», «спеціаліст» та «суб'єкт оціночної діяльності», О. А. Селіванов зазначає, що «основним завданням експерта є підготовка експертного висновку, який слугує основою для прийняття рішень у виконавчому провадженні. Спеціаліст, на відміну від експерта, не складає висновків, але надає консультації та іншу технічну допомогу при здійсненні виконавчих дій. Його функції можуть включати підготовку технічних умов, проведення обстежень та інших процедур, що вимагають спеціальних знань. Суб'єкт оціночної діяльності є юридичною або фізичною особою, що має відповідні ліцензії та сертифікати для здійснення

оцінки майна» [185, с. 30]. Однак відповідно до ч. 3 ст. 20 Закону України «Про виконавче провадження» «експерт або спеціаліст зобов'язаний надати письмовий висновок», тому висловлювання науковця, що «...спеціаліст на відміну від експерта, не складає висновків» не узгоджується з законодавчими приписами.

Д. Г. Глушкова, здійснивши дослідження участі спеціаліста при виконанні судових рішень вказує, що «спеціаліст покликаний сприяти державному виконавцю у проведенні виконавчих дій шляхом застосування власних спеціальних знань і технічних навичок, набутих внаслідок оволодіння спеціальною освітою, отриманого досвіду або кваліфікації. Спеціаліст не обов'язково повинен мати відповідну освіту за дипломом, на відміну, скажімо, від перекладача. Припустимим є набуття ним знань і навичок через досвід роботи в певній галузі» [52, с.104]. Далі науковець встановлює в яких випадках доцільніше залучати спеціаліста, зокрема: «проведення фото- та відеозйомки під час проведення виконавчих дій; надання технічної допомоги при примусовому відкритті приміщень; оцінка майна, що ускладнена запереченням проти оцінки, проведеної виконавцем або стороною; оцінка предметів, яку складно провести виконавцю самотійно; консультації спеціаліста щодо зберігання описаного майна; залучення спеціаліста-кінолога, ветеринара при примусовому виселенні; залучення спеціаліста-педагога під час виконання рішення суду про відібрання дитини» [52].

Взагалі про інший підхід до визначення ролі експерта у виконавчому провадженні зазначає С. Уварова, яка вважає, що «роль експерта в ході вчинення виконавчих дій...дещо відмінна від тієї, які він відіграє під час розгляду справи в суді, оскільки не існує потреби у висновку експерта. У зв'язку з цим убачається, що він скоріше виконує функції спеціаліста в ході виконавчого провадження» [212, с. 158].

Питання залучення експертів та спеціалістів також врегульовано Інструкцією з організації примусового виконання рішень затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5 [74].

Необхідно звернути увагу, що Інструкція на відміну від Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що виконавець не тільки з власної ініціативи має право відповідно до своєї постанови призначити експерта, спеціаліста, суб'єктів оціночної діяльності – суб'єктів господарювання призначити, а також за заявою сторін.

А в абз. 3 п.19 VIII Інструкції зазначеної постанови «з метою належного визначення вартості окремих видів майна виконавець може в установленому порядку залучати до процесу опису майна експертів чи спеціалістів». Також, до положень Інструкції виконавець має право залучити експертів у межах здійснення виконавчих дій щодо виконання виконавчих написів, вчинених на аграрних розписках відповідно, а саме у п. 9 розділу XI Інструкції вказано, що «якщо стягувачем та боржником не досягнуто згоди щодо якості предметів, що підлягають передачі стягувачу згідно з виконавчим документом / майна, що становить предмет застави за аграрною нотою, яке підлягає передачі стягувачу згідно із спеціальною випискою з Реєстру аграрних нот, виконавець виносить постанову про відкладення виконавчих дій у порядку, передбаченому ст. 32 Закону, та залучає для визначення якості предмета застави аграрної розписки / аграрної ноти експертну установу, зазначену в аграрній розписці / організацію, зазначену в аграрній ноті. У разі якщо в аграрній розписці / аграрній ноті не визначено експертну установу / організацію для вирішення спорів щодо якості майна, що становить предмет застави за аграрною нотою, або на день виникнення спору вона не має відповідно до законодавства повноважень здійснювати необхідні експертизи, виконавець за заявою сторін або з власної ініціативи призначає своєю постановою експерта в порядку, визначеному Законом» [74].

Отже, аналізуючи норми Закону України «Про виконавче провадження», встановлено, що в ньому відсутні положення, які передбачали б перелік виконавчих дій, під час яких можливе залучення експерта, а в яких – спеціаліста, тільки в деяких положеннях Інструкції з організації примусового виконання рішень містяться вказівки на залучення тих чи інших суб'єктів,

зокрема залучення експертів при здійсненні виконавчих дій у межах виконання виконавчих написів, вчинених на аграрних розписках.

Якщо розглянути законодавство про виконавче провадження наприклад, Молдови, то на відміну від українського законодавства Виконавчий кодекс Республіки Молдова передбачає різні підстави залучення експерта і спеціаліста. Так, відповідно до ст. 56 Виконавчого кодексу Республіки Молдова «для роз'яснення питань, що виникають при вчиненні виконавчих дій, судовий виконавець за власною ініціативою або за заявою боржника або стягувача може розпорядитися про участь у виконавчому провадженні одного, а за необхідності - кількох спеціалістів. Як спеціаліст може брати участь особа, яка володіє необхідними знаннями у відповідній галузі, не заінтересована в результатах здійснюваних дій і не перебуває у родинних стосунках з учасниками виконавчого провадження. Спеціаліст дає висновок в усній чи письмовій формі» [39]. Згідно з ч. 1 ст. 58 Виконавчого кодексу Республіки Молдова «для роз'яснення питань, що виникають у виконавчому провадженні і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла та інших сферах, судовий виконавець з власної ініціативи або за заявою боржника або стягувача може призначити експертизу» [39].

Отже, таке розмежування підстав залучення експертів та спеціалістів у виконавчому провадженні було би за доцільне запровадити у нормах нашого законодавства.

Крім того, необхідно зазначити, що на практиці, як правило, спеціаліста залучають як особу, яка володіє спеціальними знаннями і навичками застосування технічних засобів, і може надавати консультації та роз'яснення питань, що виникають при вчиненні виконавчих дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень тощо). Так, наприклад, якщо на виконанні знаходиться рішення суду про звернення стягнення на врожай, то виконавець може залучити спеціаліста - агронома для правильного визначення сорту, врожайності, так само можуть залучатись інженери-геодезисти для здійснення топографо-геодезичних і

картографічних робіт тощо. Тоді як експертами можуть бути особи, які мають відповідну освіту, кваліфікацію, науковий або практичний досвід, володіє спеціальними знаннями в певній галузі науки або техніки, ремесла, яка залучається для проведення досліджень, що вимагають професійних знань при вчиненні виконавчих дій та на відміну від спеціаліста несуть кримінальну відповідальність за необґрунтовану відмову від участі під час здійснення виконавчого провадження і або за свідомо помилковий висновок.

На підставі вищенаведеного вважаємо за необхідне визначити підстави залучення експерта та спеціаліста до участі у виконавчому провадженні. Отже, підставами залучення спеціаліста до участі у виконавчому провадженні є роз'яснення питань та надання технічної допомоги, що виникають при вчиненні виконавчих дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень тощо), а підставами залучення експерта – є роз'яснення питань, що виникають у виконавчому провадженні і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла та інших сферах.

Щодо суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання, то, як вже зазначалось, його участь у виконавчому провадженні необхідна для проведення оцінки майна. Згідно з абз. 2 п. 19 розділу VIII Інструкції з організації примусового виконання рішень, «у випадках, передбачених абз. 2 ч. 3 ст. 57 Закону, виконавець для оцінки майна залучає суб'єкта оціночної діяльності – суб'єкта господарювання». Відповідно до абз. 2 ч. 3 ст. 57 Закону України «Про виконавче провадження», «для проведення оцінки за регульованими цінами, оцінки нерухомого майна, об'єктів незавершеного будівництва, майбутніх об'єктів нерухомості, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових суден виконавець залучає суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання». Виконавець має право залучити суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання для проведення оцінки майна у тих випадках, коли визначити вартість майна

(окремих предметів) складно (ч. 4 ст. 57 Закону України «Про виконавче провадження»).

Також заслуговує уваги, що приписи ч. 1 ст. 10 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», передбачають договірний порядок взаємодії між суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання та замовником оцінки (крім як, коли оцінка проводиться на підставі ухвали суду про призначення відповідної експертизи щодо оцінки майна). Н. А. Сергієнко з цього приводу зауважує, що «...необґрунтованими виглядають приписи діючої редакції ч. 1 ст. 20 Закону України «Про виконавче провадження» про те, що виконавець виносить постанову саме про залучення суб'єктів оціночної діяльності - суб'єктів господарювання для проведення оцінки. Більш обґрунтованим видається формулювання про призначення виконавцем оцінки майна» [187, с. 218].

Щодо участі перекладача, то його участь у виконавчому провадженні передбачена ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження». Участь перекладача у виконавчому провадженні є гарантією права на використання стороною виконавчого провадження рідної мови, за умов, що він не володіє або недостатньо володіє українською мовою відповідно до якої здійснюється виконавче провадження. Відповідно до ст. 2 Загальної декларації прав людини передбачено, що «жодна людина не може бути обмежена у своїх правах залежно від мови» [67]. Це стосується і виконавчого провадження (ст. 21 Закон України «Про виконавче провадження»). Конституцією України встановлено, що державною мовою в Україні є українська мова (ст. 10). Статус української мови як державної є складовою конституційного ладу держави нарівні з її територією, столицею, державними символами. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Перекладач у виконавчому провадженні бере участь, якщо виконавець або сторона виконавчого провадження визнає за необхідне залучення перекладача до участі. Якщо сторона потребує послуг перекладача, то

виконавець надає їй строк, який не може бути більше ніж 10 робочих днів, для залучення перекладача до участі у виконавчому провадженні. Якщо сторона не здійснює такі дії, то його може призначити виконавець, про що виносить постанову(ч. 2 ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження»).

Відповідно до законодавчих приписів «перекладачем може бути будь-яка дієздатна особа, яка володіє мовами, знання яких є необхідним для перекладу» (ч. 1 ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження»). При цьому наявність у перекладача спеціальної освіти, документів, що підтверджують кваліфікацію, закон не вимагає, що є також певним упущенням. Як правило перекладач для підтвердження можливості здійснювати переклад надає виконавцю документи, які підтверджують наявність певної освіти та кваліфікацію перекладача. Однак таке упущення існує не тільки в нормах Закону України «Про виконавче провадження, а також і в нормах процесуальних кодексів, про що зазначають науковці, досліджуючи правовий статус інших учасників судового процесу. Так, наприклад, у своєму дослідженні Ю. А. Прут вказує, що «в науковій літературі часто наголошується на потребі підвищення якості перекладу, оскільки не завжди диплом чи інший документ про здобуту освіту свідчить про високу кваліфікацію перекладачів. Тому науковці радять створити законодавчу базу про атестацію перекладачів та державний реєстр таких осіб» [169, с. 132]. Підтримуючи таку точку зору, необхідно зауважити, що це також стосується і підтвердження свого статусу перекладача і у виконавчому провадженні. Необхідно зазначити, що в Україні створений Довідково – інформаційний реєстр перекладачів відповідно до наказу МВС України «Про затвердження Порядку ведення Державною міграційною службою України Довідково-інформаційного реєстру перекладачів» від 11 березня 2013 року № 228. Відповідно до пункту 1.3. зазначеного Порядку «реєстр перекладачів – це веб-сторінка офіційного веб-сайту Державної міграційної служби України, що містить відомості про перекладачів, які можуть залучатися органами державної влади для надання послуг перекладу під час розгляду заяв та проведення співбесід з біженцями

та іншими категоріями мігрантів, під час їх затримання, забезпечення надання їм правової допомоги, розгляду адміністративними судами справ біженців та видворення з України іноземців та осіб без громадянства, здійснення досудового розслідування та розгляду судами кримінальних проваджень і справ про адміністративні правопорушення, вчинені біженцями та іншими категоріями мігрантів на території України» [161]. Однак таке положення не стосується участі перекладача у виконавчому провадженні. Тому вважаємо за необхідне запропонувати введення атестації та єдиного державного реєстру перекладачів, що у свою чергу призведе до підвищення якості перекладу під час здійснення виконавчих дій при примусовому виконанні рішень.

Також варто зазначити, що перекладач може бути залучений до виконавчого провадження не тільки щодо перекладання з однієї мови на іншу, а й надання послуг глухим, німим, глухонімим особам, які є стороною виконавчого провадження. Щодо кваліфікації перекладачів жестової мови глухих, то «на сьогодні в Україні перекладачів жестової мови готує Українське товариство глухих. Його Навчально-відновлювальний центр проводить переатестацію перекладачів з метою визначення кваліфікаційного рівня з видачею їм відповідного посвідчення, яке дає право у подальшому працювати за обраним фахом (див. Єдиний Реєстр діючих перекладачів жестової мови глухих, атестованих Українським товариством глухих)» [125, с. 172].

Оскільки участь таких перекладачів, які володіють технікою спілкування з глухими, німими, глухоніми не визначено на законодавчому рівні, тому вважаємо за необхідне запропонувати внести відповідні зміни до ч. 1 ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження» щодо визначення перекладачем особи, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими, глухоніми та викласти у такій редакції:

«1. Під час виконавчого провадження виконавець або сторони у разі потреби можуть залучати перекладача. Перекладачем може бути дієздатна особа, яка володіє мовами, знання яких є необхідним для перекладу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми.

Кваліфікація перекладача підтверджується відповідним документом, виданим у порядку, встановленому законодавством. Особі, яка потребує послуг перекладача, виконавець надає строк для його запрошення, але не більше як десяти робочих днів. У разі, якщо зазначена особа не забезпечить участі перекладача у визначений строк, його може залучити виконавець своєю постановою».

Перекладач у виконавчому провадженні має певні права та обов'язки. Так, перекладач у виконавчому провадженні має право на «винагороду за виконану роботу, що належить до витрат виконавчого провадження» (ч. ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження»).

З аналізу ч. 3 ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження» вбачається, що перекладач має право на відмову від перекладу під час виконавчого провадження з поважних причин. Однак закон не встановлює, що це за поважні причини. Вбачається, що перекладач має право відмовитися від участі у виконавчому провадженні, якщо він не володіє достатніми знаннями мови, необхідними для перекладу. Отже, з приводу цього пропонуємо внести зміни до ч. 2 ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження» та викласти у такій редакції:

«2. Перекладач має право відмовитися від участі у виконавчому провадженні, якщо він не володіє достатніми знаннями мови, необхідними для перекладу та на винагороду за виконану роботу, що належить до витрат виконавчого провадження».

Щодо обов'язків, то перекладач зобов'язаний здійснювати повний і правильний переклад під час виконавчого провадження. За не виконання таких обов'язків перекладачем, законодавець передбачає кримінальну відповідальність. Так, відповідно до ч. 3 ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження» «перекладач несе кримінальну відповідальність за здійснення завідомо неправильного перекладу під час виконавчого провадження, а також за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків

під час виконавчого провадження, про що він має бути попереджений виконавцем» [157].

Також до експертів, спеціалістів, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, перекладача законодавець передбачає право відводу, самовідводу. Відповідно до ч. 4 ст. 23 Закону України «Про виконавче провадження» «експерт, спеціаліст, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, перекладач не можуть брати участі у виконавчому провадженні і підлягають відводу, якщо вони є близькими родичами сторін, їхніми представниками або іншими особами, які беруть участь у виконавчому провадженні, або заінтересовані в результаті виконання рішення, або якщо є інші обставини, що викликають сумнів у їх неупередженості. За наявності підстав для відводу експерт, спеціаліст, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, перекладач зобов'язані заявити самовідвід. З тих самих підстав відвід таким особам може бути заявлений стягувачем, боржником або їхніми представниками. Відвід повинен бути вмотивованим, викладеним у письмовій формі і може бути заявлений у будь-який час до закінчення виконавчого провадження» [157].

Щодо залучення понятих для проведення виконавчих дій, то необхідно зазначити, що відповідно до ч. 2 ст. 14 та ч.1 ст. 22 Закону України «Про виконавче провадження» виконавчі дії можуть проводитися у присутності понятих, якщо в цьому є потреба, то виконавець їх залучає до такої участі.

Така участь понятих у виконавчому провадженні передбачена для зменшення зловживання з боку суб'єктів виконавчого провадження, як виконавців так і сторін при здійсненні виконавчих дій.

Необхідність присутності понятих при вилученні виконавцем готівки та майна, що належать боржнику від інших осіб, таке вилучення здійснюється в присутності понятих (ч. 3 ст. 53 Закону України «Про виконавче провадження»). Також вчинення виконавчих дій у присутності понятих є обов'язковою «...у разі відсутності боржника або його представника під час вчинення виконавчих дій, пов'язаних з примусовим входженням на земельні

ділянки, до нежитлових приміщень і сховищ, де зберігається майно боржника, на яке звернено стягнення, або майно стягувача, яке має бути повернуто йому в натурі, до житла, іншого володіння особи для забезпечення примусового виселення з нього та вселення в нього, під час проведення опису, арешту, вилучення і передачі майна» (ч.2 ст. 22 Закону України «Про виконавче провадження») [157]. Отже, участь понятих під час здійснення виконавчих дій може бути як обов'язковою, якщо такий обов'язок визначений законодавством та факультативною, якщо виконавець визнає за необхідне участь понятих при вчиненні виконавчих дій.

Поняті відповідно до ч. 3 ст. 22 Закону України «Про виконавче провадження» можуть бути «будь-які дієздатні особи, які не мають особистої заінтересованості у вчиненні виконавчих дій і не пов'язані між собою або з учасниками виконавчого провадження родинними зв'язками, а також підлеглі учасників виконавчого провадження. Кількість понятих під час вчинення виконавчих дій не може бути меншою ніж дві особи» [157]. Крім того законодавець передбачає, що виконавець перед початком здійснення виконавчих дій повинен роз'яснити понятим їх права і обов'язки, про що зазначає в акті.

Також як і в минулій редакції Закону України «Про виконавче провадження» так у чинній редакції не визначено осіб, які не можуть бути понятими. З цього приводу ще свого часу С.Я. Фурса зазначала, що «понятими не можуть бути самі державні виконавці, а також працівники органів внутрішніх справ, прокурори та судді. Небажаним є й притягнення як понятих інших працівників державної виконавчої служби (наприклад водіїв чи інших технічних працівників), працівників інших органів та організацій, що виконують вимоги державних виконавців» [69, с. 268]. Таку точку зору підтримує М. В. Вінциславська та зазначає «...що понятими не можуть бути особи, які безпосередньо пов'язані з діяльністю правоохоронних органів, у тому числі їх секретар, помічники, стажери та інші технічні працівники, і у разі якщо сторонам виконавчого провадження або їх представникам стане відомо

про залучення понятим особи, яка заінтересована в результаті виконання рішення або пов'язана підлеглистю чи підконтрольністю з учасниками виконавчого провадження, то слід ставити питання про відвід понятого» [41, с. 300]. Вважаємо, що до понятих не можна застосовувати такий інститут як відвід, оскільки він не відповідає їх правовому статусу у виконавчому провадженні.

Отже, на підставі чинного законодавства виконавець, перш ніж запросити понятих (не менше двох) для участі їх під час здійснення виконавчих дій, таких як опис та арешт тощо, виконавець повинен з'ясувати в них усі питання, перераховані вище: дієздатність, вік, заінтересованість понятих у виконавчих діях, не пов'язані між собою або з учасниками виконавчого провадження родинними зв'язками, а також підлеглі учасників виконавчого провадження, роз'яснити права та обов'язки. Враховуючи, що на практиці потреба присутності не менше двох понятих при здійсненні опису та арешту майна боржника, і так викликає значні труднощі, законодавчі приписи для виконавця, пов'язаних з особистістю понятого, є, на думку деяких науковців, недоречним, як про це зазначає М.В. Вінциславська. Авторка звертає увагу, що «на сьогодні в юридичній науці обговорюється питання щодо недоцільності участі понятих у виконавчому процесі» [41, 301]. Аналізуючи питання щодо доцільності відмови від понятих, М. В. Вінциславська дотримається іншої точки зору, що «під час примусового входження до жилих будинків і квартир поняті є додатковою гарантією дотримання процесуальних прав осіб, які беруть участь у виконавчих діях, це додаткова гарантія захисту як державного виконавця, так і боржника і стягувача від безпідставних скарг і позовів [41, с. 302]. Інші науковці також дотримуються схожої думки та вважають, що «безумовно, необхідність залучення понятих до участі у виконавчих діях створює певні незручності для виконавців, однак хочемо наголосити, що їх існування у виконавчому провадженні – в інтересах самих виконавців. Участь понятих є запорукою запобігання безпідставних звинувачень виконавця у тих же крадіжках майна під час опису [118, с. 45]. У

цьому випадку необхідно підтримати науковців, які вважають про недоцільність залучення понятих до виконавчого провадження та пропонуємо з метою ефективного та прозорого здійснення виконавцями виконавчих дій щодо примусового виконання рішень проводити повну відеофіксацію технічними засобами.

Ще одними із учасників виконавчого провадження, які залучаються виконавцями при вчиненні виконавчих дій, є органи поліції та органи опіки та піклування.

Відповідно до ч. 3. ст. 36 Закону України «Про виконавче провадження» «у разі необхідності розшуку транспортного засобу боржника виконавець виносить постанову про такий розшук, яка є обов'язковою для виконання поліцією. Тимчасове затримання та зберігання поліцією на спеціальних майданчиках чи стоянці виявленого за результатами розшуку транспортного засобу боржника здійснюються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України» [157].

Також, за участю працівників поліції здійснюються виконавчі дії щодо примусового вселення та виселення (ч. 4. ст. 66 та ч. 4 ст. 67 Закону України «Про виконавче провадження»).

Відповідно до п. 2 Розділу II Інструкції «залучення працівників поліції у межах наданих їм повноважень здійснюється виконавцем при виконанні рішень для забезпечення публічної безпеки і порядку, запобігання, припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, ужиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю виконавців, фізичних осіб, що виникли при проведенні виконавчих дій щодо примусового виконання судових рішень і рішень інших органів на підставі мотивованої постанови виконавця, яка надсилається керівнику територіального органу поліції за місцем проведення виконавчої дії» [74].

Виконання рішення в частині відібрання дитини в примусовому порядку регулюється ст. 64 Закону України «Про виконавче провадження» та Порядком примусового виконання рішень про відібрання дитини, затвердженого

Міністерством юстиції [138]. Відібрання дитини у примусовому порядку здійснюється тільки за участю представників органу опіки та піклування (ч. 1 ст. 64 Закону України «Про виконавче провадження»).

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного наукового дослідження сформульовано низку теоретичних висновків щодо правового статусу учасників виконавчого провадження, а також практичні рекомендації щодо вдосконалення актів чинного законодавства в цій сфері. До таких висновків, зокрема, належать наступні:

1. Поняття «суб'єкти виконавчого провадження» є значно ширшим, ніж поняття «учасники виконавчого провадження», тому термін «суб'єкти виконавчого провадження» більш відповідатиме загальній характеристиці всіх суб'єктів правовідносин у виконавчому провадженні. Встановлено, що суд не входить до складу суб'єктів виконавчого провадження, у силу свого правового статусу. Аргументовано, що державних, приватних виконавців необхідно віднести до окремої групи, що входять до складу суб'єктів виконавчого провадження, а не до учасників виконавчого провадження.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи, з метою захисту прав та інтересів інших осіб, якщо за їх заявою було відкрито провадження у справі в суді мають право на пред'явлення виконавчих документів для примусового виконання. На підставі цього запропоновано віднести зазначених органів та осіб до кола учасників виконавчого провадження.

Органи опіки та піклування також можуть приймати участь у виконавчому провадженні у формі вступу вже в розпочате виконавче провадження з метою захисту прав та інтересів дитини та сприяння державному виконавцю. Якщо відповідні органи вступають у виконавче провадження з метою сприяння державному виконавцю, то їх необхідно віднести до іншої групи суб'єктів виконавчого провадження, а саме: до осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій.

Помічник приватного виконавця – особа, яка допомагає приватному виконавцю в підготовці та організації забезпечення примусового виконання рішень та підзвітний лише відповідному приватному виконавцю. Крім того

помічник приватного виконавця не виконує рішення в примусовому порядку, а лише здійснює дії передбачені нормами законодавства щодо сприяння ефективного, своєчасного виконання рішень. Тому вважаємо, що помічника приватного виконавця необхідно віднести до інших учасників виконавчого провадження.

З урахуванням критерія юридичної заінтересованості у вчиненні виконавчих дій та залежно від правового статусу особи у виконавчому провадженні, необхідно класифікувати суб'єктів виконавчого провадження на наступні види: виконавець (державний, приватний); учасники виконавчого провадження. У свою чергу учасників виконавчого провадження необхідно поділити на: 1) особи, які беруть участь у виконавчому провадженні: сторони (стягувач, боржник), прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи; 2) представники; 3) інші учасники виконавчого провадження (помічник приватного виконавця, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, особи, права інтелектуальної власності яких порушені, - за виконавчими документами про конфіскацію та знищення майна, поняті, працівники поліції, представники органів опіки і піклування, інших органи та установи у порядку, встановленому законом).

2. Судовий контроль за виконанням судового рішення відповідно до норм процесуального законодавства України є одним із засобів захисту порушених прав, свобод та інтересів сторін виконавчого провадження, оскільки такі порушення вчиняються саме при здійсненні виконання рішень у примусовому порядку, а саме такі порушення здійснюються рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час примусового виконання судового рішення. У контексті зазначеного аргументовано, що суд при здійсненні контролю за виконанням судових рішень, з позиції тлумачення норм процесуального законодавства, при розгляді скарг сторін виконавчого провадження щодо рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи

іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, відправляє правосуддя та внаслідок чого ухвалює відповідне рішення.

3. Запропоновано надати право приватним виконавцям за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці виносити постанови про встановлення тимчасового обмеження боржника.

Встановлено, що діяльність приватних виконавців щодо примусового виконання рішень, є більш ефективною на відміну від діяльності державних виконавців. Підтримуючи модель змішаної форми примусового виконання рішень, вважаємо за необхідне на законодавчому рівні поступово надати приватним виконавцям більший обсяг повноважень щодо примусового виконання окремих рішень, що належать до виконання тільки державним виконавцям. Розширення повноважень приватного виконавця повинно відбуватись поступово, а саме: вже сьогодні, у період воєнного стану, приватні виконавці мають отримати до виконання рішення на користь держави та рішення адміністративних судів, де боржником не виступає держава і після закінчення воєнних дій - рішення про стягнення з державних комунальних підприємств та вселення і виселення фізичних осіб, натомість рішення ЄСПЛ, рішення про відібрання дітей, рішення щодо неповнолітніх вважаємо за необхідне віднести до компетенції державних виконавців.

Учасником виконавчого провадження є також і прокурор, який відповідно до норм законодавства захищає інтереси держави та наділений правами і обов'язками учасника справи в тому числі й заявляти відводи державному виконавцю у випадках передбачених ч.4 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження», тому вважаємо за необхідне запропонувати розширення кола осіб, які мають право заявляти відводи виконавцю та встановити таке право за прокурором.

Видається доцільним розширити коло повноважень помічника приватного виконавця та внести відповідні зміни до виконавчого

законодавства, а саме: надати право помічнику приватного виконавця за його дорученням проводити опис майна боржника та представляти інтереси приватного виконавця в державних органах. Пропонується закріпити на законодавчому рівні механізм виконання такого доручення, зокрема визначити наступний порядок: приватний виконавець виносить постанову про опис майна боржника та письмове доручення помічнику здійснити реалізацію такого опису. Помічник приватного виконавця здійснює всі необхідні дії, які визначені приватним виконавцем у дорученні. Після закінчення опису майна боржника помічником, приватний виконавець перевіряє виконання доручення та виносить постанову про арешт описаного майна. Вважаємо, що такі зміни є ефективними та мінімізують тимчасові витрати часу приватного виконавця.

Зарубіжний досвід надання послуг констатації фактів приватними виконавцями (Франції, Молдови тощо) свідчить про его ефективність. Аргументовано та запропоновано надати повноваження щодо констатації фактів приватним виконавцям з установленням меж реалізації цих повноважень на законодавчому рівні. А саме: запропоновано встановити, що констатація фактів здійснюється приватним виконавцем за заявою заінтересованої особи, з метою фіксації певного факту (обставини) та набуття його доказової сили. Констатація фактів здійснюється приватним виконавцем за допомогою складання акту, в якому відображається лише інформація щодо факту (обставини), який відповідає дійсності, без формулювання висновків та оцінок. При констатації фактів приватний виконавець має право використовувати технічні засоби. За констатацію фактів здійснюється оплата особою, яка вимагала їх констатацію. При констатації фактів приватний виконавець не вживає заходів примусового виконання. Приватний виконавець здійснює констатацію будь-яких фактів, за виключенням, якщо встановлення певних фактів покладено на інших уповноважених осіб, передбачених законодавством України.

4. Стягувач та боржник набувають правового статусу з виникненням у них прав та обов'язків у виконавчому провадженні, а саме з

моменту відкриття виконавчого провадження. Встановлено, що стягувачем та боржником може також бути фізична особа-підприємець. На підставі зазначених тверджень удосконалено визначення понять «стягувач» та «боржник». Стягувачем є фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа чи держава, на користь чи в інтересах яких видано виконавчий документ та відповідно до якого відкрито виконавче провадження. Боржником є фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа чи держава, на яких покладається обов'язок щодо виконання рішення за виконавчим документом відповідно до якого відкрито виконавче провадження.

Елементами правового статусу учасників виконавчого провадження під час примусового виконання рішення необхідно назвати такі як: суб'єктивні права, юридичні обов'язки, відповідальність та протидія зловживанню правами у виконавчому провадженні.

Заслуговує на підтримку точка зору науковців та юристів-практиків про необхідність існування авансового внеску у виконавчому провадженні, але з уточненням щодо розширення кола осіб, які б звільнялись від сплати такого внеску з урахуванням їх майнового стану, а також стягувачі за рішеннями, де боржником є держава, державний орган та звільнення від сплати авансового внеску прокурора.

Сформульовано зміст такої категорії як «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням» який включає умисне вчинення будь-яких свідомих дій або бездіяльність боржника, спрямованих на невиконання зобов'язань покладеного на нього відповідним рішенням з грубим порушенням строків виконання рішення в примусовому порядку, якщо для такого виконання є всі належні умови (наявне майно, кошти тощо), що має наслідки неможливість виконання рішень в примусовому порядку та порушують права та інтереси учасників виконавчого провадження.

Ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, необхідно трактувати як спосіб не виконання рішення суду. 3

огляду на це вбачається доцільним у разі, умисного ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням притягувати боржника до кримінальної відповідальності відповідно ст. 382 КК України.

Аналіз юридичної літератури, норм законодавства та судової практики щодо зловживання правами у виконавчому провадженні дає підстави стверджувати, що: 1) зловживання правами у виконавчому провадженні може здійснюватися учасниками виконавчого провадження (сторонами та їх представниками); 2) за формою зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні необхідно визначити як правопорушення, яке здійснюється у формі дії або бездіяльності щодо якого відсутні каральні норми у виконавчому провадженні; 3) вчинення особою зловживання правами у виконавчому провадженні суперечить завданням та принципам виконавчого провадження; 4) метою зловживання правами у виконавчому провадженні є неправомірна вигода, яка є більшою ніж за умови добросовісного використання цих прав, що приводить до порушення прав та інтересів інших осіб; 5) факт зловживання правом у виконавчому провадженні не встановлюється ні виконавцями, ні судом, оскільки відсутні норми законодавства щодо цього; 5) наслідки виявлення факту зловживання правами та відповідальність за зловживання правами у законодавстві про виконавче провадження непередбачені.

Зміст категорії зловживання правами у виконавчому провадженні включає в себе правопорушення учасників виконавчого провадження (сторін їх представників) при примусовому виконанні рішень, що здійснюється всупереч завданню та принципам виконавчого провадження, у формі діяльності або бездіяльності, з метою отримання певної неправомірної вигоди, наслідком якої є вчинення перешкод щодо примусового виконання рішень або неможливості виконання рішень та заподіяння шкоди правам та інтересам інших учасників виконавчого провадження.

До основних заходів неприпустимості зловживання правами учасниками виконавчого провадження необхідно віднести наступні: запобігання, протидії, припинення та притягнення до відповідальності.

Необхідно розмежовувати поняття «ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням» від «зловживання правами у виконавчому провадженні» та не можна їх ототожнювати, оскільки вони різні за своєю правовою природою та змістом. Крім того ухилятися від виконання зобов'язань за рішенням може тільки боржник, оскільки саме на боржника покладені такі зобов'язання, а зловживати правами у виконавчому провадженні може як боржник, так і стягувач, так і їх представники.

При виявленні факту зловживання правами сторони, їх представника, виконавець не має можливості притягнути таких осіб до відповідальності самостійно, оскільки такий факт як «зловживання правами» повинен бути доведений. Крім того виконавець не може самостійно вирішувати таке питання, оскільки в нього недостатньо для цього повноважень. На підставі цього необхідне надати виконавцю як державному так і приватному право на звернення до суду з власною ініціативою, або за клопотанням учасника виконавчого провадження у випадку встановлення факту зловживання правами у виконавчому провадженні для притягнення відповідних осіб до відповідальності.

7. Встановлено, що прокурор не має права на звернення з заявою про відкриття виконавчого провадження в інтересах фізичних осіб, оскільки такі повноваження не передбачені нормами Конституції України. Однак звертаємо увагу на те, якщо є рішення суду, яке підлягає примусовому виконанню, відповідно до якого провадження в суді було відкрито на підставі звернення прокурора щодо захисту фізичної особи до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», то прокурор тільки в цьому випадку має право на звернення з заявою про відкриття виконавчого провадження щодо фізичних осіб.

Враховуючи те, що прокурор може представляти інтереси тільки держави, вбачається, що у виконавчому провадженні прокурор має право на звернення з виконавчим документом до примусового виконання тільки до державного виконавця, оскільки приватний виконавець позбавлений права виконувати рішення суду щодо держави тощо.

Прокурор у виконавчому провадженні є самостійним учасником виконавчого провадження, який наділений відповідно до закону певним комплексом прав та обов'язків учасника виконавчого провадження, крім права на укладення мирової угоди, здійснює представницькі функції щодо захисту інтересів держави у виконавчому провадженні у випадку, якщо він приймав участь у судовому порядку щодо цього рішення, яке підлягає примусовому виконанню та відповідно до якого має право на вчинення дій щодо примусового виконання шляхом звернення з виконавчим документом до Державної виконавчої служби.

8. Обмеження щодо представництва боржника у виконавчому провадженні, яке передбачено ч. 1 ст. 16 Закону «Про виконавче провадження» стосується обмежень тільки матеріально-правового характеру, наприклад, коли відповідно до рішення боржник зобов'язаний вчинити певну дію щодо виконання договору, який має бути виконаний особисто боржником (договір про виконання роботи чи надання послуги тощо). Однак це жодним чином не може обмежувати права боржника на правничу допомогу через представника, який буде діяти поряд з ним у виконавчому провадженні. Таким чином боржник має право на представництво у виконавчому провадженні, крім тільки випадку виконання зобов'язання щодо вчинення певної дії ним особисто, яка визначена рішенням, оскільки через специфіку зобов'язання вчинити їх ніхто не може, крім боржника.

З метою узгодження норм процесуального законодавства та законодавства про виконавче провадження задля ефективного виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) та з метою запровадження єдиних високих професійних стандартів представництва у

виконавчому провадженні, забезпечення захисту прав та гарантій сторін у виконавчому провадженні тощо, вважаємо за необхідне запровадити саме представництво адвокатом у виконавчому провадженні, у разі, якщо сторона виконавчого провадження є фізичною особою та у виключних випадках представником у виконавчому провадженні може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має повну цивільну дієздатність, у разі, якщо вона приймала участь у суді як представник у малозначних справах та отримала відповідне рішення по справі, що підлягає примусовому виконанню. Щодо представництва юридичної особи, то воно регламентується ч.ч.2-3 ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження».

До характерних рис представництва у виконавчому провадженні необхідно віднести : 1) між представником і довірительом виникають правовідносини, на підставі яких представник здійснює виконавчі дії; 2) під час проведення виконавчих дій представник має тільки процесуально-правовий інтерес. Також представник представляє інтереси сторони виконавчого провадження і сприяє реалізації її прав та обов'язків та здійснює виконавчі дії від імені та в інтересах сторони виконавчого провадження, яку він представляє. Представник, наділений правами та обов'язками сторони у виконавчому провадженні, яку представляє, у результаті своїх дій створює права та обов'язки для неї. Крім того представник вчиняє дії в обсязі повноважень, наданих йому відповідно до закону або договору. Правова позиція представника не може суперечити правовій позиції сторони виконавчого провадження; 3) метою представництва у виконавчому провадженні є сприяння реалізації прав і виконання обов'язків сторони та надання правової допомоги щодо ефективного виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), а реалізація вищезазначеної мети і є завданням представництва у виконавчому провадженні.

Представництво у виконавчому провадженні є самостійним правовим інститутом. Представництво у виконавчому провадженні – це правовідносини, на підставі яких представник здійснює дії щодо ефективного виконання

судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) від імені та в інтересах сторони виконавчого провадження (стягувача або боржника), з метою захисту його прав, свобод та інтересів в обсязі повноважень, наданих йому відповідно до закону або договору.

9. На підставі аналізу норм законодавства встановлено, що у виконавчому провадженні законодавець не розмежує підстави залучення експертів та спеціалістів до участі у виконавчому провадженні. Вбачається, що підставами залучення спеціаліста до участі у виконавчому провадженні є надання технічної допомоги та роз'яснення питань, що виникають при вчиненні виконавчих дій, пов'язаних із застосуванням технічних засобів (фотографування, складання схем, планів, креслень тощо), а експерта – роз'яснення питань, що виникають у виконавчому провадженні і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла та інших сферах.

Для підвищення якості перекладу під час здійснення виконавчих дій при примусовому виконанні рішень запропоновано запровадження атестації та єдиного державного реєстру перекладачів.

Перекладач може бути залучений до виконавчого провадження не тільки щодо перекладання з однієї мови на іншу, а й надання послуг глухим, німим, глухонімим особам, які є стороною виконавчого провадження.

З аналізу ч. 3 ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження» вбачається, що перекладач має право на відмову від перекладу під час виконавчого провадження з поважних причин. Однак закон не встановлює, що це за поважні причини. Вбачається, що перекладач має право відмовитися від участі у виконавчому провадженні, якщо він не володіє достатніми знаннями мови, необхідними для перекладу.

Підтримано позицію науковців, які вважають про недоцільність залучення понятих до виконавчого провадження та запропоновано з метою ефективного та прозорого здійснення виконавцями виконавчих дій щодо

примусового виконання рішень проводити повну відеофіксацію технічними засобами.

10. На підставі аналізу чинного законодавства України та судової практики сформульовано пропозиції про внесення змін та доповнень до законодавчих актів, зокрема:

до Цивільного процесуального кодексу України:

частину 1 ст. 148 ЦПК України доповнити пунктом 2-1 у такій редакції:

«2-1) зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання виконанню рішень»;

до Господарського процесуального кодексу України:

частину 1 ст. 135 ГПК України пунктом 2-1 у такій редакції:

«2-1) зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання виконанню рішень»;

до Кодексу адміністративного судочинства України:

частину 1 ст. 149 КАС України доповнити пунктом 2-1 у такій редакції:

«2-1) зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання виконанню рішень»;

до Закону України «Про виконавче провадження»:

Розділ III Закону України «Про виконавче провадження» «Учасники виконавчого провадження» перейменувати «Суб'єкти виконавчого провадження»;

статтю 14 Закону України «Про виконавче провадження» перейменувати «Суб'єкти виконавчого провадження» та викласти у такій редакції :

« 1. Учасниками виконавчого провадження є особи, які беруть участь у виконавчому провадженні; представники сторін; інші учасники виконавчого провадження.

2. Особами, які беруть участь у виконавчому провадженні є сторони (стягувач, боржник), прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи. Прокурор, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи, які беруть участь у виконавчому провадженні з метою захисту прав та інтересів інших осіб, якщо за їхньою заявою розпочато судовий процес та ухвалене відповідне рішення.

3. Іншими учасниками виконавчого провадження є помічник приватного виконавця, експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності - суб'єкт господарювання, особи, права інтелектуальної власності яких порушені, - за виконавчими документами про конфіскацію та знищення майна на підставі статей 176, 177 і 229 Кримінального кодексу України, статті 51-² Кодексу України про адміністративні правопорушення.

4. Для проведення виконавчих дій виконавець за потреби залучає працівників поліції, представників органів опіки і піклування, інших органів та установ у порядку, встановленому цим Законом».

частину 2 ст. 15 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у такій редакції:

«2. Стягувачем є фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа чи держава, на користь чи в інтересах яких видано виконавчий документ та відповідно до якого відкрито виконавче провадження.

Боржником є фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа чи держава, на яких покладається обов'язок щодо виконання рішення за виконавчим документом відповідно до якого відкрито виконавче провадження»;

доповнити окремою статтею 16-1 «Особи, які можуть бути представниками у виконавчому провадженні» Закон України «Про виконавче провадження» та викласти у такій редакції:

«1. Представником у виконавчому провадженні може бути адвокат або законний представник.

2. Представником у виконавчому провадженні може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має повну цивільну дієздатність, у разі якщо вона брала участь у суді як представник у малозначних справах та отримала відповідне рішення по справі, що підлягає примусовому виконанню»;

пункт 19 частини 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у такій редакції:

«19) За наявності ознак умисного ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, виконавець складає акт про порушення і звертається до органів досудового розслідування з повідомленням про вчинення боржником кримінального правопорушення»;

доповнити окремою статтею 19-1 «Не припустимість зловживання правами» Закон України «Про виконавче провадження» та викласти у такій редакції:

«1. Сторони виконавчого провадження та їхні представники повинні добросовісно користуватися своїми правами; зловживання правами не допускається.

2. Зловживання правами у виконавчому провадженні є правопорушення учасників виконавчого провадження (сторін, їх представників) при примусовому виконанні рішень, що здійснюється всупереч завданню та принципам виконавчого провадження з метою отримання певної неправомірної вигоди, у формі діяльності або бездіяльності, наслідком якої є вчинення перешкод щодо примусового виконання рішень або неможливості виконання рішень та заподіяння шкоди правам та інтересам інших осіб.

3. У випадку встановлення зловживання правами стороною її представником щодо виконання рішень суду, виконавець з власної ініціативи або за клопотанням учасників виконавчого провадження звертається до суду, який видав виконавчий документ, для притягнення їх до відповідальності. У провадженні на виконання рішень інших органів

(посадових осіб) виконавець звертається до відповідного адміністративного суду в порядку, передбаченому законом.

4. Суд вживає заходів для запобігання зловживанню правами у вигляді накладення штрафу, в порядку та розмірі, передбаченому законодавством»;

частину 1 ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у такій редакції:

«1. Під час виконавчого провадження виконавець або сторони у разі потреби можуть залучати перекладача. Перекладачем може бути дієздатна особа, яка володіє мовами, знання яких є необхідним для перекладу, а також особа, яка володіє технікою спілкування з глухими, німими чи глухоніми. Кваліфікація перекладача підтверджується відповідним документом, виданим у порядку, встановленому законодавством. Особі, яка потребує послуг перекладача, виконавець надає строк для його запрошення, але не більше як десяти робочих днів. У разі, якщо зазначена особа не забезпечить участі перекладача у визначений строк, його може залучити виконавець своєю постановою».

частину 2 ст. 21 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у такій редакції:

«2. Перекладач має право відмовитися від участі у виконавчому провадженні, якщо він не володіє достатніми знаннями мови, необхідними для перекладу та на винагороду за виконану роботу, що належить до витрат виконавчого провадження»;

абзац 2 частини 1 ст. 23 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у такій редакції:

«З тих самих підстав відвід виконавцю може бути заявлений стягувачем, боржником або їхніми представниками та прокурором. Відвід має бути вмотивованим, викладеним у письмовій формі і може бути заявлений у будь-який час до закінчення виконавчого провадження»;

Абзац 1 частини 9 ст. 71 Закону України «Про виконавче провадження» викласти у такій редакції:

«За наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці, виконавець виносить вмотивовані постанови»;

до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»:

абзац 2 частини 3 ст. 29 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» викласти у такій редакції:

«Помічник приватного виконавця має право за письмовим дорученням приватного виконавця вчиняти дії щодо опису майна боржника. Приватний виконавець виносить постанову про опис майна боржника та надає письмове доручення помічнику здійснити реалізацію такого опису. Помічник приватного виконавця здійснює всі необхідні дії, які визначені приватним виконавцем у дорученні. Після закінчення опису майна боржника помічником, приватний виконавець перевіряє виконання доручення та виносить постанову про арешт описаного майна»;

абзац 3 частини 3 ст. 29 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» викласти у такій редакції:

«Помічник приватного виконавця має право представляти інтереси приватного виконавця в державних органах за його письмовим дорученням».

доповнити окремою статтею «Констатація фактів приватними виконавцями» Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» та викласти у такій редакції:

«Констатація фактів здійснюється приватним виконавцем за заявою заінтересованої особи з метою фіксування певного факту (обставини) та набуття його доказової сили. За констатацію фактів здійснюється оплата особою, яка звернулася за їх констатацію.

За результатами констатації фактів приватним виконавцем складається акт, у якому відображається лише інформація щодо факту (обставини), яка відповідає дійсності, без формулювання висновків та оцінок.

При констатації фактів приватний виконавець має право використовувати технічні засоби.

При констатації фактів приватний виконавець не вживає заходів примусового виконання.

Приватний виконавець здійснює констатацію будь-яких фактів, за виключенням тих, встановлення яких покладено на інших уповноважених осіб, в порядку, передбаченому законодавством України».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Constitución Española. «BOE» núm. 311, de 29/12/1978. URL: [https://www.boe.es/eli/es/c/1978/12/27/\(1\)](https://www.boe.es/eli/es/c/1978/12/27/(1))
2. Fact Sheet. U.S. Department of Justice. 2018. U.S. Marshals Service : web-site. URL: <https://www.usmarshals.gov/duties/factsheets/index.html>.
3. ISPOLNITEL.COM. URL: <http://ispolnitel.com/publications/67-rubrika-obzor-zarubezhnogo-opytapolsha>
4. Lietuvos Respublikos Antstolių ĮSTATYMAS. 2002 m. gegužės 9 d. Nr. IX-876. Vilnius. URL: <https://www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/TAR.94F5702CA0F1/AvusTGBJgi>
5. Private Collection Agencies. Bureau of the Fiscal Service : web-site. URL: <https://fiscal.treasury.gov/cross-servicing/private-collection-agencies.html>
6. Stadnyuk v. Ukraine (Application no. 30922/05) Справа «Стаднюк проти України» (Заява N 30922/05) : Рішення Європейського суду з прав людини від 27.11.2008 (accessed: 15.02.2023), 974_416. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_416
7. Авторгов А. Перспективи реформування виконавчого провадження та інститутів примусового виконання. *Банкрутство & Ліквідація : інформаційний портал*. 31 січня 2019. <https://bankruptcy-ua.com/articles/10901>
8. Авторгов А. Виконання судових рішень у Литовській республіці. 04.10.2017. ЛІГА:ЗАКОН: інформаційно-правова система. URL: <https://surl.li/sswder>
9. Авторгов А. М. Авансовий внесок-забезпечення виконання чи перешкода. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. С. 121-125.
10. Авторгов А. М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця : дис. канд. юрид. наук., спеціальність 12.00.07. Київ, 2008. 211 с.

11. Авторгов А. Приватний судовий виконавець. Естонський досвід. *Юридична газета*. 2004. № 11 (23). С. 11–12.
12. Авторгов А. Роль суду у виконавчому провадженні. borg.expert : інформаційно-аналітичне видання. 24.05.2021. URL: <https://borgexpert.com/ru/stiahnennia-borhiv/vykonavcha-diialnist/rol-sudu-u-vykonavchomu-provazhenni>
13. Авторгов А., Соломко О. Проблемні аспекти зведеного виконавчого провадження. *Юридична Газета*: вебсайт. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provazhennya/problemni-aspekti-zvedenogo-vikonavchogo-provazhennya.html>
14. Адміністративне право України: навч. посіб. У 2-х т. / В. В. Галуцько, В. І. Олефір, М. П. Пихтін та ін. ; за заг. ред. В. В. Галуцька. Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. Т. 1: Загальне адміністративне право. 320 с.
15. Андрієнко І. С. Питання ефективності виконавчого провадження в аспекті законодавчих реформ. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. №1. С. 97-102. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2024/1/17.pdf>
16. Андронов І. В. Сутність правосуддя та актів правосуддя в цивільному процесі. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 16. С. 108-113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2018_16_16
17. Андронов І. В. Судові рішення в цивільному процесі України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса. 2018. 435 с.
18. Белікова С. О., Драган О. В. Участь прокурора у виконавчому провадженні: навч. посіб. Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. 142 с.
19. Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: монографія. Київ: Атіка, 2011. 420 с.

20. Бігун В. С. Правосуддя як форма здійснення судової влади народом. Анулювання закону судом присяжних. *Держава і право*. 2010. № 47. С. 26-33.
21. Білоус В. Т., Молдован В. В. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 286 с.
22. Білоусов Ю. В. Виконавець як державний чиновник та суб'єкт незалежної професійної діяльності. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*: зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. С. 89-97.
23. Білоусов Ю. В. Виконавче провадження: навч. посіб. Київ : Прецедент, 2005. 192 с.
24. Білоусов Ю. В. Формування державної політики у сфері виконання судових рішень за міжнародними зобов'язаннями України. *Приватне право і підприємництво*. 2017. Вип. 17. С. 160-164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2017_17_38
25. Бобрик В. І. Процесуальна оптимізація процедур судового контролю за виконанням рішень судів цивільної та господарської юрисдикції як заключної стадії цивілістичного процесу. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2015. Вип. 1(1). С. 39-46. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2015_1%281%29_7
26. Боєру В. С. Неконституційність авансового внеску у виконавчому провадженні : контекст, реалії, наслідки. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*: зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. С. 125-134.
27. Булик І. Л. Класифікація суб'єктів адміністративно-правового забезпечення виконавчого провадження в Україні. *Київський часопис права*. 2021. № 2. С. 53-59.
28. Бут І. О. Система органів, що здійснюють примусове виконання рішень. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 34. С. 29-35. URL: <https://hdl.handle.net/11300/17759>

29. Ведерніков Ю. А., Папірна А. В. Теорія держави і права: навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 333 с.
30. Веклич В. Методи дослідження прав і свобод людини і громадянина. *Віче*. 2009. № 22. С. 4–6.
31. Верба О. Б. Система примусового виконання юрисдикційних органів Хорватії. *Вісник Асоціації приватних виконавців України*. 2024. № 3 (4). С.152-155.
32. Верба-Сидор О. Б. Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні: дис канд. юрид. наук : 12.00.03. Львів, 2012. 244 с.
33. Верба-Сидор О. Б. Співвідношення судового та відомчого контролів за діяльністю приватних виконавців у механізмі забезпечення прав особи. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2021. Вип. 2 (94). С. 84-98.
34. Верба-Сидор О.Б. Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук :12.00.03. Київ, 2013. 244 с.
35. Верба-Сидор О.Б. Реформування дисциплінарної комісії приватних виконавців як один із засобів підвищення ефективності функціонування механізму примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів // Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів: зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. С. 97-102.
36. Вербіцька М., Балик В. Деякі аспекти розгляду справ з приводу рішень, дій чи бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця в адміністративному судочинстві. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. Вип. 4 (28). С. 25-30.
37. Виконавче провадження: навч. посіб. (у схемах і таблицях) / Ю. М. Юркевич, О. Б. Верба-Сидор, Н. М. Грабар та ін.; за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. Верби-Сидор. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 600 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3221>
38. Виконавче провадження : підручник / за ред. Н. Ю. Голубєвої. Одеса : Фенікс, 2020. 460 с.

39. Виконавчий кодекс Республіки Молдови від 24.12.2004 р. № 443.
URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?lang=ru&doc_id=108341
40. Висновок №13 (2010) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі суддів у виконанні судових рішень (м. Страсбург, 19 листопада 2010 року). Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. Київ, 2015. С. 438–450.
41. Вінциславська М. В. Поняті та їх роль у виконавчому провадженні. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 59. С. 298-302. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2013_59_51
42. Вінциславська М. В. Суб'єкти виконавчого процесу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2014. 20 с.
43. Вінциславська М. В. Суб'єкти виконавчого процесу та їх класифікації: проблемні питання. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 3 (11). С. 7-17.
44. Волков А. Статус виконавця має бути єдиним, без поділу на державного чи приватного. *Юридична Газета : вебсайт*. URL: http://yurgazeta.com/interview/status_vikonavcya-maebuti-edinim-bez-podilu-na-derzhavnogo-chi-privatnogo.html
45. Волкова Н. В. Захист сімейних прав та інтересів дитини у цивільному судочинстві: дис д-ра юрид. наук: 12.00.03. Одеса. 2022. 444 с.
URL : <https://hdl.handle.net/11300/23333>
46. Волкова Н.В. Представництво в цивільному процесі: поняття, мета та завдання. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 58. Одеса : «Юридична література». 2011. С. 397-401.
47. Волкова Н. В. Цивільно-правові засоби індивідуалізації фізичних осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2008. 198 с.
48. Волкова Н. В. Щодо визначення правового статусу органів опіки та піклування у разі їх звернення до суду з заявою про захист прав і інтересів неповнолітніх осіб. *Актуальні проблеми цивільного права та процесу*:

матеріали щорічної Міжнар. наук. конф. ім. Ю. С. Червоного (13 грудня 2012 р.). Одеса: Фенікс, 2012. С. 98-100.

49. Волкова Н. В. Щодо участі прокурора у цивільному процесі (окремі аспекти). *Правова держава*. 2016. Вип. 21. С. 115-121.

50. Волкова Н. В., Шкорупеєв Д. А. Судовий розгляд і виконання рішень у справах про стягнення аліментів: монографія / Н. В. Волкова, Д. А. Шкорупеєв; передм. Н. Ю. Голубєва; НУ «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс. 2022. 192 с.

51. Гетманцев М. О. Судовий контроль за виконанням судових рішень. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*: зб. наук. пр. Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2019. С. 260-266.

52. Глушкова Д. Г. Участь спеціаліста при виконанні судових рішень. *Форум Права*. 2008. № 3. С. 104-110. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-3/08gdgvsr.pdf>

53. Гнатів О. М. Авансовий платіж як перешкода до примусового виконання судових рішень. *Реформа виконавчого провадження: сьогодення та перспективи*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30 березня 2018 року) / ред. кол.: Шкляр С.В., Фурса С.Я., Снідевич О.С. Київ : Видавництво «Юстон», 2018. С. 96-98.

54. Говоруха М. М. Організаційно-правові аспекти діяльності прокурора у виконавчому провадженні: автореф. дис канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2008. 26 с.

55. Гончаренко Є. Переваги та недоліки запровадження інституту приватних виконавців в Україні. *Юридична Газета*: вебсайт. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provadhennya/perevagi-ta-nedoliki-zaprovadhennya-institutu-privatnih-vikonavciv-v-ukrayini.html>

56. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII База даних «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>

57. Грабильнікова О. А. Перспективи вдосконалення механізму захисту прав сторін виконавчого провадження. *Актуальні проблеми вітчизняною юриспруденції*. 2017. Спецвипуск, ч. 2. С. 52-55.
58. Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. Методи наукових досліджень: навч. посіб. Харків: НТУ «ХП», 2009. 142 с.
59. Гриновець О. Б. Роль суду при вирішенні питань, пов'язаних із ускладненнями у здійсненні виконавчого провадження. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 5(5). С. 67-68. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/13357/13420>
60. Гудима Д. Практика ВС щодо протидії зловживанню процесуальними правами під час виконання судових рішень: онлайн-конференція з питань протидії зловживанню правами сторонами виконавчого провадження та виявлення існуючих інструментів впливу на боржника. База даних «Судова влада України» / Верховний Суд України. 20 липня 2020. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/970417/>
61. Гузе К. А. Повноваження приватних та державних виконавців : чи є підстави прирівняти їх обсяг ? // Інститут приватних виконавців: актуальні проблеми практики: матеріали круглого столу, присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні (м. Харків, 15 червня 2021 р.) / за заг. ред. проф. К. В. Гусарова. Харків: ТОВ «Оберіг», 2021. С. 9-12. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19334/1/9-12.pdf>
62. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках: монографія. Харків : Право, 2010. 352 с.
63. Дерій О. О. Актуальні питання представництва сторін виконавчого провадження адвокатом. *Цивілістична процесуальна думка*. 2016. № 5. С. 68-71.
64. Драган О. В. Правове становище прокурора у виконавчому провадженні в умовах законодавчих змін. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія «Економічна». Серія «Юридична»*. 2018. Вип. 20. С. 154-159.

65. Дьордяй В. І. Адміністративно-правові засади функціонування інституту приватних виконавців в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2022. Вип. 69. С.281-286.
66. Жукевич І. В. Проблеми невиконання рішень судів в Україні. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*: зб. наук. праць за результатами Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2014. С. 61-65.
67. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена у резолюції 217 А (ІІІ) Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1948 року. *Голос України* від 10.12.2008 року. № 236.
68. Загорулько Є. О. Оскарження рішень, дій і бездіяльності органів державної виконавчої служби, пов'язаних із застосуванням заходів адміністративного примусу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: ПРАВО*. 2016. Вип. 40. Т. 2. С. 18-22. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2020/12/No.40-2.pdf>
69. Закони України «Про Державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: науково-практичний коментар / за заг. ред. С.Я. Фурси ; Центр правових досліджень. Київ: Фурса С.Я.: КНТ, 2008. 1172 с.
70. Зейкан Я. П. Захист у цивільній справі: науково-практичний коментар. Київ : КНТ, 2007. 484 с.
71. Зозуля І. Правове забезпечення статусу суб'єктів виконавчого провадження у сфері примусового виконання судових рішень і рішень інших органів та установ. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 148-153.
72. Ігонін Р. В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження: дис канд. юр . юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2007. 211 с.
73. Ігонін Р. В., Шкарупа К. В., Сеньків О. І. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження (теоретичні аспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. /Держ. податкова адмін. України, Нац.

ун-т Держ. податкової служби України. Ірпінь: Нац. ун-т ДЛС України, 2010. 203 с.

74. Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text>.

75. Іщенко Д. Ю. Дискримінація приватних виконавців у провадженнях зі стягнення аліментів в контексті законодавчих змін щодо посилення захисту права дитини на належне утримання. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*: зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. С. 195-199.

76. Іщенко Д. Ю. Особливості правонаступництва у виконавчому провадженні у разі смерті боржника. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 145–147. URL: <https://law.ukma.edu.ua/ishhenko-d-yu-osoblyvosti-pravonastupnytstva-u-vykonavchomu-provazhenni-u-razi-smerti-borzhenika/>

77. Калюжний Р. А., Андрущенко І. Г. Зловживання правом: сутність та шляхи протидії. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 8 (58). С. 17–21.

78. Кисельов М. Є. Адміністративно-правове регулювання діяльності приватних виконавців: дис. ... д-ра філос. Київ, 2021. 210 с.

79. Ковалів М. В., Боровікова В. С. Суб'єкти відповідальності у виконавчому провадженні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2024. №2. С.22-29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-2-4>

80. Коверзнев В. О. Питання ефективності функціонування інституту приватних виконавців. *Інститут приватних виконавців: актуальні проблеми практики*: матеріали круглого столу, присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні (м. Харків, 15 червня 2021 р.) / за

заг. ред. проф. К. В. Гусарова. Харків: ТОВ «Оберіг», 2021. С.16-19. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Gusarov_2021.pdf

81. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

82. Колодій А. М. Права, свободи і обов'язки громадянина в Україні: підручник. Київ: Правова єдність, 2008. 350 с.

83. Колоколов М. О. Судовий контроль у стадії попереднього розслідування: реальність, перспективи. *Держава і право*. 2013. № 11. С. 31-39.

84. Коломієць Я. Л. Окремі проблеми повноважень приватних виконавців. *Інститут приватних виконавців: актуальні проблеми практики* : матеріали круглого столу, присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні (м. Харків, 15 червня 2021 р.) / за заг. ред. проф. К. В. Гусарова. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. С. 21-24. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Gusarov_2021.pdf

85. Колотило А. М., Чуб І. М. Основи наукових досліджень: конспект лекцій. Харків : ХНАМГ, 2011. 87 с.

86. Кондратьєв О. В. Організаційно-правові проблеми судового контролю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. Харків, 2005. 19 с.

87. Константий О. В. Захист прав людини як основне завдання правосуддя. *Нове українське право*. 2022. Вип. 1. С. 103-108.

88. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

89. Короед С. О. Система приватного виконання судових рішень: правовий статус приватних виконавців та процесуальні особливості здійснення виконавчого провадження. *Проблеми теорії і практики виконання*

рішень судів та інших органів: зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. С. 64-67.

90. Король О. Д. Деякі аспекти зловживання процесуальних прав у виконавчому провадженні. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів*: зб. наук. пр. / за ред. Ю.В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2019. С. 103–106.

91. Корольова В. В., Христюк І. В. Порівняльний аналіз державної виконавчої служби та інституту приватних виконавців в Україні. *Legal Bulletin*. 2020. № 1. С. 91-99. URL: <https://dspace.krok.edu.ua/handle/krok/2370>

92. Косяченко К. Е. Проблемні аспекти зведеного виконавчого провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С.153-156. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/33.pdf

93. Кравцов С. Виконавче провадження як завершальна частина судового розгляду у світлі практики ЄСПЛ та протидія зловживанням процесуальними правами учасників виконавчого провадження. *Юридичні науки*. 2020. 1(112). С. 36-43. URL: http://visnyk.law.knu.ua/images/articles/7._%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%86%D0%BE%D0%B2_%D0%A1pdf

94. Кравцов С. О. Окремі аспекти зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 121-125. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/6_2019.pdf

95. Кравчук В. М. Способи та форми здійснення судом контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах. *Актуальні питання цивільного та господарського права*. 2011. № 2 (27). С. 80-83.

96. Кравчук М. В. Теорія держави і права. проблеми теорії держави і права : навч. посіб. Тернопіль : Карт-бланш. 2002. 247 с.

97. Крупнова Л. В. Проблема ефективності виконавчого провадження в Україні: адміністративно-правовий аспект. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 174-181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2016_3_25

98. Крупнова Л. Правовий статус приватних виконавців у системі виконавчого провадження. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 4(16). С. 114-119. URL: <http://www.chasopysnapu.gov.ua/chasopys/ua/pdf/4-2017/krupnova.pdf>
99. Кузнець О. М. Суб'єкти зловживання правами у цивільному та виконавчому процесі : дис. ... канд. юрид. наук :12.00.03. Київ, 2016. 255 с.
100. Кузьміна І. С. Зарубіжний досвід побудови виконавчих систем: порівняльна характеристика та перспективи застосування в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 1 (II). С. 139-145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_Jur_2015_1%282%29_23
101. Кузьміна І. С. Місце приватних виконавців у системі суб'єктів виконавчого провадження . *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 8. С. 143-146.
102. Курс цивільного процесу: підручник/ за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 1352 с.
103. Кухнюк Д. В. Виключне право адвокатів на представництво в судах: pro et contra. URL: <http://iadvocate.com.ua/vyklyuchne-pravo-advokativ-na-predstavnytstvo-v-sudah-pro-etcontra/>.
104. Кучер Т.М. Доведення прав сторін у виконавчому процесі. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту*. 2013. № 5. Т. 1. С. 93-95.
105. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 29. Ч. 2. Т. 3. С. 18-21.
106. Ладиченко В. В., Потьомкін С. О. Поняття і суть судового контролю за виконанням судових рішень. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 3. С. 190-198. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/984>
107. Лапкін А. Проблеми приведення законодавства про прокуратуру у відповідність до Конституції України // *Верховенство права – основоположний*

принцип правової держави: VIII Наук. кругл. стіл мол. учен., асп. та маг., 16 грудня 2016 р., м. Харків. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. С. 196-198.

108. Лимарь І. В. Судовий контроль за виконавчим провадженням у цивільному процесі. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису: дис. ... д-ра філос.: 081 «Право». Харків, 2023. 247 с.

109. Луспенік Д. Д. Судовий контроль за виконанням судових рішень. Розгляд скарг на дії державного виконавця. *Юридичний журнал*. 2006. № 1. С. 110-114.

110. Майданевич Г. А. Шляхи удосконалення виконання судових рішень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 234. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-8/52>

111. Макушев П. В. Діяльність державної виконавчої служби в Україні: проблеми удосконалення адміністративно-правового регулювання. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 159-166. URL: <https://elar.navs.edu.ua/items/e267f5d1-2423-470a-9981-b0152e861bca>

112. Макушев П. В. Міжнародний досвід правового регулювання діяльності представників державних органів у виконавчому провадженні. *Альманах міжнародного права*. 2014. Вип. 6. С. 33-40.

113. Малахов С. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави у виконавчому провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2012. 20 с.

114. Малишев Б. Приватні виконавці: нова юридична професія і головний засіб реформи системи виконавчого провадження. ЦППР : вебсайт. 20 Лип, 2016. URL : <https://pravo.org.ua/pryvatni-vykonavtsi-nova-yurydychna-profesiya-i-golovnyj-zasib-reformy-systemy-vykonavchogo-provazhennya/>

115. Мальский М. М. Правовой статус отдельных участников исполнительного производства: переводчик, эксперт, специалист, субъект оценочной деятельности. *Судова апеляція*. 2017. № 4/49. С. 86-96.

116. Мальський М. М. Теоретичні основи міжнародного виконавчого процесу: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. 494 с.

117. Малярчук Л. С. Авансування витрат виконавчого провадження: необхідна передумова чи перешкода для звернення стягнення на майно боржника. *Молодий вчений*. 2018. № 12 (64). С. 503–507.
118. Малярчук Л., Снідевич О. Суб'єкти виконавчого провадження: законопроектні новели. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 42-47. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/8/8.pdf>
119. Манжосов М. П. Тимчасове обмеження боржника у праві виїзду за межі України: проблеми теорії та практики. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2016. Вип. № 2. С. 118-130.
120. Маруніч Г. І. Затягування цивільного процесу: сутність, правові наслідки та способи запобігання: дис канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2018. 240 с.
121. Меленчук В. І., Куцір Н. С. Правовий статус стягувача як однієї із сторін у виконавчому провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 184-187. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/43.pdf
122. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / за ред. В. П. Горина. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. 170 с.
123. Мороз В. П. Адміністративно- правове забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні: дис. ...д-ра юрид. наук:12.00.07. Дніпро, 2021. 513 с.
124. Налуцишин В. В., Налуцишин В. В. Організація та здійснення виконання рішень судів в окремих державах Європейського Союзу. *Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів* : зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. С.78-83.
125. Науково-практичний коментар. Цивільний процесуальний кодекс України / за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 840 с.
126. Не заплатив аліменти – сядеш на два роки до в'язниці: Боржникам приготували нові «перспективи». *Новини Закарпаття*: інформ. портал. 22 квітня 2018. URL: <https://transkarpatia.net/transcarpathia/social/96643-ne->

[zaplativ-almentisiadesh-na-dva-roki-do-viaznic-borzhnikam-prigotuvati-nov-perspektivi.html](#)

127. Несинова С. Методологія дослідження правового інституту. *Юридичний вісник*. 2014. № 5. С.6-11.

128. Нікітенко В. О. Геокультурні цінності в умовах сучасного світового розвитку: соціально-філософський вимір. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*: зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2013. Вип. 54. С. 266-280.

129. Ніколенко Л. О. Правовий статус боржника у виконавчому провадженні. *Цивілістична процесуальна думка*. 2018 №2. С. 76–80.

130. Оборотов Ю. Н. Філософія права і методологія юриспруденції. *Проблеми філософії права*. 2003. Т. 1. С. 41-43.

131. Овчаренко О. М., Соломко О. В. Аналіз практики притягнення приватних виконавців до дисциплінарної відповідальності. Київ, 2021. 46 с. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/603/619/67c/60361967c7197115524258.pdf>

132. Осичнюк Є. Зменшення суми авансового внеску в процедурі виконавчого провадження. URL: <https://blog.liga.net/user/eosychnyuk/article/27140>

133. П'ятницький А. В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні: дис. ... канд. юрид. наук (д-р філос.): 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – Право). Суми, 2018. 225 с.

134. П'ятницький А. В. Особливості початку здійснення виконавчого провадження щодо примусового виконання судового рішення. *Право і Безпека*. 2017. № 4. С. 122-127.

135. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95-98.

136. Петренко Н. Д. Судовий штраф в цивільному процесі України, країн Європи та США : дис. ... д-ра філос. з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право». Одеса, 2025. 280 с.

137. Плотуха Є. П. Сутність та особливості примусового виконання судових рішень і рішень інших органів як вид адміністративної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/124.pdf

138. Порядок примусового виконання рішень про відібрання дитини : роз'яснення Міністерство юстиції України від 8 липня 2013 року. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0011323-13#Text>

139. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 03.11.2020 р., справа № 916/617/17. ЛІГА:ЗАКОН : інформаційно-правова система / Система пошуку та аналізу судових рішень URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/93217981>

140. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.12.2018 р. у справі № П/9901/736/18 (провадження № 11-989зай18). ЛІГА 360 : інформаційно правова система / Система пошуку та аналізу судових рішень. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/78378934>

141. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 13.05.2021 р. по справі № 9901/598/19. Єдиний державний реєстр судових рішень : база даних. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97220714>

142. Постанова Великої палати Верховного Суду від 23 листопада 2021 року у справі № 175/1571/15. База даних «Судова влада України» / Верховний Суд України. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1241372/>

143. Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі № 904/7326/17 від 05.12.2018 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. Єдиний державний реєстр судових рішень: база даних. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78534731>.

144. Постанова Верховного Суду від 20.02.2020 р. в справі № 520/2210/19. Єдиний державний реєстр судових рішень: база даних. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87808457>

145. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 30.07.2019 р. у справі № 5/128. Єдиний державний реєстр судових рішень: база даних. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83368995> (дата звернення: 14.08.2019).

146. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25.06.2019 р. у справі № 910/10031/13. Єдиний державний реєстр судових рішень : база даних. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/83368995>

147. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 30 вересня 2020 р. у справі № 753/16296/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень : база даних. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92566561>

148. Постанова Верховного Суду. Справа № 757/61236/16-ц від 12 грудня 2018 р. URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=78680692&red=1000036677e88e9aa3fdb5eb81a160a4763b08&d=5>

149. Постанова Верховного Суду. Справа № 905/2458/16 від 28.05.2019 р. Єдиний державний реєстр судових рішень : база даних. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82294154>

150. Постанова Верховного Суду. Справа № 905/258/15 від 06.08.2018 р. Єдиний державний реєстр судових рішень: база даних. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75770333>

151. Постанова ВП ВС від 11 жовтня 2023 р. у справі № 523/2357/20 (провадження № 14-11цс22) Єдиний державний реєстр судових рішень : база даних. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114757808>.

152. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про виконавче провадження»: веб-сайт. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4^0511=69256>

153. Приватна система примусового виконання з досвіду європейських країн. Рескью Груп: вебсайт. URL: <http://www.resq-group.com.ua/execution.eu.html>.
154. Притика Д. М. Правові засади організації органів загальної юрисдикції та шляхи їх вдосконалення. Київ : Ін Юре, 2013. 192 с.
155. Притуляк В. М. Повноваження суду при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 205 с.
156. Притуляк В. М. Повноваження суду при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2016. 20 с.
157. Про виконавче провадження : Закон України від 02 червня 2016 р. № 1404-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 30. Ст. 542. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
158. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень про судовий контроль за виконанням судових рішень : Закон України від 21.11.2024 року № 4094-IX. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4094-20#Text>
159. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя : постанова Пленуму Верховного суду України від 01.11.1996 р. № 9. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96#Text>
160. Про затвердження переліку посад, обіймання яких зараховується до стажу роботи після отримання юридичної освіти другого (магістерського) рівня, та визначено перелік документів, що підтверджують досвід професійної діяльності адвоката, стаж роботи на посадах помічника адвоката та помічника арбітражного керуючого. Роз'яснення Кваліфікаційною комісією арбітражних керуючих при Міністерстві юстиції України від 10.09.2020 року (протокол №

26). URL: <https://minjust.gov.ua/m/vimogi-doosib-yaki-mayut-namir-zdiysnyuvati-diyalnist-arbitrajnogo-keruyuchogo>

161. Про затвердження Порядку ведення Державною міграційною службою України Довідково-інформаційного реєстру перекладачів : Наказ МВС України від 11 березня 2013 р. № 228. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-13#Text>

162. Про затвердження Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розмірів і розміру основної винагороди приватного виконавця : постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 р. № 643. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643-2016-п>

163. Про затвердження Порядку допуску до професії приватного виконавця: затв. Наказом Міністерства юстиції України від 25.10.2016 року № 3053/5. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-16#Text>

164. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 року № 1403-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 29. Ст. 535. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text>

165. Про практику розгляду судами скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення у цивільній справі: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28.01.2013 року. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v15274013>

166. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 року № 1697-VII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

167. Проблемні аспекти виконання судових рішень приватними виконавцями. Верховний Суд. 6 травня 2025 року. База даних «Судова влада України / Верховний Суд України. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1805070>

168. Проект Закону про примусове виконання рішень № 5660 від 14.06.2021 року База даних «Законотворчість» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72223

169. Прут Ю. А. Цивільно-процесуальний статус осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Івано-Франківськ, 2016. 194 с.

170. Рассоха І. М. Методологія та організація наукових досліджень: конспект лекцій з навчальної дисципліни. Харків: ХНАМГ, 2011. 76 с.

171. Рекомендація N Rec (2003) 17 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про примусове виконання». Вища рада правосуддя: вебсайт. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rec_2003_17_2003_09_09.pdf

172. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Хліпальської Віри Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення) від 15.05.2019 № 2-р(II)/2019 року. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19#n37>

173. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шмалько проти України» від 20.07.2004 року, заява № 60750/00. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_226.

174. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа

про право на правову допомогу) від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09#Text>

175. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «ДІД Конс» щодо офіційного тлумачення положень пункту 15 частини першої статті 37 Закону України «Про виконавче провадження» у взаємозв'язку з положеннями частини першої статті 41, частини п'ятої статті 124, пункту 9 частини третьої статті 129 Конституції України, статті 115 Господарського процесуального кодексу України, пунктів 1.3, 1.4 статті 1, частини другої статті 2, абзацу шостого пункту 3.7 статті 3 Закону України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» (справа про стягнення заборгованості з підприємств паливно-енергетичного комплексу) від 13.12.2012 року № 18-рп/2012. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-12#Text>

176. Рішення Конституційного Суду України. Справа від 25.04.2012 року № 11-рп/2012. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. № 3. С. 53-60.

177. Руденко Д. Ю., Федоров О. М. Реформа виконавчого провадження в Україні: запровадження інституту приватних виконавців. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 139-142. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-6/31>

178. Русецька О. О. Запобігання та протидії зловживання процесуальними правами учасниками виконавчого провадження: окремі аспекти. *Вісник Асоціації приватних виконавців України*. 2024. № 1. (2). С. 141-143.

179. Русецька О. О. Окремі аспекти зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім.

Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.) / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2022. С. 137-139.

180. Русецька О. О. Щодо ефективності роботи приватного та державного виконавців при примусовому виконанні рішень суду: порівняльний аналіз. *Науковий вісник УжНУ*. Серія: Право. 2025. Вип. 90. Ч. 2. С. 192-196. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/29-1.pdf>

181. Русецька О.О. Прокурор як учасник виконавчого провадження щодо здійснення представницьких функцій інтересів громадян: окремі аспекти. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру*: матер. Всеукр. наук. практич. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 20 груд. 2024 р.) / упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. В. Андронов, О. О. Полуніна [та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої; «НУ ОЮА». Одеса: Юридична література, 2025. С. 55-57. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.29344>

182. Сайко Л. Ю., Ляшенко В. В. Правові аспекти запровадження інституту приватних виконавців в Україні. *Молодий вчений*. 2015. № 5 (20). С. 75-78. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=molv_2015_5%283%29__22

183. Салашний П. Державна виконавча служба: ефект присутності. *Юридичний журнал*. 2008. № 6. URL: <http://justinian.com.ua/article.php?id=2952>

184. Сасевич О. М. Поняття та правова природа судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2014. Вип. 1. Т. 2. С. 235-239.

185. Селіванов О. А. Залучення експерта у виконавчому провадженні. *Публічне право*. 2024. № 2 (54). С. 29-37.

186. Селіванов О. Мирова угода у виконавчому провадженні. *Право України*. 2023. № 4. С. 124-136.
https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2023_4-s6.pdf
187. Сергієнко Н. А. Адміністративно-правовий статус учасників виконавчого провадження. *Юридична наука*. 2020. № 11(113). С. 210-222.
188. Сергієнко Н. А. Зловживання правами у виконавчому процесі. Серія: *Право*, 2020 р., № 3 (69). С. 41-46.
189. Сергієнко Н. А. Сторони виконавчого провадження: окремі проблеми їхнього правового статусу. *RECHT DER OSTEUROPAÏSCHEN STAATEN*. ReOS 01. 2020. № 1. С. 75-79. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/31541/1/N_Serhiienko_ReOS_1_2020_FPM_V.pdf
190. Сергієнко Н. Правовий статус прокурора в виконавчому провадженні: реалії та перспективи. *Право і суспільство*. 2019. № 6. С. 98-105. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2019/6_2019/part_1/19.pdf
191. Сибилев Д. М. Закон Украины «Об исполнительном производстве» : Научно-практический комментарий. Харьков: Легас, 2000. 112 с.
192. Сібільова Н. В. Еволюція поняття «правосуддя». *Питання боротьби зі злочинністю*. Харків, 2005. Вип. 10. С. 186-196.
193. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2947-14>.
194. Смотрич Д. В. Процесуально-правові засади виконання судових рішень в адміністративних справах: дис. ... д-ра філос. за спеціальністю 081 – Право. Львів, 2021. 242 с.
195. Снідевич О. Авансовий внесок стягувача у механізмі фінансування виконавчого провадження. *Підприємство, господарство і право*. 2009. № 3. С.69-73.
196. Снідевич О. Проблемні питання представництва у виконавчому провадженні України. *JURNALUL JURIDIC NAȚIONAL: TEORIE ȘI PRACTICĂ*,

2019. May. С. 93-96. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/3/part_1/21.pdf

197. Солонар А. В., Васильєва В. В. До питання запровадження інституту приватних виконавців в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 1. С. 68–71. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2016/20.pdf

198. Спектор А. С. Учасники виконавчого провадження на стадії його відкриття. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2024. Вип. 85: ч.1. 2024. С. 326-331. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/11/50.pdf>

199. Статистика 2020. *Агенція з питань виконання рішень: вебсайт*. URL: <https://www.ae.org.ua/stat2020/>

200. Статистика 2021. *Агенція з питань виконання рішень: вебсайт*. URL: <https://www.ae.org.ua/stat2021/>

201. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень : підруч. / 2-ге вид. перероб. і доп. Київ: Знання, 2007. 310 с.

202. Студенников С. Україна в боргах: чому невиконання судових рішень залишається системною проблемою. *Судово-юридична газета : вебсайт*. 30 січня 2019. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/134362-ukrayina-v-borgakh-chomu-nevikonannya-sudovikh-rishen-zalishayetsya-sistemnoyuproblemoyu>

203. Судова влада : монографія / за заг. ред. І. Марочкіна. Харків : Право, 2015. 792 с.

204. Сурилов А. В. Теория государства и права : учеб. пособие. Київ ; Одеса : Вища школа, 1989. 439 с.

205. Сушко Л. П. Організаційно-правові засади здійснення судового контролю в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 22 с.

206. Тамара Воліна. Гарному фахівцю реформа не заважає. *Закон і Бізнес : вебсайт*. 2018. № 14 (1364). URL: <https://zib.com.ua/ua/pda/132523.html>.

207. Теліпко В. Е., Притика Ю. Д. Науково-практичний коментар Цивільно го процесуального кодексу України. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 696 с.

208. Телявський А. Відміна авансового внеску і її наслідки для приватних виконавців в Україні. *Закон і Бізнес: вебсайт*. URL: <https://teliavskyi.com/2019/24/publications-ukr/901/anatolij-teliavskyj-dlia-zakon-i-biznes-vidmina-avansovoho-vnesku-i-ii-naslidky-dlia-pryvatnykh-vykonavtsiv-v-ukraini/>

209. Тихомиров Д. О. Зловживання правом як відхилення від правомірної поведінки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 38(1). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_38\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_38(1)_8)

210. Ткачук О. С. Реформи за зразками. Які моделі виконання судових рішень використовують у країнах Європи до яких змін варто рухатись Україні. *Закон і Бізнес : вебсайт*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/125519-yaki_modeli_vikonannya_sudovih_rishen_vikoristovuyut_u_krain.html.

211. Трагнюк Р. Р. Прокурор у виконавчому провадженні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 5(20). 2017. С.102-105.

212. Уварова С. Поняття й види учасників виконавчого провадження. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 155-159.

213. Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням державного зовнішньоекономічного підприємства «Славутич-Сталь» щодо тлумачення статті 124 Конституції України і Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 14.10.1997 року № 44-з. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/vz44u710-97>.

214. Фурса С. Я. Цивільний процес України: академічний курс. Київ: КНТ, 2009. 848 с.

215. Фурса С. Я., Щербак С. В. Виконавче провадження в Україні: навч. посіб. Київ : Атіка, 2002. 480 с.
216. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Теорія виконавчого процесу та її понятійний апарат. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2021. Вип. 64. С. 346-351. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.64.63>
217. Ходєєва Н. В. Методологія дослідження права на інформацію про стан свого здоров'я. *Форум права*. 2017. № 2. С. 136–143. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_2_23.pdf
218. Хотинська О. З. Обов'язковість судових рішень як конституційна засада судочинства України: дис...канд. юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2006. 195 с.
219. Хотинська О. З. Обов'язковість судових рішень як конституційна засада судочинства України : автореф. дис..... канд. юрид. наук : 12.00.10. Київ, 2006. 20 с.
220. Хотинська О. З. Процесуальне становище сторін виконавчого провадження. *Право України*. 2004. № 3. С. 85-88.
221. Хохлова І., Логойда К., Мирова угода у виконавчому провадженні: правова природа та практика використання // World science: problems, prospects and innovations. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference (Perfect Publishing 2020). URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/12/WORLD-SCIENCE-PROBLEMS-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-25-27november2020.pdf>
222. Цвік М. В., Петришин О. В. Теорія держави та права: підруч. Харків : Право. 2010. 584 с.
223. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 240 с.
224. Цивільний процес України: Академічний курс: підруч. / за ред. С. Я. Фурси. Київ : Вид. С. Я. Фурса: КНГ, 2009. 848 с.

225. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15>

226. Цивільний та виконавчий процес: міжгалузеві зв'язки. Особливості розгляду судами певних категорій справ та виконання судових рішень : монографія. /за заг. ред. Фурси С.Я., Русецької О.О., Хорватової О.О. Київ : Алерта, 2024. 926 с.

227. Цюра В. В. Особливості відносин представництва у виконавчому провадженні. *Юридична Україна*. 2012. № 5. С. 50-57.

228. Чванкін С. А. Інформаційні технології у доказуванні в цивільному процесі: теоретичні та практичні аспекти : дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2021. 498 с.

229. Чепурний В. Зміст статусу приватного виконавця як суб'єкта публічно-управлінських правовідносин в Україні: постановка проблеми. *Law. State. Technology*. 2024.Vol. 1. Р. 39-433.

230. Чепурний В. Приватні виконавці відкриті для партнерства з Міністерством юстиції. *Юридична практика: вебсайт*. 05.01.2022. URL: <https://pravo.ua/vitalii-chepurnyi-pryvatni-vykonavtsi-vidkryti-dlia-partnerstva-z-ministerstvom-iustytzii/>

231. Шадура Д. М. Цивільна юрисдикція: автореф. дис канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2008. 20 с.

232. Шкляр С. В. Місце державного виконавця в процесі реформування системи примусового виконання рішень в Україні // Реформа виконавчого провадження: сьогодення і перспективи: мат. міжнародної наук.-практ. конф. (м. 469 Київ, 30 березня 2018 р.) / ред.: Шкляр С. В., Фурса С. Я., Снідевич О. С. Київ : Юстон, 2018. С. 41-44.

233. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс : підруч. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2005. 624 с.

234. Штефан М.Й. Виконавче провадження в Україні : навч. посіб. Київ: Атіка, 2002. 480 с.

235. Штефан М.Й., Омельченко М. П., Штефан С. М. Виконання судових рішень: навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 320 с.
236. Щербак С. В. Адміністративно-правове регулювання виконавчого провадження в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 22 с.
237. Щербак С. В. Обов'язок боржника щодо виконання рішення. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 3 (16). С. 138-142.
238. Щербак С. В. Представництво у виконавчому процесі. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 1(8). С. 44-49.
239. Щербак С. В. Суб'єкти виконавчого процесу. *Вісник Української академії банківської справа*. 2012. № 6. С. 35-38.
240. Щодо виконання рішень про стягнення аліментів : лист Міністерства юстиції України від 09.02.2018 р. № 69/20.5.1/ін-18 *KadrEX* : вебпортал. URL: https://vk24.ua/regulations_and_jurisprudence/listi/okremi-kategorii-pracivnikiv/list-ministerstva-usticii-ukraini-sodo-vikonanna-risen-pro-stagnenna-alimentiv
241. Щодо рішення Конституційного Суду України від 15.05.2019: Лист Департаменту Державної виконавчої служби Міністерства юстиції від 17.05.2019 р. № 709/20.4.2/32-19. *ЛІГА 360: інформаційно правова система*. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/MUS31912?an=1>
242. Юридична енциклопедія : в 6 т./ редкол. : Ю.С. Шемшуненко (відп.ред.) та ін. К.: «Укр.Енцикл». Т. 5. 2002. 736 с.
243. Який стан, таке й виконання. *Закон і Бізнес : вебсайт*. URL: https://zib.com.ua/ua/print/23577-yakiy_stan_take_y_vikonannya.html
244. Яніцька І.А. Виконавче провадження і мирова угода: виклики правозастосування та напрями реформування. *Право і суспільство*. 2025. № 3. Т. 1. С. 120-128. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2025/3_2025/part_1/19.pdf
245. Ясинок М. М. Цивільний процес України : підруч. /за заг. ред. д.ю.н., доцента М.М. Ясинка. Київ : Алерта, 2014. 744 с.

246. Ятченко Є.О. Класифікація суб'єктів виконавчих правовідносин.
Держава і право. 2012. Вип. 56. С. 234-240.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Русецька О. О. Права та обов'язки сторін у виконавчому провадженні. *Науковий Вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 6. С. 26-30. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2023/6/6.pdf>

2. Русецька О. О. Щодо повноважень суду у виконавчому провадженні : окремі аспекти. *Київський часопис права*. 2024. № 4. С. 18-22. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/530/506>

3. Русецька О. О. Окремі аспекти розмежування юрисдикції щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2025. № 73. С. 65-68. URL: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2025.73.13>

4. Русецька О. О. Щодо ефективності роботи приватного та державного виконавців при примусовому виконанні рішень суду: порівняльний аналіз. *Науковий вісник УжНУ*. Серія: Право. 2025. Вип. 90. Ч.2. С. 192-196. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/29-1.pdf>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Русецька О. О. Окремі питання представництва у виконавчому провадженні. *Приватне право в умовах війни* : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д. ю. н., проф. Є. Харитонova, д. ю. н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2022. С. 364-367. URL: <https://hdl.handle.net/11300/25241>

6. Русецька О. О. Окремі аспекти зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С.

Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.) / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2022. С. 137-139. URL: <https://hdl.handle.net/11300/23006>

7. Русецька О. О. Щодо визначення класифікації суб'єктів виконавчого провадження. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 28 груд. 2023 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. С. 96-98. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/2e691c45-6b3f-4c2f-8eeb-3b873c56d62a>

8. Русецька О. О. Прокурор як учасник виконавчого провадження щодо здійснення представницьких функцій інтересів громадян : окремі аспекти. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру* : матер. Всеукр. наук. практич. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 20 груд. 2024 р.) / упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. В. Андронов, О. О. Полуніна [та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; «НУ ОЮА». Одеса : Юридична література, 2025. С.55-57. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.29344>

9. Русецька О. О. Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо здійснення судового контролю за виконанням рішень. *Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження* : матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 5 травня 2025 р.) / упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. А. Яніцька, О. В. Сатановська ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; Нац. ун-т «Одес.юрид. академія». Одеса : Юридична література, 2025. 108 с. С.90-92. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

Інші публікації, що додатково висвітлюють основний зміст дисертації:

10. Русецька О. О. Звернення стягнення на частку, частину частки боржника в статутному капіталі товариства. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2023. № 1.С.69-71.

11. Русецька О. О. Запобігання та протидії зловживання процесуальними правами учасниками виконавчого провадження : окремі

аспекти. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 1. (2). С. 141-143.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Дисертацію виконано та обговорено на кафедрі цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія». Теоретичні висновки, сформульовані у дисертації, доповідалися та обговорювалися на всеукраїнських науково-практичних конференціях: Всеукраїнській науковій конференції «Приватне право в умовах війни» (м. Одеса, 15 листопада 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану» (м. Одеса, 16 грудня 2022 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» (м. Одеса, 28 грудня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції ім. Ю. С. Червоного «Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру» (м. Одеса, 20 грудня 2024 р.); Науковій конференції «Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження» (м. Одеса, 5 травня 2025 р.).

**АСОЦІАЦІЯ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ УКРАЇНИ
РАДА ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ МІСТА КИЄВА**

01001, м.Київ, вулиця Велика Житомирська 25/2; тел. +380 (73) 173 71 21, +380 (96) 275 84 65;
код ЄДРПОУ 41958645, e-mail: rpvk.com.ua@gmail.com

вих.№ 254 від 09.10.2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**
65000, м. Одеса, Фонтанська дорога 23

*Щодо про впровадження наукових розробок
дисертаційного дослідження*

Цим листом підтверджуємо, що підготовлені аспірантом НУ «ОНЮА» Русецькою Оксаною Олександрівною, у межах теми «Правовий статус учасників виконавчого провадження» містять низку корисних та актуальних пропозицій та практичних рекомендацій.

Зокрема в опублікованих матеріалах досліджень:

1. Русецька О. О. Права та обов'язки сторін у виконавчому провадженні. *Науковий Вісник публічного та приватного права*. Випуск 6, 2023. С. 26-30. URL: <http://nvppp.in.ua/vip/2023/6/6.pdf>
2. Русецька О.О. Щодо повноважень суду у виконавчому провадженні : окремі аспекти. *Київський часопис права*. № 4. 2024. С.18-22. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/530/506>
3. Русецька О.О. Окремі аспекти розмежування юрисдикції щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2025. № 73. С.65-68. URL: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2025.73.13>
4. Русецька О. О. Щодо ефективності роботи приватного та державного виконавців при примусовому виконанні рішень суду: порівняльний аналіз. *Науковий вісник УжНУ*. Серія: Право. 2025. Вип. 90. Ч.2. С.192-196. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/29-1.pdf>
5. Русецька О. О. Окремі питання представництва у виконавчому провадженні. *Приватне право в умовах війни : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.)* / за заг. ред.: д. ю. н., проф. Є. Харитонова, д. ю. н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2022. С. 364-367. URL: <https://hdl.handle.net/11300/25241>

6. Русецька О. О. Окремі аспекти зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.)* / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої. Одеса : Фенікс, 2022. С. 137-139. URL: <https://hdl.handle.net/11300/23006>

7. Русецька О. О. Щодо визначення класифікації суб'єктів виконавчого провадження. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 28 груд. 2023 р.)* [Електронне видання] / за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. С. 96-98. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/2e691c45-6b3f-4c2f-8eeb-3b873c56d62a>

8. Русецька О.О. Прокурор як учасник виконавчого провадження щодо здійснення представницьких функцій інтересів громадян : окремі аспекти. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру : матер. Всеукр. наук. практич. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 20 груд. 2024 р.)* / упоряд.: Н. Ю. Голубева, І. В. Андронов, О. О. Полуніна [та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; «НУ ОЮА». Одеса : Юридична література, 2025. С.55-57. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.29344>

9. Русецька О.О. Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо здійснення судового контролю за виконанням рішень. *Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження : матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 5 травня 2025 р.)* / упоряд.: Н. Ю. Голубева, І. А. Яніцька, О. В. Сатановська ; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Юридична література, 2025. 108 с. С.90-92. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

10. Русецька О. О. Звернення стягнення на частку, частину частки боржника в статутному капіталі товариства. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2023. № 1. С.69-71.

11. Русецька О. О. Запобігання та протидії зловживання процесуальними правами учасниками виконавчого провадження : окремі аспекти. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 1. (2). С. 141-143.

Викладені у публікаціях пропозиції та висновки впроваджуються у практичне використання у діяльності приватних виконавців.

Голова Ради приватних виконавців м.Києва

Михайло КОРОЛЬОВ

Додаток В

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник начальника міжрегіонального управління –
начальник Управління забезпечення
примусового виконання рішень у Дніпропетровській області
Південного міжрегіонального управління
Міністерства юстиції (м. Одеса)
Олександр БІЛЬЧУК

«04» жовтня 2025 року

АКТ

про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження

Русецької Оксани Олександрівни на тему: «Правовий статус учасників виконавчого провадження» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» в практичну діяльність виконавців.

Комісія у складі: Заступника начальника міжрегіонального управління – начальника Управління забезпечення примусового виконання рішень у Дніпропетровській області Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) Більчука Олександра Андрійовича та заступника начальника Управління – начальника відділу організації та контролю за виконанням рішень Управління забезпечення примусового виконання рішень у Дніпропетровській області Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) Запорожець Юлії Сергіївни склала цей акт з приводу того, що результати дисертаційного дослідження на тему «Правовий статус учасників виконавчого провадження» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», що присвячені: дослідженню правового статусу учасників виконавчого провадження; аналізу окремих норм та правових інститутів галузь цивільного процесуального права, господарського процесуального права, адміністративного судочинства та виконавчого провадження щодо правового статусу учасників виконавчого провадження; аналіз практики Європейського Суду з прав людини та узагальнення правових позицій Суду щодо окремих положень, які визначають процедуру розгляду судами справ про оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби

та здійснення судового контролю за виконанням рішень суду тощо; вироблення пропозицій щодо вдосконалення норм виконавчого провадження та ін. норм законодавства; здійснення порівняльного аналізу правового регулювання правового статусу державного, приватного виконавців та інших учасників виконавчого провадження України та зарубіжних державах; аналіз можливості запозичення окремих норм щодо правового статусу учасників виконавчого провадження, існуючих у країнах Європи та інших державах світу.

Комісія вважає, що викладені у публікаціях пропозиції та висновки заслуговують практичного використання у діяльності виконавців.

Рекомендовано до використання наступні публікації:

1. Русецька О. О. Права та обов'язки сторін у виконавчому провадженні. *Науковий Вісник публічного та приватного права*. Випуск 6, 2023. С. 26-30. URL: <http://nvpppp.in.ua/vip/2023/6/6.pdf>
2. Русецька О.О. Щодо повноважень суду у виконавчому провадженні : окремі аспекти. *Київський часопис права*. № 4. 2024. С.18-22. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/530/506>
3. Русецька О.О. Окремі аспекти розмежування юрисдикції щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2025. № 73. С.65-68. URL: <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2025.73.13>
4. Русецька О. О. Щодо ефективності роботи приватного та державного виконавців при примусовому виконанні рішень суду: порівняльний аналіз. *Науковий вісник УжНУ*. Серія: Право. 2025. Вип. 90. Ч.2. С.192-196. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/09/29-1.pdf>
5. Русецька О. О. Окремі питання представництва у виконавчому провадженні. *Приватне право в умовах війни : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.)* / за заг. ред.: д. ю. н., проф. Є. Харитонова, д. ю. н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». Одеса : Фенікс, 2022. С. 364-367. URL: <https://hdl.handle.net/11300/25241>

6. Русецька О. О. Окремі аспекти зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні. *Цивільне судочинство та виконавче провадження в умовах воєнного стану : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 16 грудня 2022 р.)* / за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої. Одеса : Фенікс, 2022. С. 137-139. URL: <https://hdl.handle.net/11300/23006>

7. Русецька О. О. Щодо визначення класифікації суб'єктів виконавчого провадження. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 28 груд. 2023 р.)* [Електронне видання] / за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2023. С. 96-98. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/2e691c45-6b3f-4c2f-8eeb-3b873c56d62a>

8. Русецька О.О. Прокурор як учасник виконавчого провадження щодо здійснення представницьких функцій інтересів громадян : окремі аспекти. *Захист прав людини в порядку цивільного судочинства в цифрову еру : матер. Всеукр. наук. практич. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 20 груд. 2024 р.)* / упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. В. Андронов, О. О. Полуніна [та ін.] ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; «НУ ОЮА». Одеса : Юридична література, 2025. С.55-57. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.29344>

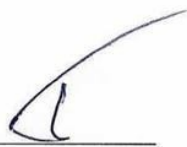
9. Русецька О.О. Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо здійснення судового контролю за виконанням рішень. *Новели цивільного процесуального законодавства: спрощені провадження : матеріали науково-практичної конференції (м. Одеса, 5 травня 2025 р.)* / упоряд.: Н. Ю. Голубєва, І. А. Яніцька, О. В. Сатановська ; за заг. ред. Н. Ю. Голубєвої ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Юридична література, 2025. 108 с. С.90-92. DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

10. Русецька О. О. Звернення стягнення на частку, частину частки боржника в статутному капіталі товариства. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2023. № 1.С.69-71.

11. Русецька О. О. Запобігання та протидії зловживання процесуальними правами учасниками виконавчого провадження : окремі аспекти. *Вісник Асоціації*

*приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 1. (2).
С. 141-143.*

Заступник начальника
міжрегіонального управління –
начальник Управління забезпечення
примусового виконання рішень
у Дніпропетровській області
Південного міжрегіонального управління
Міністерства юстиції (м. Одеса)

Олександр БІЛЬЧУК

Заступник начальника
Управління –
начальник відділу організації
та контролю за виконанням рішень
Управління забезпечення
примусового виконання рішень
у Дніпропетровській області
Південного міжрегіонального управління
Міністерства юстиції (м. Одеса)

Юлія ЗАПОРОЖЕЦЬ

РЕЗУЛЬТАТИ
АНОНІМНОГО ОПИТУВАЛЬНИКА ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ
ЩОДО БАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОЇ СИСТЕМИ ПРИМУСОВОГО
ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

Мета опитування. Метою опитування було з'ясування позиції приватних виконавців щодо оптимальної моделі функціонування системи примусового виконання рішень в Україні у середньостроковій перспективі (наступні 10 років).

Метод проведення. Опитування здійснено анонімно шляхом розсилання SMS-повідомлень приватним виконавцям України.

Респондентам було запропоновано відповісти на запитання:

«На Вашу думку, яка система примусового виконання рішень повинна функціонувати в Україні протягом наступних 10 років?»

Пропонувалися три варіанти відповіді:

1. Повноцінно змішана система (державні та приватні виконавці діють паралельно);
2. Повністю приватна система;
3. Змішана система, у якій Державна виконавча служба (ДВС) має вузьку спеціалізацію, виконання соціально значущих рішень проти держави.

Характеристика вибірки. В опитуванні взяли участь 138 приватних виконавців з різних регіонів України. Опитування проводилося у серпні 2025 року.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

№	Варіант відповіді	Кількість респондентів	Відсоток від загальної кількості
1	Повноцінно змішана система	50	36,2 %
2	Повністю приватна система	32	23,2 %
3	Змішана система, де ДВС має вузьку соціальну направленість	56	40,6 %
Всього:		138	100%

Узагальнення результатів. Отримані результати свідчать, що переважна більшість приватних виконавців (76,8 %) підтримують змішану модель системи примусового виконання рішень, у тій чи іншій формі.

Найбільше голосів (40,6 %) отримала змішана модель із вузькою спеціалізацією ДВС, що демонструє прагнення спільноти приватних виконавців до балансу між державним контролем і ефективністю приватного виконання.

Етичні аспекти. Під час проведення опитування дотримано принципів анонімності, добровільності участі та використання даних виключно для наукових цілей.